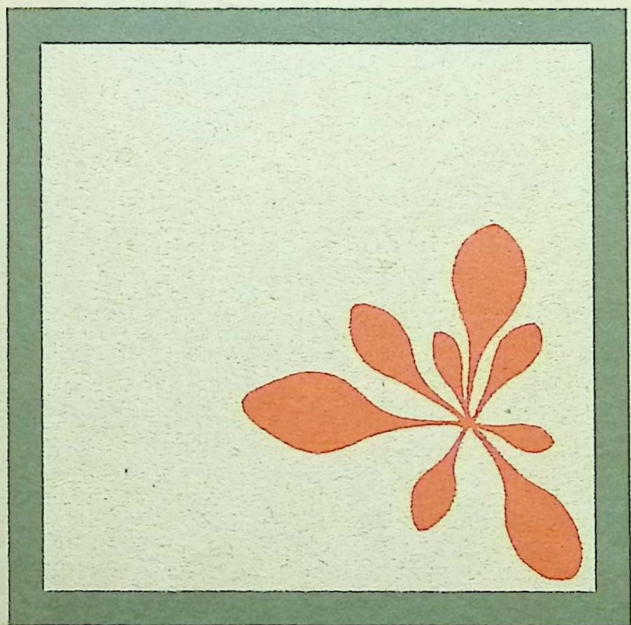

Kommunismen verdens fremtid og håb

Af Villy Fuglsang

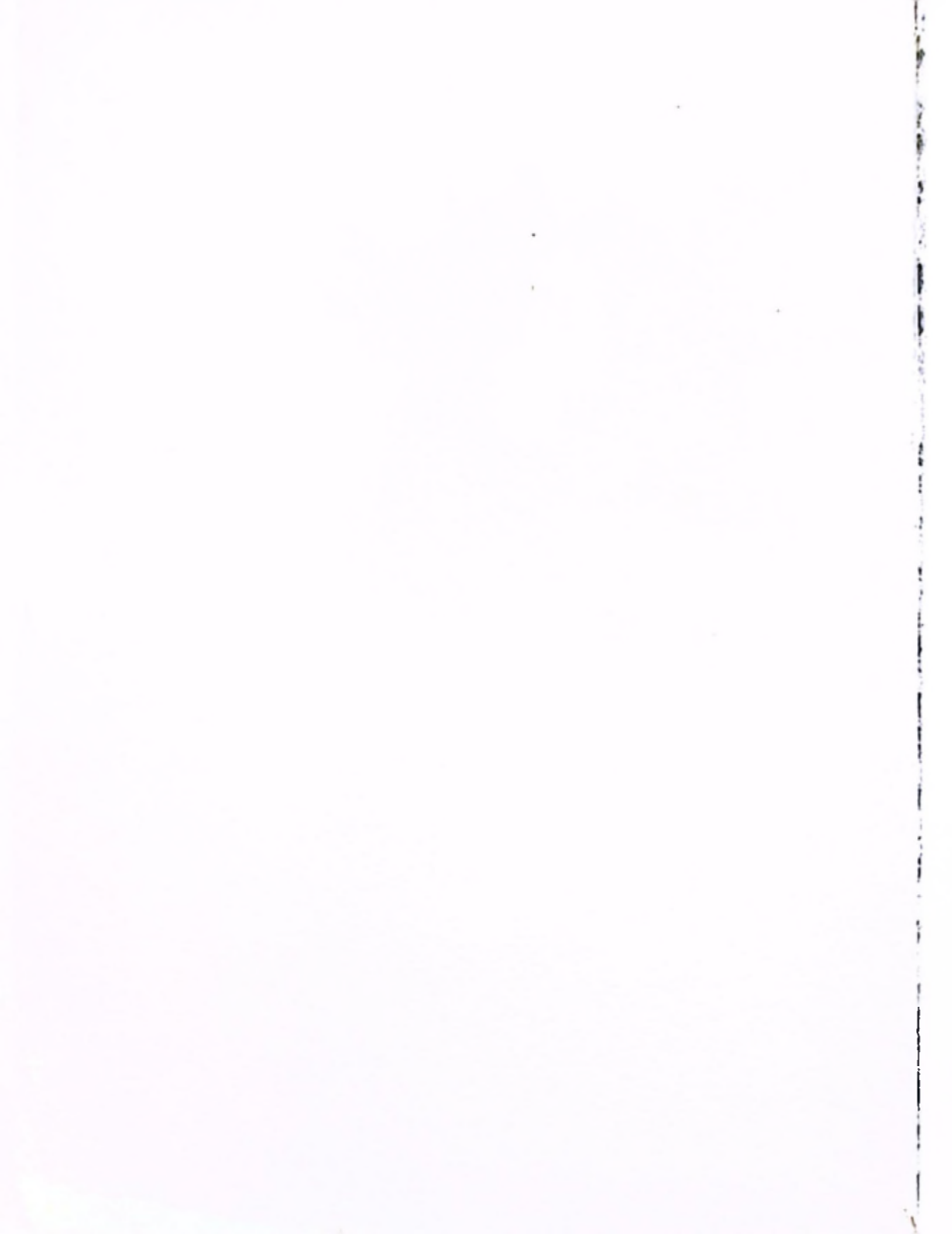

Forlaget Tiden

*Det samfund, vi ønsker
Vejen til et socialistisk Danmark
Er Danmark kapitalistisk, socialistisk eller
noget helt tredje?
Kommunisterne og arbejderklassen
Bag den kapitalistiske udbytnings slør
Loven hvormed vort land bygges — eller
Demokrati er mere end én ting
Den strømlinjede kapitalisme
Forgården til den socialistiske revolution
Det kommunistiske parti — et parti
af en ny type
Hvor før vi stod*

Forlaget Tiden

Pris: Kr. 8,50

Kommunismen

verdens fremtid og håb

Rolf Ø. Nielsen.

Villy Fuglsang

Kommunismen verdens fremtid og håb

Forlaget Tiden 1966

Udgivet af Forlaget Tiden
Omslagstegning: Mikkel Leth Mouritzen
Tryk: Terpo Tryk

Indledning

Den 24. januar 1965 døde den store engelske statsmand, Winston Churchill. Da han fødtes i 1874 var hans land, det britiske imperium, på sit højdepunkt. Churchill var et ægte barn af dette lands førende aristokrati. Han kunne i sine unge år, da han aktivt deltog i Englands kolonikrige, næppe tænke sig andet, end at imperiet i en uoverskuelig fremtid ville bestå og spille en førende rolle i verden.

Den mest nærliggende fare kom fra en anden imperialistisk stormagt, kejser Wilhelms Tyskland. Det var født af »jernkansleren« Bismarcks aggressive krige: mod Danmark i 1864, Østrig 1866 og endelig mod Frankrig 1870. Og hverken Bismarcks eller den senere kejser Wilhelm II lagde skjul på deres hensigt: at virkeliggøre Tysklands noget krævende nationalhymne: »Deutschland, Deutschland, über Alles«.

Fire år før Churchill, 1870, fødtes en anden dreng i en russisk embedsmandsfamilie i en by helt ovre ved Uralbjergene: Vladimir Iljitsj Lenin.

Også hans fødeland, tsarens Rusland, syntes dengang mægtigt og urokkeligt, om end det i modsætning til England var et meget tilbagestående land. Dets landbrug blev drevet efter middelalderlige metoder, industri og transport var ringe udviklet, og store dele af befolkningen kunne hverken læse eller skrive.

I dette land virkede små grupper for at ændre disse forhold. Lenins ældre broder blev som medlem af en sådan henrettet for at have deltaget i et attentatforsøg mod tsaren. Også Lenin ønskede et nyt og bedre Rusland, men forstod i

modsatning til broderen, at vejen ikke gik over terrorhandlinger og attentater mod enkeltpersoner. Derved opnår man kun, at disse afløses af andre af samme slags. Desuden er hovedsagen ikke at rive det gamle ned, men at bygge noget nyt og bedre. Dette gøres ikke af små grupper og i blinde, men kun gennem de store folkemassers organiserede, målbevidste kamp.

Da Lenin begyndte sit livsværk, bestod også hans parti af små og spredte grupper i et stort uvidende folkehav. Ikke underligt, at mange så hånligt — og medlidende — på drømmere som Lenin, der vovede at sætte sig op mod »selvherskeren over alle russere«, og som bildte sig ind at kunne bygge en bedre verden med disse uvidende og fortrykte mennesker.

I dag er verden anderledes end da Churchill og Lenin fødtes.

Det britiske verdensrige er opløst i en række selvstændige stater. I Tyskland synges »Deutschland über Alles« kun i en del af Tyskland. For Tyskland har tabt to verdenskrige, som dets ledere selv havde begyndt. Ved siden af én del, hvor den gamle ånd stadig plejes, består et andet Tyskland, der udvikler sig på grundlag af det bedste og sande i det tyske folk.

Og Rusland er anderledes. I stedet for tsarens tilbagestående og fattige Rusland findes nu de socialistiske sovjetrepublikkers union som et moderne, højtudviklet industriland. Marx' og Lenins teorier, der var afvist som hjerne-spind, sejrede i 1917 og er efter den anden verdenskrig blevet grundlag for samfundets opbygning, for hvordan arbejde og produktion ledes og organiseres, og for hvordan de arbejdsskabte værdier fordeles i lande, som omfatter en tredjedel af jorden med henved 40 procent af dens mennesker.

I dag er kommunismen en faktor, som ingen — om man er for eller imod den — kommer udenom at tage stilling til. Ethvert tænkende menneske skylder sig selv og andre at lære kommunismen og årsagen til dens styrke at kende, ikke blot set gennem modstandernes briller, men også fra kommuni-

sterne selv — og ikke blot gennem andres tanker, men gennem sin egen sunde fornuft.

Vor tid er præget af bitter ideologisk kamp så at sige om menneskenes sjæl. Det er i virkeligheden et hyklerisk led i denne, når måske velmenende mennesker forarges over, at børnene i de socialistiske lande allerede i skolen præges af et socialistisk livssyn. Børnene er intetsteds små isolerede væsener, og den fromme formaning om »dog at lade børnene være i fred, lad dem selv gøre deres erfaringer og så selv vælge« gælder allermindst hos os. Fra skolen, gennem læreår og militærtjeneste og videre gennem årene er menneskene udsat for en direkte eller indirekte antikommunistisk propaganda — ført med dygtighed og med uhyre økonomiske midler efter den moderne psykologis og reklamevidenskabes mest raffinerede metoder.

Heroverfor vil denne lille bog være et forsøg på at lade en kommunist selv fortælle lidt om, hvad kommunismen er, og hvorfor han er kommunist: at kommunismen er 1) en bestemt samfundsform, ikke blot sådan, som kommunisterne ønsker den, men som en bestemt og nødvendigt historisk etape i menneskehedens udviklingshistorie, 2) en videnskabelig lære, der viser arbejderklassen vejen til socialismen og dermed til sin frigørelse fra undertrykkelse og udbytning, for social nød og frygt for morgendagen.

Gustav Bang, det danske socialdemokratis eneste virkelige socialistiske teoretiker, sagde i år 1900 i en forening, der hed »De unges Valgret«:

»Socialdemokratiet rekrutteres fra to lejre. Der er det store flertal, som bliver socialdemokrater, fordi de så at sige er født til det. — — — De har hele deres liv igennem samfundsmodsatningerne umiddelbart for øje, de kæmper hele deres liv igennem med i arbejdets kamp mod kapitalen. — — — De har, som det blev sagt for godt et halvt århundrede siden, intet at tabe uden deres lænker, men en verden at vinde.

Men der slutter sig til Socialdemokratiet også mænd og kvinder, der er udgået — fra overklassen, om man vil bruge

den benævnelse. Motivet kan være af forskellig art. Det kan være en udviklet retfærdighedsfølelse. — — Men der er også en anden vej, der fører over i Socialdemokratiet, det er hjernens, forstandens, det logiske tænkearbejdes vej — på lignende måde, som man bliver tilhængere af Kopernikus' eller Darwins hypotese.» (Her efter tidsskriftet Vagten, 1899—1900, side 109).

Dette var som sagt i år 1900, mens Socialdemokratiet endnu stort set følte sig som et socialistisk parti. Siden 1919, da Danmarks kommunistiske Parti blev stiftet, er det først og fremmest det, som viderefører kampen for social retfærdighed og for socialisme. Kommunismen er 3) den politiske bevægelse, der i vore dage er verdens stærkeste politiske folkebevægelse. Den er det, fordi den — i modsætning til hvad modstandere siger — ikke simpelt hen er et oppositionsparti, der kun kritiserer og negativt er mod alt og alle. Kommunismen er først og fremmest en positiv bevægelse med et positivt perspektiv. Det er det, der for hundreder af millioner af mennesker i alle lande har gjort kommunismen til verdens fremtid og håb. Også i Danmark er det kommunisterne, der fortsætter »det danske folks traditionsrige kamp gennem tiderne, der først vil være fuldbgyrket i et frit og lykkeligt, socialistisk Danmark.« (»Det danske folks vej« — Programudtalelse fra Danmarks kommunistiske Parti, 1952.)

Denne bog foregiver ikke at give en blot på nogen måde tilbundsgående videnskabelig analyse af kommunismen — men påpege visse grundtræk til eftertanke. Dertil lever vi i en tid, hvor udviklingen på alle områder foregår med rivende fart. Herudfra må mangt og meget tages som et bidrag til et forsøg på en vurdering — og et bidrag til yderligere uddybelse og diskussion.

Det samfund vi ønsker

I

Gennem årtusinder har menneskene drømt om en verden »fri for frygt og nød«, om et »tusindårsrige« med frihed, lig-hed og broderskab for alle.

I en meget fjern fortid stod de første mennesker magtesløse og uforstående over for naturen og dens kræfter. De var ude af stand til at forklare ting som lys og mørke, torden og lynild, regn og tørke, sygdom og død. Derfor forbandt de tidligt dette med gode og onde ånder og søgte at købe sig en vis tryghed ved at ofre og bede til dem: til de gode for at opnå deres hjælp og til de onde for at formilde dem. Heraf opstod de første religiøse forestillinger.

Senere, da der udviklede sig samfund, der var opdelt i klasser, i undertrykkere og undertrykte, stod menneskene lige så uforstående og magtesløse, når de ramtes af samfundsmæssige foreteelser som social uret, sult og nød, kriser og krig. Heraf udviklede religionerne sig og blev led i de herskende klassers magtapparat. Der udviklede sig særlige grupper af mennesker, der så det som deres opgave at retfærdiggøre og forevige de herskende forhold som udtryk for højere, overnaturlige magters vilje. Menneskene selv var ikke i stand til at ændre deres jordiske liv, men kunne gennem underkastelse, ydmyghed og ofre håbe på visse lettelser i deres kår — og fremfor alt håbe på et bedre liv efter døden.

Men også i religionerne var der ofte udtryk for menneskenes drøm om en bedre og lysere verden. Således opstod kristendommen, som Friedrich Engels sagde »som slavernes

og de frigjortes, de fattiges og retsløses, de af Rom undertrykte og sprængte folks religion«. Den opstod for 2000 år siden som slavernes og de pinte og underkuede menneskers protest mod slaveriets åg og som udtryk for deres håb. De første menigheder søgte endog i deres tid at efterleve deres idealer: »Men alle troende holdt sig tilsammen og havde alle ting tilfælles. Og de solgte deres ejendom og gods og delte ud blandt alle, eftersom nogen havde behov«, fortæller Apostlenes gerninger (2. kapitel, 44-45 vers).

Kristendommen blev hurtigt en faktor i romerrigets liv med det resultat, at de herskende klasser tog bevægelsen til sig som deres egen — og ændrede den ud fra deres ånd og klasseinteresser. Men drømmen om tusindårsrigets guldalder levede og blev båret videre gennem middelalderen op til vor tid. Det var mennesker, filosoffer, digtere, ærlige gejstlige og andre, der ud fra humanitet og retfærdighedsfølelse blev rystet over de herskende tilstande, og som i digterisk form søgte at skildre en idealverden med kollektiv ejendomsret, lige ret og pligt til arbejde og en retfærdig fordeling af samfundets goder.

Der er f. eks. englænderen Thomas More, der levede på den tid, hvor, som han skrev »fårene åd mennesker«. Det vil sige i det 15.—16. århundrede, hvor den kapitalistiske produktionsform begyndte at udvikle sig. Fåreavl og salg af uld blev for de engelske godsejere den mest lønnende produktion, og derfor lagde de i disse år hele landsbyer øde og forvandlede deres agre til græsgange. Bønderne selv blev skånselsløst jaget ud på landevejene, men heller ikke her fandt de fred. Kongen forbød vagabondering — og ikke mindre end 72.000 henrettedes for at overtræde dette påbud. 1515 skrev More en bog om »Den nye ø — Utopia (intetsteds) — en tænkt idealstat bygget efter primitive kommunistiske principper. Herfra stammer benævnelsen »utopister« på ham og andre forgængere for den videnskabelige socialisme. Det var f. eks. italieneren Campanella, der 1620—23 under et mangeårigt fængselsophold skrev om »Solstaten«.

For øvrigt skrev også Holberg i »Niels Klims underjordiske rejse« om et sådant tænkt samfund.

Senere, især op mod og under borgerskabets franske revolution 1789 og følgende år, optrådte f. eks. Babeuf som udtryk for den arbejderklasse, der var ved at udvikle sig. Ligeledes i Frankrig virkede Saint Simon og Fourier — og i England Robert Owen, en rig fabrikant, der stillede sine virksomheder til rådighed som forsøg på at virkeliggøre en kommunistisk koloni.

Men det forblev utopier og drømme, selv om de mere og mere nærmede sig den videnskabelige socialisme. Deres store vanskelighed var at bringe deres idealer ned på jorden, at give dem et praktisk grundlag at bygge på og først og fremmest at finde den kraft, der kunne gøre dem til levende virkelighed. Og denne kraft, den moderne arbejderklasse, fandtes endnu ikke. Den kom først med den moderne storindustri.

Det var to unge tyskere, Karl Marx (født 1818 i byen Trier — død 1883 i London) og hans nære ven Friedrich Engels (født 1820 i Barmen — død 1895 i London), der skabte den moderne videnskabelige socialisme. De lagde ikke skjul på, at de også havde lært af andre. Ud fra datidens mest fremskredne videnskab, de førnævnte franske utopiske socialister, de store borgerlige engelske økonomer som Ricardo og Adam Smith og de tyske filosoffer som Hegel og Feuerbach, skabte de det grundlag, utopisterne havde savnet, og i arbejderklassen fandt de den kraft, der skulle gøre drømmen om en bedre verden til virkelighed i det socialistiske samfund. De viste, som Gustav Bang sagde, at »samfundet er stadige ændringer underkastet — — dagen i dag er anderledes end i går — — summen af disse ændringer er en organisk udvikling, ingen tilfældigheder finder sted, ingen uforklarlige spring, ingen mirakler«.

Og verden ændrer sig stadig og stiller menneskene over for hele nye perspektiver og problemer — og i disse år hurtigere og mere dybtgående end nogen sinde.

Den anden industrielle revolution

Man har med rette kaldt vor tid for den anden industrielle revolution. Hvor mange og store fremskridt er ikke sket i et nulevende menneskes liv? Mange har oplevet meddelelsen om de første atombomber, der den 6. og 9. august dræbte 350.000 mennesker og lemlæstede 400.000 i de japanske byer Hiroshima og Nagasaki. Vi har i de mellem-liggende år set atomkraften udnyttet både som en ny, umådelig energikilde for kraftstationer, skibe osv. og dens forfærdende videreudvikling i den militære oprustnings tjeneste.

Vi har oplevet kemiens i sandhed eventyrlige udvikling. Hvor mennesket hidtil var henvist til at søge sine nødvendige råstoffer i naturen, er det nu i stand til ad kemisk vej selv at fremstille nye stoffer, så at sige med forud bestemte egenskaber. Vi har oplevet disse nye stoffers anvendelse i industrien og i landbruget som kunstgødning, sygdoms- og skadedyrsbekæmpelse. Det har skabt nye forudsætninger for en verden uden frygt og nød. Men vi har også med gysen set kemien brugt til krig — til tilintetgørelse af mennesker og afgrøder.

Vi oplever data- og elektronregnemaskinernes udvikling og hvordan de præger menneskenes daglige liv og arbejde. De er afgørende for automatiske fabrikker, der næsten spøgelsesagtig, tilsyneladende uden menneskelig indgriben, gennemfører hele produktionsprocesser. De har ikke mindst muliggjort menneskenes første trin ud i verdensrummet.

Tidligere kunne der gå år, måske årtier, fra en opfindelse var gjort eller forladt laboratoriet, før de virkelig blev omsat i praktisk anvendelse. Nu drejer det sig måske kun om måneder. Det er ikke så forfærdelig mange år siden vi første gang hørte om transistorer. Nu kan man næppe finde et sted i naturen, hvor man har ro for larmende transistor-radioer

Denne udvikling har igen stillet menneskene over for tilsyneladende overmægtige kræfter, og igen føler de sig stillet

over for det spørgsmål, som den mexicanske professor Lar-royo stillede ved åbningen af en international filosofkongres i byen Mexico:

»Vil menneskene mon lære at styre og nyttiggøre de kræfter, de har sluppet løs! Er balancen mellem menneskenes moralske og politiske bevidsthed på den ene side og den videnskabelige udvikling på den anden ikke uigenkaldeligt ødelagt! Forbereder menneskene ikke selv de kræfter, der skal ødelægge dem!«

Kun de marxistiske filosoffer gav et positivt svar, som kommunisterne gør det i den praktiske politik: Menneskenes skæbne afhænger ikke af naturens blinde kræfter, men af menneskene selv.

Maskinerne er i sig selv hverken onde eller gode. De kan, som man siger om ilden, den første naturkraft, som menneskene gjorde brug af, være enten gode tjenere eller onde herrer. Maskinerne er og bliver ikke overnaturlige eller selvstændige væsener. Hvor fine de end er, og hvor fantastiske de end virker, så virker de kun når og som menneskene vil. Hvis menneskene indretter deres samfundsforhold i overensstemmelse med den måde, som de producerer samfundets rigdomme på, vil videnskab og teknik være deres nyttige og lydige tjenere. I modsat fald kan de blive en frygtelig trussel mod menneskehedens eksistens.

Det, som kendetegner vor moderne tids produktion, er, at den er kollektiv. I middelalderen ejede den enkelte håndværker selv sine produktionsredskaber — og han brugte dem selv. Således var der i København 1723 for hver 10 håndværksmestre kun 13 svende og ni drenge og endnu i 1806 16 svende og otte drenge. (Kun i byggeriet, hvor der ofte opførtes store bygværker, var der flere svende per mester, og her opstod betegnende nok de første strejker). Dengang kunne den enkelte producent med rette pege på det færdige produkt som et resultat af hans personlige arbejde og dygtighed. I øvrigt brugtes en meget stor del af produktionen i producentens egen familie. Dengang levede langt den største del

af befolkningen af landbrug, og mens pengeomsætningen på en almindelig bondegård i vore dage er langt over 100.000 kr., var den i 1770 ca. 200 kr., i 1847 2000 kr., i 1880 4200 kr. og i 1927 25.000 kr.

I vore dage er det anderledes. Et par sko, der forlader en moderne fabrik, et skib, der løber af stabelen er ikke et enkelt menneskes værk, men et produkt af hundredes, måske tusinders fælles fysiske og åndelige indsats. Og ligesom de nødvendige råvarer hentes hjem fra en hel verden, afhænger den færdige vares afsætning og pris af verdensmarkedets økonomiske og politiske betingelser. På denne baggrund bliver talen om »den frie og selvstændige bonde« let en tom frase. Det afgørende for hans personlige arbejdsudbytte er ikke blot hans personlige dygtighed og initiativ, men ting som den hjemlige landbrugspolitik, af Fællesmarkedet, og af om vore EFTA-partnere vil opfylde deres frihandelsforpligtelser m. h. t. landbrugsvarer, af USAs anvendelse af sine overskudslagre — og af vor egen regerings vilje til at udnytte alle handelsmuligheder til alle sider.

Menneskenes placering og skæbne afhænger i vor maskinalder af, om menneskene vil indrette vort samfund i overensstemmelse med de faktiske produktionsforhold. dvs. gøre ejendomsretten til produktionsmidlerne kollektiv og derved forvandle dem fra som et mindretals private ejendom at tjene dette mindretals private interesser at gøre dem til menneskenes fælles og lydige tjenere.

Det var denne vurdering og målsætning, der prægede det danske socialdemokratis program af 1913:

»I det nuværende samfund bliver den private ejendomsret til produktionsmidlerne (jord, grund, maskiner, råstoffer, samfærdselsmidler osv.) i stigende grad midlet, hvorved overklassen, et mindretal af samfundets medlemmer, tilvender sig udbyttet af menneskehedens arbejde. Overklassens herredømme over produktionsmidlerne medfører politisk ufrihed, splid mellem nationerne og skaber elendighed for samfundets produktive medlemmer...«

Denne samfundstilstand, kapitalismen, umuliggør en retfærdig fordeling af samfundsarbejdets udbytte, fremkalder planløs produktion, hvorved uhyre værdier går til grunde, skaber kriser og arbejdsløshed, splitter samfundet i stadig hæftigere interessekrige og spalter det sluttelig i to modsatte lejre i en bestandig mere omfattende og indbyrdes klassekamp. Socialdemokratiet kræver derfor produktionsmidlernes overgang til samfundseje — socialismen . . .

Ud fra denne grundopfattelse er det Socialdemokratiets mål at samle hele arbejderklassen i et klassebevidst socialistisk arbejderparti, at erobre magten i samfundet, at afskaffe det kapitalistiske privateje til produktionsmidlerne og organisere det arbejdende folk til at overtage og drive produktionen i det socialistiske samfund.“

Fra drøm til virkelighed — socialismen i praksis

Ovenstående blev sagt i 1913. Dengang kunne socialismens modstandere endnu henvise til, at denne socialisme ikke fandtes ét eneste sted på Jorden. De prøvede derudfra at stemple det som lige så uvirkeligt som de tidligere utopisters drømme. Blot fire år senere, den 7. november 1917, tog Ruslands arbejdere og bønder, ledet af et bevidst socialistisk arbejderparti, magten, gjorde produktionsmidlerne til samfundsejendom og arbejderklassen til produktionens organiserende kraft.

1924 fik den socialistiske Sovjetunion sin første forfatning. Denne var præget af, at den nye stat stadig havde uhyre vanskeligheder at kæmpe mod: politisk fordi arbejderklassen i et så uudviklet land var talmæssig svag, og fordi befolkningen overhovedet var uoplyst og tilbagestående. Desuden fandtes betydelige kapitalistiske kræfter i landet selv, der modtog en alsidig støtte udefra. Økonomisk var der en betydelig privat sektor i industri, handel og især i landbruget. En arv fra tsartiden var økonomisk som på andre om-

råder tilbageståenhed, hvortil kom krigens umådelige ødelæggelser.

1936 var disse vanskeligheder overvundet, og i overensstemmelse hermed ændredes grundloven. Det er ved en gennemlæsning af denne og ved sammenligning med socialdemokraternes 1913-program på mange måder slående, hvor realistisk man på et marxistisk grundlag kunne udarbejde målsætningen for dansk arbejderbevægelse. Man stillede sig som mål at samle arbejderklassen i ét socialistisk arbejderparti og erobre magten i samfundet. Svarende hertil hedder det i sovjetforfatningens paragraf 1:

»Unionen af Socialistiske Sovjet-Republikker (USSR) er en socialistisk stat af arbejdere og bønder.«

»Hele magten i Sovjetunionen tilhører den arbejdende befolkning i by og på land, legemliggjort i den arbejdende befolknings deputeredes (valgte repræsentanters) sovjetter.« (Paragraf 3).

»Sovjet« er det russiske ord for »råd«. Den øverste sovjet er Sovjetunionens lovgivende forsamling. Desuden har unionens 15 unionsrepublikker deres lovgivende øverste sovjet med en i grundloven fastsat myndighed. Hver af disse unionsrepublikker har ifølge paragraf 16 deres egen forfatning svarende til republikkens særlige forhold, men naturligvis samtidig i overensstemmelse med den fælles forfatning for USSR. Endelig giver paragraf 17 enhver unionsrepublik ret til at træde ud af USSR. Udover disse lovgivende sovjetter findes som hos os lokale »råd« i distrikter, byer, kommunalområder o. lign. Disse sovjetter

»vælges ved almindelige valg af alle borgere i USSR over 18 år, uafhængig af race og nationalitet, køn, trosbekendelse, uddannelsesgrad, bopæl, social herkomst...«, og efter samme retningslinjer kan alle over 23 år indvælges i sovjetterne. (Paragraf 135).

Også de administrative og dømmende organer vælges af befolkningen eller af disses valgte organer. (Om dette, sam-

menlignet med de tilsvarende forhold hos os, henvises i øvrigt til afsnittet om: Loven, hvormed vort land bygges.

Sovjetgrundloven har ligeledes opfyldt kravet om at "afskaffe det kapitalistiske privateje til produktionsmidlerne".

"Sovjetunionens økonomiske grundlag er det socialistiske system og den socialistiske ejendomsret til produktionsredskaberne og -midlerne, der er blevet fastsat som resultat af likvideringen af det kapitalistiske økonomiske system, ophævelsen af privatejendomsretten til produktionsredskaberne og produktionsmidlerne og tilintetgørelse af det ene menneskes udbytning af det andet." (Paragraf 4).

Det er betegnende, at den tilsvarende afgørende bestemmelse i den danske grundlov findes helt omme i paragraf 73: "Ejendomsretten er ukrænkelig. Ingen kan tilpligtes at afstå sin ejendom, uden hvor almenvellet kræver det. Det kan kun ske ved lov og mod fuldstændig erstatning."

Der findes i Sovjetunionen to slags socialistisk ejendom: Statsejendom, dvs. hele folkets fælleseje — og kooperativ-kollektiv ejendom: de enkelte kollektivbrugs eller kooperative foreningers ejendom.

"Jorden og dens rigdomme, søerne og vandløbene, skovene, fabrikkerne, gruberne, bjergværkerne, jernbanerne, vand- og lufttransport, bankerne, post- og telegraf og telefonvæsenet, de af staten organiserede store landbrugsbedrifter (sovjatbrug, maskin- og traktorstationer o. lign.) såvel som de kommunale beboelsesejendomme i byerne og de industrielle bebyggelser er statsejendom, dvs. hele folkets ejendom." (Paragraf 6).

"De fælles virksomheder i kollektivbrugene og de kooperative organisationer med deres levende og døde inventar, de af kollektivbrugene og de kooperative organisationer fremstillede produkter såvel som deres bygninger til fælles brug er kollektivbrugenes og de kooperative organisationers fælles ejendom."

Foruden hovedindtægten fra det fælles kollektivbrug har hver kollektivbondehusholdning til personlig brug en

mindre jordlod omkring huset og som personlig *e j e n d o m* den biindtægt, som denne jordlod afkaster, et beboelseshus, kreaturer, svin, fjerkræ og mindre landbrugsinventar i *overensstemmelse med vedtægterne for kollektivbrugene.*« (Fremhævelserne, også de følgende, er mine. V.F.).

Jorden er som nævnt i paragraf 6 ligesom alle naturskabte værdier samfundsejendom, men

»den jord, som kollektivbrugene sidder inde med, sikres dem til *g r a t i s u d n y t t e l s e* på ubegrænset tid«. (Paragraf 8).

Endelig tillader paragraf 9

»enkeltbønder og håndværkere at drive mindre *p r i v a t* *v i r k s o m h e d*, når denne hviler på personligt arbejde og udelukker udbytning af fremmed arbejdskraft«.

Og paragraf 10:

»Beboernes personlige ejendomsret til deres arbejdsindtægt og til deres opsparede midler, til deres beboelseshus med tilhørende biindtægt, redskaber og husgeråd, genstande til personlig brug og bekvemmelighed samt *a r v e r e t t e n* til borgernes personlige ejendom — *b e s k y t t e s a f l o v e n.*«

Der findes altså forskellige slags ejendomsret og følgelig, eftersom klasserne bestemmes ud fra de enkeltes forhold til produktionsmidlerne, også flere klasser, først og fremmest arbejdere og kollektivbønder. Men arbejderklassen er ikke som hos os et besiddelsesløst og udbyttet proletariat. Det har virkeliggjort de socialdemokratiske arbejderes fremtidsmål fra 1913; nemlig overtaget produktionsmidlerne og organiseret det arbejdende folk, så de selv sammen med hele folket leder og organiserer produktionen i det socialistiske samfund. Og heller ikke bønderne er de samme hverken som i tsartiden, som hos os. Vi taler hos os om den moderne andelsbonde som » en ny tids bonde«. I endnu højere grad er de socialistiske kollektivbrugs bønder »en ny tids bønder«. Kollektivbrugene, der omfatter ca. halvdelen af landbrugsarealet (mod statsbrugene den anden halvdel og

privatdrevne 0,5%) er i virkeligheden et socialistisk andelsbrug, ledet af medlemmerne ud fra bestemte vedtægter, med medlemsmøder og generalforsamlinger, med en af medlemmerne valgt ledelse og hvor udbyttet efter nødvendige investeringer og henlæggelser til vedtægtsmæssige fond fordeles i forhold til de enkelte medlemmers arbejdsindsats.

Endelig findes en »intelligens« og de nye grupper indenfor funktionærer, teknikere, kultur og videnskab, der i alle moderne lande spiller en stigende rolle. Men også de er anderledes og spiller en anden rolle end i de kapitalistiske lande, ikke mindst fordi de udgår fra og er snævert forbundet med den arbejdende befolkning i by og på land.

Afgørende er overhovedet, at vel findes forskellige klasser, men dette er ikke udtryk for klasse modsætninger, idet det ene menneskes udbytning af det andet er afskaffet.

»Arbejdet er i Sovjetunionen en pligt og en æressag for enhver arbejdsdygtig borger.

I Sovjetunionen virkeliggøres socialismens princip: Enhver arbejder efter sin evne og får i forhold til sin ydelse.« (Paragraf 11)

At enhver får efter sin ydelse betyder naturligvis en vis økonomisk ulighed, idet menneskene nu engang er forskellige med hensyn til fysiske og åndelige evner og energi. Dette er naturligvis heller ikke »det samfund vi ønsker«. Det er kun en nødvendig overgang til selve kommunismen med dens princip: »enhver arbejder efter sin evne og får i forhold til sit behov«. Det er imidlertid klart, at et sådan fordelingsprincip forudsætter både en uhyre produktionsudvidelse på alle områder og en anden mennesketype end den, der stadig er præget af rester af kapitalistisk tankegang: at enhver er sig selv nærmest. Dog er den økonomiske ulighed langt mindre, end selve de lønmæssige tal giver udtryk for, idet de sociale ydelser udover lønnen spiller en langt større rolle end i vort land. Det gælder f. eks. paragraf 118:

»Sovjetunionens borgere har ret til arbejde, dvs. ret til at få garanteret beskæftigelse og betaling for deres arbejde i

forhold til dets mængde og kvalitet«... § 119: »...ret til hvile...« § 120: »...ret til materiel forsørgelse i alderdommen og i tilfælde af sygdom eller tab af arbejdsevne...« »...ret til uddannelse...« og § 122: »Kvinden i Sovjetunionen har samme rettigheder som manden på alle det økonomiske, statslige, kulturelle, sociale og politiske livs områder«.

I modsætning til den danske grundlov nævner USSR's forfatning ikke blot en række formelle rettigheder, men redegør også konkret for, hvordan de virkeliggøres i praksis. Således f. eks. om kvinderne:

»Muligheden for at virkeliggøre disse kvindernes rettigheder garanteres ved at kvinden har fået samme ret som manden til arbejde, til arbejds løn, til hvile, til socialforsikring og til uddannelse, gennem statslig beskyttelse af moderens og barnets rettigheder, ved at kvinden under svangerskab får ferie med oppebæring af lønnen, ved et omfattende net af fødehjem, vuggestuer og fritidshjem« (Paragraf 122).

På samme måde sikres

»alle borgere i Sovjetunionen lovfæstet a) ytringsfrihed, b) trykkefrihed, c) forsamlings- og mødefrihed, d) frihed til optog og demonstrationer.

Disse borgerlige rettigheder garanteres ved at de arbejdende og deres organisationer har adgang til trykkerier, papirforråd, offentlige bygninger, til gader og meddelelsesmidler samt andre nødvendige forudsætninger for disse rettigheders virkeliggørelse.«

Den socialistiske planøkonomi

»Det økonomiske liv i Sovjetunionen bestemmes og ledes efter statens plan for folkeøkonomien med det formål for øje at øge samfundets rigdom, bestandig at hæve det arbejdende folks materielle og kulturelle niveau og at styrke Sovjetunionens uafhængighed og forsvarsevne« (Paragraf 11).

Da man 1929 vedtog den første femårsplan hånedes den af Vestens bedrevidende økonomer og politikere. På det tidspunkt havde man efter krigens ødelæggelser nået det gamle Ruslands niveau af 1913 — det højeste i det kapitalistiske Rusland, men alligevel langt under de førende kapitalistiske lande. Men Sovjetunionens arbejdere og bønder gjorde al spot og ilde spådomme til skamme. De viste i praksis, at det arbejdende folk ikke alene er i stand til at lede og organisere produktionen i et moderne samfund uden kapitalister, men at gøre det bedre. Trods den anden verdenskrigs umådelige tab og ødelæggelser, står Sovjetunionen i dag i verdensmålestok med hensyn til industriproduktion kun tilbage for USA (der som kendt ikke blev ramt af krigsødelæggelser, men tværtimod udbyggede sit produktionsapparat og berigede sig ved våbenleverancer til de andre allierede magter).

Nu efter den anden verdenskrig er Sovjetunionen ikke det eneste socialistiske land. En række lande i Europa og Asien og i den amerikanske verdensdel Cuba opbygger nu socialistiske samfund, men udformet og gennemført ud fra hvert enkelt folks egne historiske, traditionelle og produktionsmæssige forudsætninger.

Den socialistiske verdens styrke har uimodstælig påvirket verdens gang. Det var dens militære og økonomiske magt, der i høj grad var med til at afgøre den anden verdenskrig. Den har i efterkrigsårene sammen med folkenes egen bevidste kamp og sammen med de fremskridtsvenlige kræfters solidaritet i hele verden muliggjort det uhyre opsving i den nationale frihedskamp, der efterhånden gør ende på koloni-

systemet. Den har som nedenstående oversigt over den procentvise fordeling af verdens areal (A) og folketal (F) ændret verdens udseende:

	Imperialistiske lande		Uafhængige lande uden koloni		Kolonier		Socialistiske lande	
	A	F	A	F	A	F	A	F
1914	13,3	31,4	19,9	12,5	66,8	56,1	0	0
1938	7,4	17,9	28,8	36,9	46,5	34,5	17,3	8,0
1962	26,7	28,2	39,5	34,1	7,9	2,2	25,9	35,5

(* Det store tal for imperialistiske lande 1962 skyldes, at heri er medregnet lande som Canada og Australien, der er medlem af NATO, SEATO m. m.)

Socialismens styrke, dens evne til alsidig at udvikle produktivkræfterne og at udfolde menneskenes evner og initiativ til gavn for materielle, sociale og kulturelle fremskridt for alle har givet kommunismen en uhyre tiltrækningskraft for alle ærligt progressive mennesker i hele verden. I dag findes mere end 90 kommunistiske og marxistiske arbejderpartier med mere end 42 millioner organiserede medlemmer. Det er herudfra en rigtig vurdering af vor tid, når repræsentanter for 81 kommunistiske partier i 1960 udtalte, at vor tids

»hovedindhold er den overgang fra kapitalisme til socialisme, der indledtes med den store socialistiske Oktoberrevolution (denne ofte brugte benævnelse skyldes, at den 7. november i den dengang anvendte kalender i Rusland var den 26. oktober), er en epoke, hvor kampen står mellem to modstillede samfundssystemer, den er de socialistiske revolutioner og de nationale befrielsesrevolutioners epoke, den epoke, hvor imperialismen knuses og kolonisystemet likvideres, og hvor flere og flere folk slår ind på socialismens vej, og hvor socialismen og kommunismen sejrer i verdensmålestok.«

Vejen til et II socialistisk Danmark

»Der er meget i jeres politik, der tiltaler os, men vi er mod jeres metoder. Vold, revolution og mindretalskup strider mod dansk mentalitet, og derfor har kommunismen ingen fremtid i Danmark.«

Denne invending kender enhver kommunist. Det samme gælder de to andre arbejderpartiers påstand, at det skulle være holdningen til vold eller ikke vold, der er den afgørende forskel mellem reformisme og revolutionær politik, mellem dem og os.

Men det er ikke et kommunistisk princip, at »hensigten helliger midlet«. »Et mål, som kræver uretfærdige midler for at blive nået, er ikke et retfærdigt mål,« sagde Marx (Marx-Engels: Samlede værker, bind 1, russisk). Og det er udpræget hykleri, når socialdemokratiske ledere angriber kommunisterne for at være et voldsparti. Det var således en socialdemokrat og udpræget reformist, Noske, der under den tyske revolution 1919, lod reaktionære borgerkrigskorps skyde på arbejderne, og det var hans partifælle Zörgiebel, der selve 1. maj 1929 lod politiet åbne ild på demonstrerende arbejdere. Han bidrog dermed til at undergrave troen på demokratiet og uddybe den splittelse i den stærke tyske arbejderklasse, der muliggjorde Hitlers sejr tre år senere.

Kommunisternes mål er ikke at undertrykke mennesker, men at fjerne forudsætningerne for at mennesker overhovedet kan undertrykke og udbytte andre mennesker. Dette er et revolutionært mål, fordi det ikke kan nås blot gennem

reformer indenfor det bestående samfund. Det kræver en revolutionær ændring af samfundets grundlag — af dets ejendoms- og magtforhold. Det er klart, at en sådan ændring kræver aktiv kamp. Ingen kan vente, at det mindretal, der i øjeblikket har rigdomme og magten, godvilligt afstår disse hverken helt eller delvist.

Kommunisterne er ikke modstandere af reformer. Det hjælper ikke de arbejdere, der kæmper for tryghed, bedre løn og demokrati på arbejdspladsen — så lidt som folk, der står uden tag over hovedet, som mangler mulighed for uddannelse m. m., om vi blot henviste til en mere eller mindre fjern socialistisk fremtid. Og i øvrigt betragter vi ikke kampen for socialismen løsrevet fra kampen for dagskravene — som en fremtidsopgave, til »når tiden ude i verden er moden«, til »der opstår en revolutionær situation«, eller til når de socialistiske partier har et eller andet solidt parlamentarisk flertal. Marx sagde det sådan:

»Skal arbejderne give afkald på at gøre modstand mod kapitalens overgreb og opgive sine bestræbelser for ved de lejligheder, som byder sig, at opnå det bedst mulige til en midlertidig forbedring af sin stilling? Hvis den gjorde det, ville den synke ned til at blive en ensartet masse af forkuede stakler... Hvis arbejderklassen fejt gav efter i den daglige konflikt med kapitalen, ville den berøve sig selv evnen til at foretage en hvilken som helst større bevægelse.«

Kampen for socialismen er en revolutionær kamp, men derfor behøver den ikke nødvendigvis at forme sig som en væbnet kamp.

Sammenligner man således den borgerlige revolution i Frankrig 1789 med den, hvormed Danmark fik sin grundlov 60 år senere, så var den første yderst voldsom, mens vor var relativ fredelig, selv om den naturligvis ikke foregik uden et stærkt folkeligt røre og klassekamp.

Derfor er det også urigtigt, når antikomunismen bruger den russiske revolution som bevis for, at kommunisterne kun godkender den voldelige revolution. Dette var i øvrigt

heller ikke tilfældet med de russiske kommunister. »Vi vil ikke »bemægtige« os magten,« skrev Lenin i maj 1917, »for alle revolutionære erfaringer viser os, at kun en magt, der sidder på folkets flertal, sidder solidt.« Langt hen mod sommeren 1917 styrede Lenin og hans parti mod en fredelig overgang, og først kapitalisternes åbne terror tvang bolsjevikkerne til at forberede og gennemføre den væbnede opstand.

Og endda må de antikommunistiske beretninger om revolutionens blodighed betegnes som stærkt overdrevet. Således meddelte »Berlingske Tidende« den 8. november — altså dagen efter revolutionen:

»Fra tirsdag til onsdag gjorde maximalisterne (dvs. bolsjevikkerne) betydelige fremskridt, arresterede nogle af ministrene, bemægtigede sig bl. a. banken og Mariepalæet samt — hvad der foreløbig giver god grund til at stille sig tvivlende over for Petrograd-meddelelserne — foruden central-telegrafstationen også Petrograds telegrambureau.«

Dog havde Berlingeren ikke opgivet håbet:

»Herværende kendere er imidlertid af den opfattelse, at Kerenskij's styrelse stadig har så faste fødder i landet, at de petrogradske begivenheder trods alt kun bliver et kortvarigt mellemspil, der vil ende med, at maximalisterne vil blive knust med magt og deres Lenin og Trotsky m. m. få deres straf.«

Overhovedet regnede man med, at den russiske revolution det første år kostede 3800 mennesker livet — et trods alt relativt lille tal i et land med 130 millioner mennesker, sammenlignet med de 16.700 Mannerheim i det lille Finland med tre millioner indbyggere lod myrde i løbet af få dage. Et lille billede af den russiske revolution kan man læse sig til i en skildring i Berlingske Tidende en uges tid senere — den 13. november 1917:

»Det er en mærkelig revolution. Der kan konstateres lidt uorden, men alligevel er sandheden, at Petrograd er så rolig som London en bank-holyday. Der er naturligvis megen

snakken på gaderne. Folk foretager udflugter for at betragte Vinterpaladsets facade for at finde mærker af geværkugler.«

To år senere kan man læse om årsagerne til, at den russiske revolution blev meget blodig og ødelæggende, nemlig bl. a. 1. juli 1919:

»Hvidfinnerne nærmer sig Petrogasavodsk (Karelens hovedstad). Snart får de føling med Maynards (en engelsk general) scouts. — — — 40.000 engelske og canadiske tropper. — — — I general Maynards canadiske regimenter kæmper mange indianere. Hovdingenes sønner fra Stillehavet har rejst deres totempæle, hævnens og hadets guder. Nu er Le-nins skalp truet.«

Det var ikke de revolutionære kræfter, der var skyld i, at den russiske revolution blev så blodig. Det var de imperialistiske stormagter, der, da de 1918 havde endt deres eget opgør, søgte at dreje udviklingens hjul tilbage gennem militær kontrarevolution.

Den russiske revolution fortæller også, hvorfor vi så absolut foretrækker en fredelig overgang: Det er arbejderne og bønderne — for øvrigt på begge sider — der må betale med deres liv. Det er den arbejdende befolkning, der med uhyre slid og afsavn må bygge socialismen i et fuldstændigt ødelagt land.

I dag findes muligheder for en fredelig overgang

Herom sagde 81 kommunistiske partier i en fælles erklæring på en konference i Moskva 1960:

»Under vor tids forhold har arbejderklassen med sin for-trop i spidsen i en række kapitalistiske lande mulighed for på basis af en arbejder- og folkefront og alle mulige former for overenskomster og politisk samarbejde mellem forskellige partier og folkelige organisationer at forene folkets flertal, at vinde statsmagten uden borgerkrig og at hidføre de væsentlige produktionsmidlers overgang i folkets hånd. — — — Men det bliver kun muligt gennem en bred og uophørlig ud-

vikling af arbejdernes, bondemassernes og mellemlagenes klassekamp mod den monopolistiske kapital, mod reaktionen, for dybtgående samfundsmæssige reformer, for fred og socialisme.« (Erklæringen findes i tidsskriftet Tiden 1960, side 272 og flg.).

Idé og virkelighed

*De slægter går frem som bølger af hav
og brydes mod livets bred.
Men dem skal vi huske i deres grav
der døde for frihed og fred.
Den store tanke, de kæmped for,
var en ny og retfærdig tid.
... Vi gør deres drømme og vilje til vor.
De lyser for os i vor strid.*

Sådan hedder det i den kommunistiske forfatter Otto Gelsteds smukke digt på den mindetavle, der er sat op i Land og Folks hus i København over godt 150 danske kommunister, der gav deres liv i kampen for Danmarks frihed. Det er i virkeligheden et svar til de måske velmenende mennesker, der ofte beklager kommunisterne, som efter deres mening kun interesserer sig for det golde og koldt materielle i verden, men mangler sans for det ideale og åndelige livs rigdom og skønhed. Disse mennesker har uret. Kommunisterne bygger på en stor idé — og endnu mere: Tusinder af kommunister verden over har ofret deres personlige mate-

rielle tilværelse for denne idé, er gået i fængsler og koncentrationslejre, gennem tortur og måske betalt med deres liv.

Men vi lukker ikke øjnene for, hvad livet lærer os i den verden, vi lever i — at, som Friedrich Engels sagde i sin mindetale over Marx, »menneskene fremfor alt må spise, drikke, bo og klæde sig, altså arbejde, før de kan strides om herredømmet og dyrke politik, religion, filosofi osv.«. Tænk f. eks. på de tusinder af kvinder, der dagen igennem står på en fabriks bånd, bundet til det hvileløse transportbånd, mens de i det omfang, arbejdet overhovedet tillader dem at tænke, spekulerer på deres børn, som løber omkring på gaden, fordi det samfund, der beriger sig ved deres arbejde, har svigtet sit ansvar over for deres børn. Hvor megen tid har livet levnet dem til at nyde kunstens og kulturens glæder? — For ikke at tale om den ensomme moder, der åbner for gashanen, fordi hun bukker under i den håbløse kamp for at skabe en slags hjem for sine børn i en dårlig, usund og dyr lejlighed. Hvad hjælper det hende og mange andre — syge, arbejdsløse m. m. — at vort samfund bygger på en smuk idé om frihed, lighed og broderskab, når det nægter at opfylde så elementære, materielle menneskerettigheder som retten til arbejde, bolig og social tryghed?

Kommunisterne hverken under- eller overvurderer ideernes værdi eller styrke. Men vi har også set, at de kan misbruges. Under den anden verdenskrig sagde Hitlers propagandaminister Göbbels på et møde i 1942 meget betegnende:

»Vi kæmper ikke for ideologiske mål. Ved Bakus olie, ved Donetz' kul og ved Ruslands overmåde rige landbrug vil vi kæmpe os sunde.«

Med fuld ret kunne den amerikanske hovedanklager ved krigsforbryderprocessen i Nürnberg pege på den almægtige kemikoncern I/G Farbenindustries 24 direktører som »den virkelige kerne i forbrydelsernes årsag«. Der er ingen grund til at glemme denne baggrund for også vore dages antikommunistiske propaganda.

At kommunisterne filosofisk set er materialister og ikke idealister, er ikke et udtryk for, at vi anser det ene for »bedre« end det andet. Det er dum bagtalelse, når den antikomunistiske propaganda hævder, at kommunismen kun sejrer i kraft af hensynsløs og rå styrke. Var dette afgørende, ville modstanderne være langt overlegne. Tænk bare på Lenins oprindelige små grupper, der mod sig havde tsarens mægtige og i sandhed hensynsløse magtapparat og senere den sammensværgelse af verdens mægtigste imperialistiske stater, der med militær magt søgte at dreje historiens hjul tilbage. Talrige lignende eksempler viser, at marxismens styrke tværtimod er dens dybe humanistiske indhold. Det er det, der tiltrækker millioner af arbejdende mennesker sammen med de ypperste inden for kunst og videnskab i alle lande.

At kommunisternes verdensanskuelse er materialistisk betyder simpelt hen, sagde Engels, at vi opfatter »verden, sådan som den er, uden fremmede tilføjelser«. Det betyder, at vi, hvad vel de fleste mennesker umiddelbart ville anse for rigtigt og selvfølgelig, går ud fra, at den verden omkring os, og som vi opfatter gennem vort fysiske sanseapparat, også virkelig eksisterer — at den vil blive der og ændres og bevæges efter sine egne love, også efter at vi er borte.

At kommunisterne er tilhængere af »den materialistiske historieopfattelse« bygger bl. a. på den kendsgerning, at vi mennesker er en del af og afhængige af naturen, som leverer os råstoffer til den nødvendige føde, klæder, boliger, til redskaber og maskiner. Mennesket selv er et højtudviklet naturvæsen, men i modsætning til dyrene nøjes det ikke med de eksistensmidler, det finder færdigt i naturen. Menneskene bearbejder og tilpasser sig dem til deres behov — og det er dette arbejde, der gennem årtusinder har formet menneskene til det, de nu er. Gennem arbejdet har menneskene udviklet mere og mere indviklede arbejdsredskaber — fra den første primitive stenøkse til den fuldautomatiske fabrik. De har i stigende grad lært naturens og naturkræfternes love at

kende og forvandler ved hjælp heraf disse fra at være blinde, ukendte farer til deres lydige tjenere. Mens vore forfædre forfærdede krøb sammen ved tordenvejret og lynnedslagets ukendte vælde, bruger vi samme naturkraft til oplysning af vore stuer og som drivkraft i vore fabrikker. Arbejdet har tvunget menneskene til organiserede former for samarbejde og herigennem også udviklet sproget som meddelelsesmiddel: fra den første uarticulerede tale over skriftsproget til vore sindrige meddelelsesmidler.

Menneskene har gennem den fælles produktion på den ene side sluttet sig sammen i samfund. På den anden side er sket en stigende specialisering, men også denne har øget deres indbyrdes afhængighed. Et moderne menneske kan søge at understrege sin originalitet på mange i det ydre iøjnefaldende måder — men frigøre sig fra menneskenes store fælleskab kan de ikke. De første primitive mennesker var, hvad Marx kaldte »fysisk afhængige« af naturen og dens luner. Denne afhængighed frigjorde de sig fra i samme grad som de lærte naturens love at kende og derigennem at udnytte dens kræfter. Men menneskene blev ikke fri, for produktionsmidlerne blev ikke menneskenes fælles, men nogle fås private ejendom. De gav disse få magt til at tvinge andre til at arbejde for sig og til at lede og fordele arbejdet i deres egne interesser. Den private ejendomsret til produktionsmidlerne gjorde disse til det bestemmende i forholdet mellem mennesker indbyrdes — og det blev ikke de arbejdende mennesker, der styrede maskinerne, men disse, som efter den private ejers ønske gjorde arbejderne til led i maskinerne og formede dem efter deres rytme. Menneskene blev fremmed for sig selv. Vor tids jagt efter »statussymboler« viser, hvor tragisk sandt det gamle ord, at det er »klæder, der skaber folk«, i virkeligheden er.

Som materialister hævder vi ikke blot, at tingene omkring os virkelig er til, men også, at vi er i stand til at opfatte dem

og danne os et sandt og rigtigt billede af dem og deres bevægelser. Vi påstår ikke, at vi kender og forstår alt, men ligesom vi i dag kan forklare en masse ting, som vore forfædre stod uforstående overfor, vil fremtiden løse gåder, vi ikke kan klare i dag.

Imidlertid er denne sandhed ikke altid så let og ligetil, som man måske ved et første blik på tingenes ydre kunne mene. De står nemlig ikke stille. Alt, det være sig i naturen, i samfundet og i menneskenes måde at tænke på, bevæger sig, udvikles, ændres. Hvis vi tager de enkelte ting eller hændelser, vil vi hurtigt blive klar over, at det ikke er isolerede fænomener. Der er altid noget, som var før, og noget, som kommer efter — der er noget, som fødes og udvikles, og noget, som ældes og dør. Vil vi lære sandheden at kende, må vi studere tingene netop i deres bevægelse og i sammenhæng med de forhold og omgivelser, som virker på dem — og som de virker tilbage på.

Den marxistiske dialektik lærer os, hvordan vi skal studere sådanne problemer. Den viser, at de bevægelser og den udvikling, der sker omkring os, eller som vi lever midt i, ikke sker tilfældigt — eller i kraft af højere magters indgreb og vilje (som der f. eks. står i bibelen: Ikke en spurv falder til jorden uden min vilje.«).

Måske vil man spørge, om denne abstrakte filosofien har nogen praktisk betydning? Har vi ikke hver for sig levet mere eller mindre lykkeligt uden at skænke sådanne problemer en tanke? — Jo, det har de fleste højst sandsynligt, men samtidig har hver enkelt, om end vel ubevidst, bygget sin eksistens efter disse principper og love. Det gælder bonden, når han undersøger og bearbejder sin mark og studerer sine planter for at lære det rigtige såtidspunkt, den rigtige pasning for at få en god høst. Det gælder mennesket, der arbejder med maskiner, som det gælder videnskabsmænd, der lærer at bekæmpe sygdomme — eller at sende raketter ud i rummet.

Det gælder i samfundslivet og for dets foreteelser. Krige

og kriser kommer ikke som isolerede, tilfældige eller uafvendelige onder. De har deres konkrete årsager i det kapitalistiske system og dets indre modsætninger og jagt efter profit. Der findes i hvert enkelt land som i verdensmålestok modsat virkende kræfter: Sådanne som f. eks. ønsker fred, fordi krigen for dem er en kilde til lidelse og nød — modsat den lille klike for hvem krig er en kilde til rigdom og magt. I dag er fredens kræfter de stærkeste, men for at de kan sejre og vinde freden, må de erkende og bekæmpe krigens konkrete årsager og planer.

Vi har hidtil omtalt produktionsforholdene som et forhold mellem mennesker og natur, som et spørgsmål om produktionsmetoder og produktionsteknik. Men produktionsforhold er også et forhold mellem mennesker.

I det ydre kan f. eks. en tekstilfabrik i Danmark og i Sovjetunionen se ganske ens ud, og produktionsprocesserne kan foregå på ganske samme måde. Men forholdet mellem menneskene er højst forskellige. I Danmark ejes fabrikken af private, der enevældigt leder arbejdet, og som beriger sig ved at udbytte andres arbejde. I Sovjetunionen er fabrikken folkets ejendom. Det er folket, der leder og fordeler arbejdet, og hver enkelt får del i udbyttet i forhold til hans ydelse. Heri ligger årsagen til, at man forholder sig forskellig til en række foreteelser, som man ellers vægrer sig ved at forstå: Hvorfor morakkeri hos os ofte er ildeset, mens en ekstra produktionsindsats i Sovjetunionen belønnes, eller hvorfor arbejderne strejker i Danmark, men ikke i et socialistisk land.

Vi nævnte, at den drivende kraft i udviklingen var en stadig kamp mellem modsætninger. Dette gælder også i samfundet, og det er bl. a. disse kræfter, marxismen studerer og vurderer, og heri ligger dialektikkens praktiske værdi for det poli-

tiske liv. De marxistiske filosoffer ser nemlig ikke deres opgave i blot at fortolke verden, som den er, men at bidrage til at ændre den. Herudfra studerer de samfundsudviklingens love og de kræfter, der virker i samfundets liv. For vi kan kun handle rigtigt, hvis vi forstår og bygger på de kræfter og tendenser, der tilhører fremtiden, og bekæmper dem, der stræber tilbage mod fortiden.

»Alle hidtidige samfunds historie — sagde Marx og Engels i Det kommunistiske Manifest — er en klassekampens historie.«

Naturligvis hævder marxisterne ikke, at hver enkelt historisk begivenhed kan forklares herudfra, men kun at det for det første er produktivkræfternes udvikling, der er bestemmende for samfundets indhold og form — og at det er klassekampen, der bringer denne overensstemmelse til veje.

»Fri mand og slave, patricier og plebejer, baron og livegen, laugsmester og svend, kort sagt undertrykkere og undertrykte har — snart skjult, snart åbenlyst — ført en uafbrudt kamp, en kamp, der hver gang er endt med en revolutionær omformning af samfundet eller med de kæmpende klassers fælles undergang.« (Marx-Engels udvalgte værker I, side 26).

I alt deles menneskenes historie i fem på hinanden følgende trin og til hvert svarer et højere trin i produktivkræfternes udvikling. Det første primitive trin kaldes undertiden »urkommunismen«, fordi der endnu ikke fandtes en klassedeling mellem udbyttere og udbyttede. Dette var imidlertid langtfra udtryk for en lykkelig guldalder, men tværtimod for en sådan almen svaghed og fattigdom, at det enkelte menneske højst kunne dække sit eget behov — og på ingen måde frembringe et overskud, som andre kunne bygge en arbejdsfri tilværelse på. Når man undertiden åd krigsfanger eller slog gamle og uarbejdsdygtige ihjel, var det ikke udtryk for manglende moral, men oprindelig en forudsætning for, at stammen og slægten kunne leve videre.

De følgende tre perioder var klassesamfund: Slavesamfund-

det med »fri og slave«, feudalsamfundet med »baron og liv-egen« — altså hos os herremænd og hovbonde — og nu kapitalist og arbejder.

Gustav Bang viser, hvordan den historiske materialisme »er revolutionær i sin tendens. — — — Den opfatter kapitalismens tidsalder som en forbigående fase i sin udvikling. Den viser tydeligere år for år, hvordan det bestående samfund knager i sine fuger, og hvordan proletariatet er bestemt til at fuldbyrde dødsdommen over den bestående samfundsordning — — ikke fordi den i sig selv er mere retfærdig, men fordi den er den eneste ramme, inden for hvilken produktivkræfternes fortsatte udvikling kan finde sted.«

I vor tid fører alle veje til kommunisme, er der sagt. Og også her går udviklingen hurtig. Mens det primitive ursamfund eksisterede i hundredtusinder af år, slavesamfundet 3000—3500 år og feudalismen 1500—2000 år, har kapitalismen kun hersket få hundrede år og er allerede inde i sin forfaldsperiode. Det er en stor tid, vi lever i — og med rette kan vi sige som den norske digter:

*En herlig tid, og vi var med,
af liv det største er at være
hvor tanker som er stærkt i gære
skal finde skikkelse og sted.*

Er Danmark III kapitalistisk, socialistisk eller noget helt tredje?

Hvor få har for meget og mange for lidt

To tredjedele af et århundrede er gået, siden Gustav Bang talte for De unges Valgret om sine socialistiske idealer, og mere end 50 år siden Socialdemokratiet over for Danmarks arbejderklasse stillede som sit mål at erobre magten i samfundet og at afskaffe det kapitalistiske privateje til produktionsmidlerne. To verdenskrige, begge startet af kapitalistiske stormagter og i kapitalistiske rigmænds interesser, har siden da som en hærgende orkan fejlet hen over Jorden — og i Danmark har arbejderne i næsten 30 år sat socialdemokratiske regeringschefer på statsministerposten. De borgerlige partier har i alle disse år søgt at skræmme godtroende mennesker med, at alle disse »socialistiske regeringer« har gennemført en »snigende socialisering«. Derimod taler vore dages socialdemokrater meget lidt om socialisme. De har i stedet opfundet et nyt begreb: »den demokratiske socialisme«.

Hvad denne er, synes lidt vanskeligt at forklare — efter alt at dømme også for begrebets egne ophavsmænd. Dog mener Jørgen Paldam efter grundige studier af bl. a. englænderne Attlee og Harold Laski at have fundet frem til følgende målsætning:

1. *Frembringelse af flest mulige goder.*
2. *En jævner indkomstfordeling.*

3. Ens start for alle.

4. Industrielt demokrati.

»Nationalisering — siger han — er ikke medtaget i målsætningen. Det afhænger af nærmere prøvelse i hvert enkelt tilfælde, om nationalisering eller andre midler er at foretrække.« (Nationaløkonomisk Tidsskrift, hæfte 3-4, 1953: »Fremskridt og social retfærdighed. Betragtninger over den demokratiske socialismes mål og midler«).

I denne målsætning er der absolut ingen socialisme, så sandt som den ikke berører det afgørende spørgsmål om, hvem der har magten i samfundet, og hvem der ejer produktionsmidlerne.

Danmark — vort land ...

Danmark har et samlet areal på 4.300.000 ha og har 4,6 millioner indbyggere. Hvis vi ser nærmere på dette vort land og dets borgere, vil vi se, at der både er meget fælles — og meget forskelligt.

Som noget fælles bor vi på samme område og taler samme sprog. Over 70 procent af dette område er landbrugsjord. Det er forholdvis mere end i noget andet europæisk land bortset fra Ungarn. Men landbrugsjorden er højst forskellig. Der er frugtbar lermuldet jord især på øerne og i dele af Østjylland. Her ligger de store herregårde. Og der er dårlig sandjord især i Midt- og Vestjylland. Her slider de mindre landbrugere for føden. Men som helhed er Danmarks jord ikke særlig god eller rig på plantenæringsstoffer. Kun dygtigt arbejde, praktisk udnyttelse af forskning og videnskab og et stort forbrug af kunstgødning er skyld i, at vi med hensyn til høstudbytte står blandt de bedste i verden. Fattigt er Danmark også på industrielle råstoffer.

Det var overhovedet et barsk og fattigt land, istidens ismasser efterlod vore første forfædre. Vort folk har gennem hele sin historie måttet sande den russiske videnskabsmand Mitsjurins ord, at »naturen giver ikke nådegaver. Man må

fravriste den det, man vil have fra den«. Hundredtusinder af sten har måttet fjernes, sure kær udtørres, skov, krat og mosser ryddes, før vi fik det Danmark, vi i dag bor i. Professor Arup fortæller i sin danmarkshistorie om de store Valdemarkonger og om deres krigeriske erobringstogter i Nordtyskland og langs Østersøen helt til Estland, hvor navnet på landets hovedstad endnu minder om den tid (Tallinn betyder simpelt hen de danskes by). Men Arup fortæller også om, hvordan flittige bønder netop i de år gennemførte store opdykningsarbejder (de byer, som bl. a. ender på -rød, -torp, -løse m. m. stammer fra den tid). Og, spørger han, hvis vi ser på nutidens Danmark, hvor meget er så tilbage af kongernes krigeriske togter? — Intet. Men af bøndernes arbejde? Der er det Danmark, vi ikke uden stolthed viser frem for udlændinge.

En stor fordel har Danmark ved sin geografiske beliggenhed — som en bro mellem Vesterhav og Østersø og mellem Norge og Sverige i nord og Mellemeuropa i syd. Mod syd og vest har vi verdens betydeligste markeder for fødevarer, mod øst har vi krisefri socialistiske lande, hvis muligheder for vor industri ikke mindst værfterne kan bekræfte i praksis.

Herudfra grundlagdes Danmarks hovedstad bogstaveligt som »købmændenes havn«, og hele vor historie viser, at når vi selv forstod at udnytte vor beliggenhed til udvikling af fredeligt samarbejde og handel til alle sider, betød det fremgang og velstand for vort folk — men den viser også, at når vi brugte den eller lod den bruge som front i militære og politiske eventyr, bragte det kun tab, nød og lidelser med sig.

Samtidig med at vort folk opdyrkede jorden, byggede dets byer og fabrikker, drog ud på havet og derved formede det Danmark, vi kender — skabte det et fælles økonomisk grundlag, og gennem sit liv og erfaringer udformede det bestemte traditioner og karaktertræk, som genspejler sig i vore forfattere og kunstneres værker. Det skabte det, der kendetegner Danmark som nation: et folk, der bor på et bestemt område,

taler samme sprog og forenes i en fælles økonomi, fælles traditioner og karaktertræk.

En gammel fælles erfaring siger, at »tyv tror, at hver mand stjæler«. På linje hermed bagtales arbejderne og kommunisterne som unationale af netop de kredse, der selv hævder og handler ud fra, at national selvstændighed er forældet, og som derfor må afskaffes. Men de har ikke kunnet påvise noget i kommunisternes praktiske politik og virksomhed, der var i strid med danske arbejderes eller det danske folks interesser. For os gælder, som Lenin sagde 1914, da man bebrejdede de russiske kommunister, at de ikke råbte hurra, da millioner af arbejdere og bønder blev drevet til slagtebænken i en meningsløs krig:

»Er da følelsen af nationalstolthed fremmed for os stor-russiske klassebevidste proletarer! Naturligvis ikke! Vi elsker vort sprog og vort fædreland, vi arbejder især for at hæve dets arbejdende masser (dvs. ni tiendedele af dets befolkning) op til bevidst liv som demokrater og socialister. Det smerter os mere end alt andet at se og føle, hvilke volds-handlinger, hvilken nedværdigelse tsarismens bødler, gods-ejere og kapitalister bringer over vort skønne fædreland. Vi er stolte af, at disse volds handlinger har fremkaldt modstand fra vor midte . . . « (Lenin: Udvalgte værker, bind 6, side 20).

På samme måde er vi glade og stolte over, hvad vort folk har ydet og skabt gennem dets historie — og herudfra kæmper vi ikke unationalt, men netop for at gøre vort folk til herrer og ejere over, hvad de selv har skabt.

Det var da heller ikke tilfældigt, at det var arbejderne og det forbudte kommunistiske parti, der først rejste sig til modstand mod den tyske besættelse og dens følger. Allerede tidligt afholdtes arbejderkonferencer, bl. a. i Nordjylland. Og det var i 1943 og 1944 arbejdspladsernes folk, der gik i spidsen for de store folkerejsninger, der tvang politikerne til at opgive samarbejdet med tyskerne. I fortsættelse heraf kæmper vi i dag mod Danmarks underordning under NATO og Fællesmarkedet.

Klassesamfundet Danmark

Hvem ejer dette Danmark, formet af arbejdende mennesker gennem årtusinder? 1963 udgjorde Danmarks samlede værdier (jorden med dens råstoffer, fabrikker og transportmidler, bygninger såvel som borgernes private bohave m. m.) i alt 200 milliarder kroner — eller rundt regnet 45.000 kr. til hver af landets 4,6 millioner indbyggere. Af disse 200 milliarder kroner var værdier for 186 milliarder i privat eje og kun for 14 milliarder kroner tilhørte stat og kommune. Dvs., at 93 procent af Danmarks værdier var privatejede, og ifølge grundloven er ejendomsretten ukrænkelig. Danmark er følgelig stadig et kapitalistisk land.

Spørgsmålet kan altså højst være om de mange års socialdemokratiske styre har bragt Danmark nærmere til socialismen — eller i hvert fald til den demokratiske socialismes erklærede principper. Er der skabt et samfund, hvor »få har for meget — og færre for lidt?« Hertil svarer propagandaen ja! Danmark er ikke alene et velfærdssamfund, men velfærden er oven i købet ved at løbe løbsk ved at hindre de investeringer, der er nødvendige for en fortsat udvikling. Men tallene siger nej. Ser vi på den skattepligtige formue (som af mange grunde er meget mindre end de samlede værdier) og på, hvordan den er fordelt mellem landets godt 2 millioner skatteydere, så ejer ca. 20.000 af disse (dvs. 1 procent) en fjerdedel af formuen — eller lige så meget som de 85 procent, der har de mindste formuer. Af den samlede skattepligtige indkomst falder en fjerdedel på 8,7 procent af skatteyderne, den næste fjerdedel på 16,6 procent, den tredje på 2,9 procent, og den sidste deles af 51,8 procent. Og dette er som sagt den skattepligtige indkomst, der opgives til skattevæsenet. Det vil sige, efter at der ved lovlige fradrag, som mest kommer de store indkomster til gode, er forsvundet 5 milliarder — og ved ulovlige, som på forskellig vis unddrages skattevæsenet — lige så mange.

Danmark er stadig et kapitalistisk land og et klassesamfund. Men hvad er en klasse — og hvad kendetegner de for-

skellige klasser? Vi møder ofte den misforståelse, at ordet »kapitalist« for os kommunister simpelt hen er et skældsord. Det er naturligvis ikke rigtigt. »Kapitalist« er for os et nationaløkonomisk begreb: nemlig en person, som for det første ejer kapital (i form af produktionsmidler, penge, aktier og lignende) og for det andet udnytter denne til at opnå profit ved at udbytte andres arbejde. At ordet kapitalist så har fået en ilde klang, skyldes kapitalismens eget væsen.

Heroverfor betegner »arbejderklassen« eller proletariatet det store flertal af befolkningen, som ikke ejer produktionsmidler, men som for at leve må sælge sin arbejdskraft til kapitalisterne. Det er den klasse, der gennem sit produktive arbejde skaber hovedparten af samfundets rigdomme: både den del, den selv får i form af løn, og den del, kapitalisterne tilegner sig i form af profit — både til sit private forbrug og til sine investeringer.

Klasser er, sagde Lenin:

- »Store menneskegrupper, der adskiller sig
- ved deres placering i den samfundsmæssige produktions historiske system,
- ved deres forhold til produktionsmidlerne (hvad der i hovedsagen er nedfældet i love),
- den måde, hvorpå de får, og
- i det omfang, hvori de får den part af samfundets rigdomme, som tilfalder dem« (Lenins udvalgte værker, bind 10, side 244).

I grove træk så klassesedelingen i Danmark ved folketællingerne 1950 og 1960 således ud:

		Procentfordeling	
		1950	1960
Selvstændige		437.700	529.000
Medhj. hustruer	..	128.000	45.100
Funktionærer		433.000	563.000
Arbejdere		920.600	969.000

Dette viser, at 78 procent af Danmarks befolkning ikke selv ejer deres produktionsmidler, men arbejder for løn for andre. Denne gruppe vokser, men samtidig ændres dens indre struktur, først og fremmest forholdet mellem arbejdere og funktionærer.

Arbejderklassen

Arbejderklassen er Danmarks talmæssigt stærkeste klasse. Den er samfundets afgørende klasse. Det er den, der fremfor nogen skaber dets materielle rigdomme, og dermed grundlaget for dets velstand og kultur.

Den er nutidens og fremtidens klasse, fordi den så nøje er forbundet med nutidens og fremtidens produktionsform, den maskinelle stordrift. Det er den mest revolutionære klasse og den mest bevidste, fordi den er den mest åbent og direkte udbyttede klasse, og fordi den i den forstand, at den ikke selv ejer produktionsmidler, kun har sine lænker, dvs. sin afhængighed af kapitalen, at tabe, men en verden at vinde — og fordi det er dens historiske opgave at bringe samfundets ejendomsform i overensstemmelse med den faktisk herskende kollektive produktionsform.

Arbejderklassen er landets stærkest organiserede klasse. Den faglige landsorganisation har omkring 850.000 medlemmer fordelt på 66 fagforbund — fra Dansk Arbejdsmands- og Specialarbejder Forbund 250.000, Handels- og Kontorfunktionærernes Forbund 120.000 og Dansk Smede- & Maskinarbejder-Forbunds 90.000 og ned til forbund med under 200 medlemmer. 22 procent af Landsorganisationens medlemmer var tjenestemænd og funktionærer. Desuden omfatter Fællesrådet for tjenestemand- og funktionærorganisationer i alt 125.000 medlemmer.

Som nævnt medfører udviklingen dels en fortsat talmæssig vækst i disse grupper, dels ændringer i såvel deres indbyrdes forhold som i deres indre opbygning og struktur.

Indenfor arbejderklassen gik hovedskillelinjen oprindelig

mellem faglærte og ufaglærte. Noget særligt for dansk fagbevægelse var desuden den nævnte meget stærke opdeling i større og mindre forbund, hvilket skyldes, at mange af dem opstod og udvikledes ud fra tidligere tiders håndværksmæssige laugsgrænser. I sig selv bliver dette mere og mere stridende mod vor tids kollektive stordrift, og naturligvis er det en svaghed, at arbejdere på samme virksomhed — og stillet overfor samme arbejdsgiver — er opsplittet i så mange grupper. Dertil medfører udviklingen i produktionsapparatet og indførelsen af nye industrielle metoder i for eksempel byggeri, havnearbejde, landbrug osv., at der opstår nye specialarbejdergrupper — og at de hidtidige grænser mellem faglærte og ufaglærte såvel som mellem de forskellige fag udviskes og forrykkes.

Denne udvikling har naturligvis fremkaldt overvejelser og diskussion i arbejderklassen med hensyn til fagbevægelsens struktur. Kommunisternes stilling i denne er klar: vi støtter i overensstemmelse med vore principielle synspunkter alt, hvad der samler og styrker klassen. Det eneste naturlige vilje for os være overgang til industriforbund — således at alle arbejdere på samme arbejdsplads — og altså overfor samme arbejdsgiver, blev samlet i samme forbund og omfattet af samme overenskomst. Imidlertid kender vi de vældige vanskeligheder, en sådan overgang vil møde i praksis. Derfor støtter vi aktivt alle bestræbelser for at danne faglige karteller, det vil sige snævrast muligt samarbejde og kampfællesskab mellem forbund indenfor samme faglige område, således som det findes mere eller mindre løst indenfor Centralorganisationen af metalarbejdere, ved byggefag og træindustrien.

Endelig påvirkes den vældige vækst i arbejderklassens stilling i samfundet og produktionen ved de såkaldte »servicefag« (handel og omsætning, transport, administration og liberale erhverv samt for eksempel forlystelse, hotel, husgerning m. m.). Ikke mindre end 42 procent af befolkningen hører ind under dette område (mod 37,9 procent i 1950). I England

er de tilsvarende tal 47 procent og i USA 59 procent, hvilket tyder på, at gruppen fortsat vil vokse.

De mest udbyttede: Kvinderne

Arbejdernes og funktionærernes talmæssige vækst skyldes for en stor del *kvindernes* stigende deltagelse i frembringelsen af de samfundsmæssige rigdomme. Danmark, hvor 32,1 procent af de gifte kvinder deltager, ligger i Vesteuropa kun tilbage for Vesttyskland med 33,2 procent. Uanset om man synes om det eller ej, vil denne udvikling fortsætte. Den afhænger nemlig langt fra alene af, hvad kvinden har lyst til, men af, hvad familien er nødt til: Af de gifte kvinder mellem 20 og 24 år arbejder 31,2 procent, i alderen 24-34 år falder andelen til 28,5 procent, men stiger så i alderen 35-44 år til 32,7 procent. Ikke alene bilen, men selve arbejderfamiliens eksistens afhænger af kvindens arbejde (for ikke at tale om den enlige moders stilling). »Det synes at være sådan, at det er den økonomiske nødvendighed, nemlig store forsørgerbyrder, der tvinger de gifte kvinder ud i erhvervslivet, og at de ophører med at arbejde, når børnene er fra hånden,« siger kontorchef Kallestrup i »Socialt Tidsskrift«, nr. 1-2 1965. Dette udnytter arbejdsgiverne til egen fordel. Ganske vist vedtog den internationale arbejdsorganisation i Geneve allerede i 1919 en konvention om ligeløn. Denne blev gentaget sammen med en henstilling til medlemmerne i 1951. I 1959 vedtog det danske folketing på forslag af kommunisterne denne henstilling. Den blev i 1963 fulgt af stat og kommune samt funktionærerne, men indenfor de private erhverv i øvrigt får kvinderne stadig mindre for samme arbejde end mændene, og de får dertil i reglen det dårligst betalte arbejde. Mens de udgør 30 procent af de ufaglærte, udgør de kun 6 procent af de faglærte, og mens to tredjedele af drengene får en faglig uddannelse, gælder det kun for en tredjedel af pigerne.

For kvinderne betyder dette en dobbelt arbejdsdag, otte

timer på fabrikker og derpå venter hendes opgaver som moder og husmoder. Det medfører for mange et liv uden tilstrækkelig tid og muligheder for at leve og nyde det, og det er en årsag til det store forbrug af nervepiller. Men det betyder også en direkte interesse i klassekampen på mandens side for højere løn og kortere arbejdstid samt for familiens fælles interesser i vuggestuer, børnehjem m. m. Og det giver en fælles interesse i socialismen, som ifølge hele sit system endelig sikrer kvindens ligeret som samfundsborger og som menneske.

— og ungdommen

Den norske digter Nordahl Grieg siger i sit skuespil »Nederlaget«, der handler om Pariserkommunen, at intet menneske kan være upolitisk. Det kan højst blive offer for andres politik. Dette gælder i særlig grad *ungdommen*. Den er offer for monopolernes politik, med sine lave lønninger ikke mindst for læringe hører de til de mest udbyttede. De rammes gennem den høje værelsesleje i særlig grad af bolignøden. I Danmark regner man i 1970 med, at 12-14 procent af de 18-19-årige vil studere, mod i Norge 21 procent og Sverige 22 procent. Og så er endda kun 9 procent af de studerende ved højere læreanstalter børn af arbejdere og husmænd. Det viser, at det er dem, som »kulturpausen« går ud over. Men ikke mindst må de bære en væsentlig del af militarismens byrder, ligesom spørgsmålet om krig og fred i særlig grad er et spørgsmål om deres fremtid.

Men derfor har ungdommen en stærk fælles interesse i at deltage aktivt i arbejderklassens og det kommunistiske partis kamp for demokrati, materiel og kulturel fremgang og for socialismen — for det er jo deres fremtid, som det drejer sig om. Og ungdommen kan være en afgørende faktor i denne kamp, af 2.007.639, som er beskæftigede, er 467.613 (23,9 procent) under 24 år og 369.932 (16,4 procent) 25-34 år.

Kommunisterne og arbejderklassen

IV

Det kommunistiske parti betragtes i almindelighed som et udpræget arbejderparti — og med rette. Vi forsøger ikke at fremstille vort parti og dets politik som altfavnende, hævet over klasser og klasseforskelle. Vi erkender, at vi lever i et klassesamfund og tager herud fra parti for arbejderklassen. Vi vurderer og tager stilling til ethvert politisk forslag eller handling ud fra om den gavner eller skader arbejderklassen, styrker eller svækker dens stilling i samfundet, bringer den nærmere eller fjerner den fra dens socialistiske mål. Vi har herud fra udformet vore fagligt økonomiske krav på linje med, hvad arbejderne har rejst og motiveret fra arbejdspladser og på faglige generalforsamlinger og kongresser.

En løn, der giver arbejderne andel i den stigende produktion, så »de gode tider« ikke blot bliver et privilegium for velhavere. En *minimalløn*, der sikrer de hundredtusinder af »lavtlønnede« og deres familie en menneskelig tilværelse. Og der må gennemføres *ligeløn* mellem kvinder og mænd, hovedstad og provins og på andre områder. Således viste arbejdsgiverforeningens statistik for juli kvartal 1965 følgende timelønninger:

	Hovedstad	Provins
Faglærte mænd	12,92	10,96
Ufaglærte mænd	10,65	9,04
Kvinder	8,07	7,04

Men ligelønskravet må ikke gøres til et stridsspørgsmål

arbejderne imellem om fordelingen af deres del af samfundskagen. Det bør ikke, som samarbejdspartierne forsøger gennem deres »rammeaftaler«, aflede fra hovedproblemet: at tilkæmpe den samlede arbejderklasse en større del af samfundskagen på profittens bekostning.

Arbejdstiden må nedsættes og *ferieordningen* forbedres. Allerede 1890 var 8-timers dagen hovedkravet for den første majdemonstration. men trods en vældig industriel udvikling gik der tredive år, inden 48-timers ugen blev gennemtvunget i 1920. Nu 35 år efter er vi kun kommet ned på 44 timer, hvilket slet ikke svarer til, hvad vore dages produktion giver mulighed for, og hvad de moderne arbejdsmetoder kræver.

Demokrati og medbestemmelsesret for arbejderne og fagbevægelsen er en forudsætning for effektiv kamp for økonomisk, social og politisk fremgang. Vi betragter indførelsen af dette samt afskaffelse af arbejdsgivernes eneret til at lede og fordele arbejdet som vigtige skridt frem mod et vist demokrati på de arbejdspladser, hvor arbejderne opholder sig en væsentlig del af deres liv, hvor de skaber en afgørende del af samfundets rigdomme — og hvor de tjener til deres og deres familiers eksistens.

Men medbestemmelse forudsætter reelle muligheder for at undersøge virksomhedernes regnskaber, drift og planer — og for i praksis at kontrollere holdbarheden i arbejdsgivernes påstande om, hvad virksomheden i givet fald kan bære eller ikke bære. Men demokrati for arbejderne vil først og fremmest sige *anerkendelse af aktionsretten*. Alle andre demokratiske erobringer bliver mere eller mindre formelle, så længe arbejderne ikke har lov til for eksempel ved strejker at bruge deres organisatoriske styrke, mens deres kapitalistiske modstandere næsten frit kan bruge deres talrige magt- og kampformer.

Faglig og politisk kamp — to sider af samme sag

Alle erfaringer viser, at faglig og politisk kamp for arbejderne interesser ikke kan adskilles — heller ikke for fagforenin-

gerne. Naturligvis bør — eller kan — fagforeningerne ikke optræde som politiske partier, men så sandt som de er skabt som kampforganer for arbejdernes interesser, ville de svigte deres opgaver, om de ikke bekæmpede overgreb mod deres og deres medlemmers interesser. Det gælder begrænsning i strejkeretten, indgreb i overenskomstsituationer såvel som politikernes undergravning af lønmæssige aftaler gennem skatter, huslejekforhøjelser — og ved at give frie hænder for priser, avancer og profiler.

I arbejdernes interesse må fagforeningerne med al deres styrke vende sig mod lovgivningsmagtens forsøg på i arbejdsgivernes interesse at skabe arbejdsløshed ved kreditstramning, begrænsning af anlægsarbejder, grundforbedring og boligbyggeri. De må kræve fortsatte sociale forbedringer. Den af vore egne politikere skabte myte om Danmark som socialt foregangsland er på vigtige områder som for eksempel familie- og boligpolitik, for længst sat over styr gennem de socialdemokratiske ledes samarbejde med de borgerlige. Der må ikke mindst kræves erstatning for tabt arbejdsfortjeneste ved sygdom, ulykker og arbejdsløshed. Det må ikke kunne betale sig hverken for stat eller arbejdsgivere at skabe arbejdsløshed ved kunstige midler.

Funktionær- og tjenestemandsgruppernes vækst

Et af vor tids særlige befolknings- og klassemæssige træk er den store vækst i funktionær- og tjenestemandsgrupperne. Den fremgår af følgende:

	I alt	Lønmodtagere		Procentfordeling	
		Arbejdere	Funktionærer	Arbej	Funk
1921	861.000	721.000	140.000	83,6	61,4
1940	1.202.500	916.000	345.000	72,6	27,4
1950	1.372.900	939.700	433.200	68,4	31,6
1960	1.533.500	969.900	563.600	63,2	36,8

Arsagen til denne udvikling er teknikkens fremtrængen,

	Soc.- dem.	Kon- serv.	Ven- stre	Radi- kale	Soc. Folkep.	Andre
1954	27,9	35,0	18,8	10,3		7,9
1964	38,7	44,7	8,0	2,7	4,5	1,8

Disse tal viser, at ganske vist er de konservative stadig det største funktionærparti, mens dets vækst sker på de andre borgerlige partiers bekostning. Socialdemokrater plus Socialistisk Folkeparti, hvortil kommer at en væsentlig del af »andre« må formodes at være kommunister, er vokset endnu hurtigere.

Kommunisterne og de andre

At kommunisterne først og fremmest bygger på arbejderklassen betyder ikke, at vi er eller føler os i modsætning til alle andre befolkningsgrupper. Vi godkender ikke den tanke, at de overfor arbejderne og deres partier skulle stå som en reaktionær og fjendtlig front. Vi vil støtte ethvert af deres krav om tryghed i tilværelsen og en rimelig betaling for deres indsats, forudsat at det sker på bekostning af monopolernes ublu fortjenester og ikke rettes mod arbejdernes økonomiske og sociale interesser.

»De selvstændige« udgør ikke nogen ensartet gruppe

Kun et mindretal af gruppen »de selvstændige« er kapitalister der både ejer produktionsmidler og i overvejende grad le-

ver af at udbytte fremmed arbejdskraft. Det store flertal ejer ganske vist mere eller mindre formelt selv deres produktionsmidler, men de betjener dem i det væsentlige selv eller ved hjælp af deres familie. Det gælder for eksempel de 70 procent af vore 160-170.000 landbrug, og indenfor detailhandelen var der 1958 i alt 65.912 selvstændige overfor i alt 81.906 funktionærer og 18.641 arbejdere. De udgør den såkaldte middelstand. På den ene side er de som kapitalister selv ejere af deres produktionsmidler — og de drømmer herud fra om »at arbejde sig op« i kapitalisternes rækker. Dette udnyttes af disse til at søge at drage dem over på deres side i klassekampen. Som middel hertil søger de at skræmme dem med, at socialisterne vil tage deres lille virksomhed fra dem.

Nu går antallet af selvstændige, som det også fremgik af forannævnte tal, tilbage. Danmarks folketal steg i løbet af de sidste 25 år fra 3,6 til 4,6 millioner indbyggere, mens antallet af detailhandlere faldt fra 78.000 til 62.000. Og udviklingen vil fortsætte. Bjarke Fog og Arne Rasmussen (Handelshøjskolen) har i deres undersøgelse: »Detailhandelen i dag og i morgen« forudset, at Danmarks folketal 1980 vil være 5,3 millioner, deraf 4,8 millioner i byer og i Københavns-området alene 2 millioner. Men det er ikke socialismen eller en socialistisk politik, der er skyld heri. Det er en følge af en udvikling, hvor nationale og internationale koncerner, supermarkeder og kædeforretninger i stigende grad fortrænger de mindre handlende. Og dette vil forstærkes ved en dansk tilslutning til Fællesmarkedet. Indenfor industrien faldt antallet af virksomheder fra 1935 til 1958 fra 102.000 til 66.000. En undersøgelse, foretaget 1955 som led i Danmarks forberedelse til indtræden i Fællesmarkedet viste, at Danmark dengang havde 6112 virksomheder med hver mindst 6 arbejdere. De fordeltes efter størrelse som følger (angivet i procenter af det samlede antal. Til sammenligning anføres tilsvarende svenske tal:)

Selvfølgelig vil koncernerne forklare, at stordrift giver billigere omsætning og dermed billigere varer. Det er rigtigt,

Størrelse efter arbej- dere	Danmark			Sverige	
	Fore- tagen- der	Per- sonale	Værditil- vækst	Fore- tagen- der	Arbej- dere
6-10	46	7	6	74	18
11-25	27	12	10		
26-50	13	12	12	12	11
51-100 . . .	7	13	12	7	12
101-500 . . .	6	31	31	6	31
500-1000 . .	0,6	10	11	1	12
over 1000..	0,4	15	18	0,4	16

at den giver sådanne muligheder. Men kapitalisterne investerer ikke kæmpesummer i paladsagtige varehuse, i dyr teknik eller i kostbar reklame af hensyn til kunderne, men for selv at opnå større profit.

Det som vi er vidne til, er i virkeligheden en bekræftelse på marxismens almindelige vurdering: at samfundets rigdomme samles på færre og færre hænder — eller som det hed i Socialdemokratiets 1913-program:

»Voksende masser af befolkningen forvandles til besiddelsesløse lønarbejdere, og de tekniske hjælpemidlers udvikling, der burde komme samfundets medlemmer til gode, bringer i stigende grad det store flertal, ikke blot de egentlige lønarbejdere, men også den øvrige arbejdende befolkning ind under kapitalens magt og herredømme.«

Denne udvikling er, som tallene viser, ikke ændret. Ganske vist opstår der stadig, samtidig med at nogle virksomheder forsvinder, nye, spredt ud over landet. Men dette er ikke, som hævdet af kapitalismens talsmænd, bevis for smådriftens og dermed middelstandens livskraft. Mange af disse småvirksomheders opståen og eksistens skyldes, at det kan betale sig for storvirksomheder, at foretage en opdeling af visse dele af produktionsprocessen, således at de til deres egen produktion knytter sådanne virksomheder til sig som underleverandører af enkelte specialdele. Imidlertid er det under

disse omstændigheder så som så med både deres selvstændighed og tryghed: ofte lader de store virksomheder og altså fælles aftagere fra adskillige små, disse konkurrere indbyrdes, hvorved de påtvinges urimelige betingelser og lave priser. Det bliver dem, der kommer til at bære en stor del af risikoen for dårlige tider med fare for simpelt hen at blive udsquadt som leverandører.

Denne udvikling medfører foruden andre, at middelstanden også — og i virkeligheden især — har fælles interesser med arbejderne. Den er under forskellige former med til at skabe samfundets materielle værdier eller takket være deres rolle i omsætningen, med til at holde den økonomiske mekanisme i gang. De har dermed fælles interesse med arbejderne i, at et arbejde er sin løn værd. I modsætning til, hvad arbejdsgiverpressen søger at bilde dem ind, er det ikke arbejderne og deres lønkrav, der står som hindring, for at disse interesser og dermed krav imødekommes. Det er tværtimod, som kommunisterne sagde 1961 i »Det danske folks vej« sådan, at »ikke blot arbejderklassen... men andre: husmænd, fiskere, mindre næringsdrivende udbyttes af monopolerne«. Arbejderklassens og kommunisternes kamp mod monopolernes udbytning gennem aftaler og handelsbetingelser, rente- og lejepolitik m. m. og blandt andet for billige kreditter til fornyelse og modernisering af også deres virksomheder og produktionsapparat — i høj grad er i deres interesser. De er, også i modsætning til hvad arbejdsgivernes demagogiske propaganda hævder, interesseret i en købedygtig arbejderklasse med høj realløn og tryghed i beskæftigelsen, så sandt som arbejderne dog udgør en væsentlig del af deres kunder.

Såvel arbejderklasse som middelstand har grund til at lære af historien. Når Hitler kunne besejre den stærke tyske arbejderklasse, skyldtes dette foruden dennes indre splittelse, at store dele af middelstanden fulgte nazisterne. Ikke fordi disse i og for sig var fascister, men fordi Weimar-republikkens bestandige eftergivenhed overfor højfinansens og dens mang-

lende evne og vilje til at løse hverdagens problemer, gjorde dem til forholdsvis taknemmelige ofre for en Hitlers demagogi. Bagefter kom både arbejdere og middelstand til at bære byrderne af, at Hitler var bragt til magten som monopolernes mand.

Dertil kommer i vore dage den udvikling, at hidtidigt selvstændige i stigende grad forvandles til lønarbejdere og at i hvert fald deres børn bliver arbejdere og funktionærer. De får på denne baggrund direkte fælles interesser med arbejderne, men uden at have deres erfaringer m. h. t. klasseforhold og klassekampe. Det medfører, at de så at sige bringer deres tidligere småborgerlige tankegang ind i arbejderklassen — og det udnyttes overfor dem selv på demagogisk måde af kapitalisterne til forsøg på at skabe modsætninger mellem »de gamle« og »de nye« arbejdere — kun til gavn for arbejdsgiverne selv.

Heller ikke nu må arbejderne forveksle manglende forståelse for problemerne med at disse nye arbejdsfæller er »dårlige« eller »dumme« — men netop tage det som en nødvendig opfordring til gennem et kammeratligt og tålmodigt oplysningsarbejde om faglige og politiske problemer at bringe dem noget af den forståelse, de af naturlige grunde ikke kan have.

»Fabrik og ager — er de mon fjender ...«

»Under kapitalismen adskiller udbytningen af bonderne sig kun fra udbytningen af industriproletariatet ved formen. Udbytteren er den samme — kapitalen. Bondens stykke jord er kun et påskud, der tillader kapitalen at uddrage rente og profit af ageren, og lader bonden selv om, hvordan han får en arbejds løn.«

Disse ord af Marx gælder stadig, og det er stadigt sådan, at det arbejdende landbrug er det, som naturligt står arbejderklassen nærmest. Sammen med arbejderne er dette med til at betale aktionærers og spekulanters arbejdsfri indtægt.

Som fortidens hovbønder gennem slid og afsavn betalte for herremændenes prangende slotte, betaler de i dag deres del af rigdommens og magtens moderne symboler: bankernes, og forsikringsselskabernes prangende bygninger.

Udbytningens former er mange — og mindre åbenlyse end dem arbejderne er udsat for. Der er den såkaldte »saks« — dvs. misforholdet mellem landbrugets og industriens priser — og dermed mellem landbrugets indkomster og omkostninger. Årsagen er, at industri-, handel- og bankkapital på grund af deres mægtige koncentration er i stand til at påtvinge det mere spredte landbrug deres pris-, avance- og rentemæssige betingelser. Årsagen er ikke, som bykapitalister og storlandbrugere hævder, arbejdslønnen, men det er takket være regeringens tilskudspolitik arbejdere og andre forbrugere, der kommer til at bære en væsentlig del af byrderne af kapitalens udplyndring af landbruget.

Dansk landbrug har gennem de senere år årlig investeret for ca. 1000 mill. kr. i ny teknik. Det svarer til ca. 400 kr. pr. ha. agerjord. Forsigtigt anslår landboforeningerne avancen på disse maskiner til 30—40 procent, så det er klart, at der her foregår en uhyre udplyndring af landbruget — en udpumpning af værdier, som landbruget så at sige er nødt til at »låne tilbage« til nye investeringer og til dyre renter. Fra 1954 til 1964 er landbrugets gæld da også vokset fra 6384 mill. kr. til 12.157 mill. kr. Men rentebyrden er på grund af den stigende rentefod steget endnu mere: f. eks. fra 500 mill. kr. årligt i 1960 til 800 mill. kr. årligt i 1964.

Som kendt fra forskellen på, hvad landbrugsproducenten får for sine varer og hvad forbrugerne må betale — var der også ad denne vej grund til at imødekomme arbejdernes og det arbejdende landbrugs fælles krav om kontrol med priser og avancer.

Landbruget er ikke en enhed

Vore ca. 3 mill. ha landbrugsjord er langtfra ligeligt fordelt. På den ene side ejer en lensgreve T. Wedell i Jylland godset

Frijsenborg og på Fyn Wedellsborg med i alt 17.279 tønder land (dvs. ca. 10.000 ha. = 100 kvadratkilometer). Samtidig har 70.000 ejendomme under 10 ha. I øvrigt ser fordelingen af Danmarks landbrugsjord ud som følger:

Areal	Antal ejendomme		
	1937	1960	1964
0,55-10 hektarer	106.225	91.486	70.615
10-15 hektarer	28.407	32.671	32.416
15-30 hektarer	46.991	48.482	49.101
30-60 hektarer	21.429	19.662	20.741
60-120 hektarer	3.764	29.413	3.384
over 120 hektarer	1.007	867	905

Disse tal viser, at den koncentration, der for længst er slået igennem i industrien, nu også for alvor sætter sine spor i landbruget. Årsagen er naturligvis i høj grad mekaniseringen, som takket være de særlige afskrivningsregler bruges som skattemæssig fidus også udover, hvad der ellers ville være økonomisk og driftsmæssigt forsvarlig. Men det er også en følge af den økonomiske og prismæssige politik. Således betegner husmændene med rette de høje kornpriser som socialhjælp til godsejerne på husmændenes bekostning. Ofte fremhæves landbrugsstøtten som bevis for vort landbrugs urationelle struktur. I virkeligheden er også denne til gavn for storbruget. Således har professor Jørgen Dich beregnet, hvor stor en del af den skattepligtige indkomst, der stammer fra det offentlige støtteordninger:

		Støttens	
		Heraf fra	andel af
	Skattepligtig landbrugs-indkomst	støtten	i procent
Husmænd	8.000	4.000	50
Gårdmænd	13.500	2.000	60
Proprietærer	25.000	45.000	80

Disse tal viser, at de større brug takket være skattelovene ikke alene er i stand til at få deres normale indtjening af ejendommene til at forsvinde, men også 40 procent af landbrugsstøtten. Ikke underligt at »jord i de senere år er blevet en førsteklases pengeanbringelse og en skattemæssig fordel«, skriver Husmandshjemmet, og at bykapitalister er så ivrige efter at købe landbrugsejendomme for derved at nedsætte deres skattepligtige indtægt — også i byerne.

Disse års landbrugspolitik minder i uhyggelig grad om den, som den radikale Hørup i sin Haudruptale i 1894 så afgjort tog afstand fra:

»den politik, som jeg anser for den lumpneste af alle, den der rotter sig sammen om at plyndre de fattige og sætter overklassen på nakken af dem, der har mindst at stå imod med for at trykke dem ned til ingenting.«

Som kommunister og som fremtidens parti, ønsker vi ikke på nogen måde at hæmme, men tværtimod at skabe forudsætninger for at fremme og udnytte den tekniske udvikling. Men som arbejderklassens parti bekæmper vi, at denne udvikling ensidigt bruges til gavn for de få — og på bekostning af de mange.

Dette gælder ikke mindst i kommunisternes landbrugspolitik: først og fremmest ønsker vi at landbrugsjorden forbeholdes landbrugerne. Derfor bekæmper vi jord- og grundspekulation, såvel som overgangen til kapitalistiske storbrug, hvad enten dette sker til landbrugsgodsejere eller til inden- eller udenlandske kapitalister eller selskaber.

Vi har vendt os mod den økonomiske landbrugspolitik, hvis formål er at svække det arbejdende småbrug til gavn for de store. Det gælder især kornlovene, der foruden at skade småbruget rammer hele den brede befolkning gennem sine inflatoriske virkninger. Hjemmemarkedsordningerne bør indenfor visse grænser og efter bestemte regler erstattes af direkte tilskud. I øvrigt bør landbrugsproducenterne sikres lønnende afsætning — og deres omkostninger kan og bør sænkes ved begrænsning af industriens, maskin-

handlernes og grossisternes avancer. Rentebyrden bør lettes bl. a. ved billige statskreditter til modernisering og nødvendigt nybyggeri.

Vejen frem med hensyn til at give det mindre landbrug mulighed for at udnytte den moderne teknik og de nye driftsformer er en alsidig udvikling af andelsbevægelsen, fællesmekanisering (en form der vinder stigende udbredelse og med rette, idet den tillader næsten fuld udnyttelse af maskinerne, den mindste investering og den hurtigste afskrivning, sagde konsulent Olav E. Kristiansen).

»Der er for dem (husmændene) kun én vej til at blive delagtige i de afgørende tekniske fremskridt, som udelukkende er stordriften forbeholdt. — Det er fællesdriften. — En videreudvikling af andelsbevægelsen vil efter alt at dømme blive mellemløbet til en sådan overgang til nye driftsformer. Hidtil har andelsvæsnet hovedsageligt indskrænket sig til de industrielle og merkantile sider af landbrugets virksomhed, til mejerier og slagterier, til eksport- og indkøbsforeninger. Det egentlige småbrug er i ringe grad blevet berørt heraf«.

Sådan sagde Gustav Bang i »Husmanden og socialismen« i 1911. I dag er denne løsning langt mere aktuel — og andelsdrift og andre former for samarbejde bør støttes både gennem økonomisk støtte og gennem en nøgtern, positiv oplysning.

For øvrigt er landbrugets udvikling netop et typisk eksempel på den materialistiske historieopfattelse.

Hvor ofte møder man ikke påstanden om det individuelle bondebrug som det eneste, der passer for danske bønder og deres tankegang. I virkeligheden er denne form næppe 200 år gammel og dets indførelse hænger sammen med indførelsen af et bestemt arbejdsredskab, den lette svingplov. De forudgående 1500—2000 år herskede forskellige former for fællesdrift — baseret på den svære hjulplov, der krævede 8—14 heste og flere mands arbejde.

»Det var ploven — skriver O. H. Larsen i »Landbrugets

historie og statistik« (1937) — der banede vej for regelmæssigt agerbrug og det var overgangen fra den muldfjælløse ard til den store hjulplov, der skabte ageren og eventuelt blev medvirkende til jordfællesskabets udvikling (i forbindelse med den landsbymæssige bebyggelse)«. Det næste skridt finder sted med udskiftningen og udstykningen i det 18. og i begyndelsen af det 19. århundrede og finder sted samtidig med, at den gamle forældede hjulplov afløses af svingploven.«

I vore dage giver mekaniseringen udviklingen og tænke-måden en ny retning hen imod nye former for stordrift. Problemet er, om dette skal være en kapitalistisk løsning til gavn for et fåtal — eller en fællesløsning til gavn for de flest mulige.

»De redelige pionerer« og deres værk

De moderne brugsforeninger opstod i England, hvor 28 fattige vævere »de redelige pionerer« i 1843, efter i lang tid ugentlig at have indskudt 15 øre i en fælles kasse, åbnede deres første butik i Skruptudsestræde i byen Rochdale. Formålet var dels at skaffe medlemmerne billigere varer, men også at befri arbejderne fra deres afhængighed af de handlende, der ofte var i direkte ledtog med arbejdsgiverne. Det var således almindeligt, at arbejderne var forpligtede til at bruge en del af deres løn hos bestemte handlende — herunder typisk nok også værtshusholdere.

I Danmark opstod den første levedygtige brugsforening

på initiativ af provst Sonne i Thisted 1. maj 1866. De første år fik kooperationen en vis udbredelse i byerne. Men dens egentlige gennembrud fik den med andelsbevægelsen på landet. 1882 oprettedes det første andelsmejeri i Hjedding i Vestjylland og herfra bredte bevægelsen sig, »som en bølge ud over landet«. Formålet var på fælles basis at udnytte de tekniske fremskridt inden for mejeribruget. 1887 oprettedes det første andelsslagteri i Horsens og også dette fulgtes hurtigt af flere. Baggrunden var her en bevidst kamp mod den private kapital (Grosserer Heymann, etatsråd Hansen og Koopmann) forsøg på at monopolisere slagtning og eksport af svin. Dermed fik andelsbevægelsen fra sin start en klar antikapitalistisk karakter — og som sådan støttede den politisk de mest progressive og demokratiske kræfter indenfor datidens venstre og deres kamp mod Estrups godsejerdiktatur. »Støt jeres meningsfæller. Sæt eders penge i bøndernes brandkasse. Meld jer ind i de demokratiske foreninger. Slut jer til de demokratiske andelsforetagender,« skrev *Sorø Amtstidende* 21. 10. 1887.

For revisionisterne indenfor arbejderbevægelsen, blev kooperationen sammen med den faglige og den politiske kamp en af de tre grundpiller. Næste skildrer i *Pelle Erobreren*, hvordan man endog drømte om at ændre samfundet ad kooperationens vej. Også marxismens klassikere satte kooperationen højt. Således skrev Marx om produktionsforeningerne, at »værdien af disse store sociale eksperimenter kan slet ikke overvurderes. De har i handling i stedet for med eksperimenter bevist, at produktionen i stor målestok og i samklang med den moderne videnskabs fremskridt, er mulig, uden at der findes en klasse af arbejdsgivere, der sysselsætter en klasse af hænder, at arbejdsmidlerne for at være frugtbringende ikke behøver at være monopoliserede som et middel til at underkue og pine arbejderne selv«. Men samtidig advarer Marx mod at overvurdere kooperationen: erfaringen har bevist, »at hvor udmærket kooperationsarbejdet end er, og hvor nyttigt det end er i praksis, vil det aldrig

være i stand til at standse mono­polets vækst. — For at befri de arbej­dende masser, måtte den ko­operative be­vægelse ud­vikles i na­tional målestok og fremmes med na­tionens mid­ler«. Marx-Engels udvalgte værker I, side 376.

Kommunisterne støtter en alsidig udvikling af ko­opera­tionen som den eneste faktor, der virkelig er i stand til at tage kampen op mod de store monopoler, hvilket bekræftes af, at andelsforetagender på afgørende områder hører til så­vel Danmarks som Nordens største. Ofte indvendes f. eks., at ko­operationens priser ikke er mindre end de private hand­lendes eller at de private koncerner, der slutter kontrakt med landbrugerne, betaler bedre end andelsforetagenderne. Men dette fortæller intet om, hvordan priserne på f. eks. havregryn, margarine — eller landbrugsmaskiner ville være uden konkurrencen fra en stærk andelsbevægelse — eller hvilke betingelser landbruget ville få, om det skulle lykkes trusterne ad økonomisk og politisk vej at knuse andelsbevæ­gelsen.

Men kommunisterne forstår ko­operationens begrænsning, sådan som Lenin udtrykte det: »I de gamle ko­operations­folks drømme var der meget fantastisk. — De forstod ikke den grundlæggende, fundamen­tale betydning, som arbejder­nes politiske kamp for at styrte udbytterne har.« Kommu­nisterne forstår, at for at den kan udnytte de muligheder, den har for at virke i dens oprindelige ånd i forbrugernes og i demokratiets interesse, må meget ændres i bevægelsen selv. Ligesom fagbevægelsen i alt for høj grad misbruges som et gidsel for de socialdemokratiske ledere, har især mono­polernes folk i partiet Venstre gjort andelsbevægelsen til et redskab for deres reaktionære politik. Vi har således set andelsmejerierne bruge deres faktiske monopol til i givne situationer at fordyre kødpriserne — og vi har endog (gen­nem produktionsstrejken) set andelsbevægelsen brugt som arbejdsgivernes redskab.

Bag den kapitalistiske udbytnings slør

V

Blandt den første barndoms mange gåder husker jeg især to: Hvordan lokomotivføreren på de tog, der kørte forbi vort hus, kunne styre så nøjagtigt, at han kunne holde toget på skinnerne, og dernæst: Hvordan penge, der blev sat i banken kunne yngle og blive til flere.

At det med lokomotivet havde sin naturlige forklaring fandt jeg let ud af. Det andet var værre, ikke blot fordi det i sig selv var mere indviklet, men også fordi de kræfter, der var ansvarlig for undervisning og oplysning, ikke var interesseret i, at folk som jeg skulle forstå det.

Således lærte livet mig som mange andre, at Marx havde ret, når han pegede på, at den borgerlige økonomi såvel som andre samfundsvidenskaber for længst var holdt op med at søge og fortælle sandheden — eller i hvert fald kun indenfor de grænser, hvor det gavner den selv. Det samme gælder den borgerlige statistik: den søger og fremlægger det, som kapitalisterne har brug for, men den vogter sig for overfor arbejderne at afsløre den kapitalistiske udbytnings former og omfang — for at kende dem vil også være et middel til at bekæmpe dem.

Således fortæller for eksempel Industrirådet, at dansk industri med 308.000 arbejdere og 90.700 funktionærer i 1964 skabte en samlet produktion på 27.987 millioner kroner.

Heraf var de 13.014 millioner kroner værditilvækst, og af disse udbetaltes de 7426 millioner kroner i løn, og resten tilfalder altså under en eller anden form kapitalisterne (foruden at de højere og ledende funktionærers løn også er indeholdt i lønudgiften). Kapitalisterne søger blandt andet at retfærdiggøre denne fordeling ved at dele kapitalen op i de tre dele, som vi kender fra bevægelsen JAK — dvs. jord, arbejde og kapital.

Jorden, hvad enten der er tale om landbrugsjord, grunde eller naturlige råstoffer og energikilder, er en nødvendig forudsætning for al produktion og skabelse af værdi og afkaster som sådan et særligt udbytte, *jordrenten*. Det er rimeligt, siger man, at denne tilfalder jordejeren. *Kapitalen*, som er investeret i maskineri, rå- og hjælpestoffer, er ligeledes en nødvendig forudsætning og afkaster en *kapitalrente*, som naturligt bør tilfalde kapitalejeren. Man benægter ikke *arbejdets* kapitalskabende værdi, men det er netop den, arbejderen modtager gennem sin løn. Og dermed skulle alle tre grupper få den andel, der retmæssigt tilkommer dem.

Jordens værdi og udbytte vokser ganske rigtigt sammen med samfundets udvikling og folketallets vækst. Men det skyldes ikke nogen som helst indsats fra grundejernes side, men derimod den legale form for tyveri, der kaldes grundspekulation, at grundpriserne omkring storbyerne vokser så voldsomt i disse år. Marx understreger jordens rolle i skabelsen af samfundets rigdom og kultur, og allerede i »Det kommunistiske manifest« kræves ekspropriation af grundværdierne. Men marxismen forkaster for eksempel retstatsmændenes påstande om jorden som den eneste virkelige skaber af værdi, og at inddragelsen af jordrenten skulle afskaffe al udbytning. For eksempel henlå Amerikas prærier gennem millioner af år uden at frembringe ny værdi. De gjorde det først gennem arbejdet og gennem samfundets udvikling.

Hvad *kapitalens* og kapitalejerens rolle angår fortæller en gammel, lidt naiv historie. Den handler om en fabrikant, der hver morgen fra sin villa kunne fryde sig over fabrik-

kens ryggede skorsten og travle liv. Og han tjente mange penge, for arbejdsdagen var lang, og lønnen var lille.

En skønne dag syntes hans arbejdere, at arbejdstiden var for lang, og lønnen for lille. De rettede en ydmyg henstilling til ham om bare en lille forbedring. Men fabrikanten havde muligvis sovet dårligt. I hvert fald afviste han dem kort og hårdt: Gid fanden ville tage alle arbejdere og deres vrøvl!

Men hvad han ikke ventede: fanden gjorde det! Da han næste morgen kiggede ud af vinduet, så han ingen røg. Fabrikken lå som død. Uden arbejdere standsede maskiner og dermed produktionen og tilstrømningen af penge. Så måtte han til fanden og bede om at få sine arbejdere igen.

Udmærket — sagde denne åbenbart fornuftige herre — men betingelsen er, at du opfylder deres ønsker!

Fabrikanten bøjede sig.

Nogen tid efter gentog spillet sig: arbejderne stillede krav, og uden at tænke sig om gentog fabrikanten af gammel vane sit fromme ønske — og fanden udleverede igen først arbejderne, efter at han havde givet efter.

Nu havde arbejderne opdaget deres eget værd og stillede igen. Men også arbejdsgiveren var blevet klogere og i stedet for sin raske henvisning til fanden, begyndte han en klynkende henstilling til arbejderne om for deres egen skyld at vise mådehold osv. . . . Til sidst tabte arbejderne tålmodigheden, og denne gang var det dem, der bad fanden tage alle arbejdsgivere, hvilket skete prompte. Og — siger den alligevel ikke så naive historie — ingen har savnet dem. Fabrikens skorstene ryger, hjulene snurrer og skaber værdier som før — og de fordeles bedre.

Naturligvis bestrider vi ikke maskinernes betydning, men dels er de selv produkter af, og dels virker de kun ved indsats af menneskets fysiske og intellektuelle arbejde. Og bortset fra et vist slid og en vis forældelsesproces er det klart, at maskinen som sådan ikke overfører ny værdi på den færdige vare. Heller ikke råstofferne omdannelse og tilpasning i produktionsprocessen betyder, at de skaber ny værdi. Derfor

kaldte Marx meget betegnende den del af kapitalen, der investeres i disse områder, for den »konstante kapital«. Den »variable kapital«, dvs. den der frembringer ny værdi, er den der sættes i arbejdskraft.

Også forretningsmandens handelsprofit og pengeudlånerens rente opstår gennem arbejdet i produktionsprocessen. Engang i fortiden stod håndværkeren først hjemme på sit værksted og lavede sine varer. Derpå afbrød han produktionen og stillede sig hen på torvet, indtil varerne var solgt — var omsat i penge, så kunne han købe nye råstoffer og begynde en ny produktion (Marx skildrer denne proces med bogstaverne: v-p-v — varer-penge-varer). Efterhånden fandt man imidlertid ud af, at det kunne betale sig at lade en handlende overtage salget af varerne til forbrugerne, således at han selv kunne blive hjemme og arbejde — selv om producenten skulle afstå en del af sin fortjeneste til mellemhandleren.

Ofte hører man, at profitten opstår i handelsleddet ved, »at man køber billigt og sælger dyrt«. Men naturligvis skabes der ingen ny værdi ved, at en vare skifter ejer. Desuden både køber og sælger kapitalisterne i praksis til hinanden — og måtte følgelig i lige grad tjene på hinanden. Men heller ikke kapitalisterne kan leve af at barbære hinanden.

Hvordan priserne dannes — og den kapitalistiske produktion reguleres

Mest nærliggende forklares spørgsmålet ud fra tilbud og efterspørgsel. Dette gælder også i de enkelte konkrete tilfælde. Det er normalt denne mekanisme — og forholdet mellem værdi og pris — der regulerer den kapitalistiske produktion: Mangel på en vare fremkalder prisstigning og mulighed for ekstra fortjeneste. Derfor øger kapitalisterne deres investeringer og produktion netop på dette felt. De fortsætter imidlertid ikke blot hermed, til markedet er dækket, hvilket de for øvrigt ikke har nogen oversigt over, men til

de pludselig står med en masse varer såvel i deres egne som forretningernes lagre, som de ikke kan komme af med. Dette tvinger dem til at sænke priserne og begrænse produktionen ved at søge at placere deres investeringer på mere lønnende områder. Men samtidig går de svageste virksomheder simpelt hen fallit.

På et eller andet tidspunkt er lagrene imidlertid tømte, og med det nu nedskårne produktionsapparat opstår der knaphed. Det vil sige, at priserne igen stiger og lokker med øget profit. En ny opadstigende runde kan begynde — men nu med de færre virksomheder, der overlevede krisen. Og det er klart, at denne form aldrig kan føre til en harmonisk og stabil økonomi og konjunktur.

Herud fra svinger priserne op og ned, men samtidig omkring et bestemt gennemsnit — og dette gennemsnit er varens værdi. Marx viste også, hvad der bestemte værdien: nemlig den *gennemsnitlige arbejdstid*, der under de til enhver tid gældende samfundsmæssige produktionsbetingelser er nødvendig for at fremstille pågældende vare.

Men denne tendens, til at varenes værdi og pris falder sammen, gør det endnu mere gådefuldt, hvor kapitalisternes profit kommer fra. Marx løste også denne gåde. Han viste, at kapitalismen foruden at bygge på nogle fås private ejendomsret til produktionsmidlerne og på eksistensen af såvel denne klasse som den besiddelsesløse arbejderklasse, havde et tredje kendetegn: det er et vareproducerende samfund. De enkelte producenter producerer kun i ringe grad til eget forbrug. De producerer *varer*, dvs. produkter, som er bestemt til salg af markedet.

Kapitalisterne begynder med penge, som investeres i de maskiner, rå- og hjælpestoffer samt lejet arbejdskraft, der er nødvendigt for at kunne fremstille varer. Når disse er lavet, må man have dem solgt for at kunne begynde en ny produktionsproces (rækkefølgen er altså nu: p-v-p). Det er forkert, når man søger at bilde arbejderne ind, at det eneste saliggørende er stadigt at øge produktionen og produktiviteten.

De kapitalistiske kriser med deres følgesvende af nød og fattigdom skyldes, som kort vist ovenfor, ikke mangel på varer, men at der er for mange varer.

»At kriserne i mellemkrigsårene blev stedse hårdere« — skrev J. O. Krag, da han udformede Socialdemokratiets efterkrigsprogram — »beror ikke på nogen tilfældighed. En af årsagerne er netop at finde i indkomstuligheden. Befolkningens indkomst og forbrug var ikke stor nok til at sikre den enormt voksende produktions afsætning.«

Det er det samme, der illustreres med den lille anekdote om automobilkongen Ford, der viste fagforeningsmanden en ny maskine med ordene: »Ser du, den laver 200 mands arbejde — og laver aldrig vrøvl, stiller krav eller strejker!« Hvorefter fagforeningsmanden svarede med at spørge: »Men kan den også købe dine biler?«

Men en kapitalist investerer ikke blot for at få sine penge igen. Et rundspørge i de nordiske lande har vist, at danske kapitalister forudsætter i hvert fald et udbytte på 10 pct. — eller mere end deres kolleger i Norge, Sverige og Finland. At de også får det, kan man læse i selskabernes udbytter, udvidelser, henlæggelser. Men spørgsmålet er stadig, hvor de finder kilden til denne profit.

Profittens gyldne kilde er den menneskelige arbejdskraft. Profit er, for at sige det kort, gratis arbejde. Også arbejdskraften er under kapitalismen en vare, der er genstand for køb og salg. Arbejderen må for at kunne ernære sig og sin familie sælge sin arbejdskraft, fordi den er det eneste produktionsmiddel, han har. Kapitalisten køber den for at kunne opnå profit.

Som andre varer har arbejdskraften en værdi og en pris: dens løn. Også denne svinger efter tilbud og efterspørgsel. Derfor tilstræber kapitalisterne en vis arbejdsløshed — og dermed en vis konkurrence på arbejdsmarkedet, blandt andet ved import af fremmed arbejdskraft — og for øvrigt også ved gennem landbrugsstrukturændringer at tvinge stadig flere landbrugere ind til byernes arbejdspladser. Som ved an-

dre varer har arbejdskraftens pris, lønnen, en tendens til at svinge omkring dens værdi.

»Ligesom andre varer, siger Marx om denne, er arbejdskraftens værdi bestemt af den arbejdsmængde, dens fremstilling kræver.« Det drejer sig om arbejderens personlige livsforhold, men derud over: »Mennesket bliver ligesom en maskine slidt op og må erstattes af et andet menneske.« Derfor må han med lønnen kunne dække en families livsforhold — og udover de rent fysiske livsforhold kræver den moderne produktion i stigende grad uddannelse: faglig, teknisk og efterhånden også videnskabelig.

Arbejdskraftens værdi er så lidt som noget andet noget fast og uforanderligt. Spørgsmålet om arbejderklassens stilling i samfundet og om dens levefod klares ikke ved at sammenligne antallet af biler og andre »velstandssymboler« før og nu. En bil er for eksempel ikke en luksus for de arbejdere, der har mange kilometer fra bopæl til arbejdsplads — især når det offentlige samtidig svigter med hensyn til gode og billige transportmidler i øvrigt. Og den er i reglen så lidt som mange andre ting udtryk for pengerigdom og velstand, eftersom den er købt på afbetaling på urimeligt dyre vilkår, som kun klares gennem overarbejde og ved, at kvinderne arbejder med. Kravet om kortere arbejdstid og længere ferie med en betaling, der gør virkelig afspænding mulig, er ikke udtryk for blødsødenhed og trang til luksus, men nødvendige krav under vor tids nerveopslidende arbejdsformer. Videnskaben har for længst påvist, at mens muskeltræthed forholdsvis let modvirkes gennem normal hvile, og for øvrigt som vi kender fra sport, ved træning, er dette ikke tilfældet ved opslidte nerver. Her ligger en væsentlig årsag til vor tids store pilleforbrug. Ikke tilfældigt rammer dette især kvinder, der efter en arbejdsdag på fabrikken har et stort husligt arbejde. Det gælder ikke mindst enlige kvinder, der derud over spekulerer på, hvad børnene nu laver.

Arbejdskraften har imidlertid én egenskab, der adskiller den fra andre varer. Den kan ud over sin egen værdi fremstille

merværdi. Mens vore første forfædre med deres primitive redskaber måtte bruge det meste af døgnet for at sikre sig føden, klarer et moderne menneske sig med få timer. Det er imidlertid ikke dette, der afgør arbejdsdagens længde. Den aftales mellem arbejdere og arbejdsgivere ud fra de to parter styrke. Da lønnen som nævnt svarer til arbejdskraftens værdi (altså bredt sagt, hvad det koster arbejderens at leve) og ikke til, hvad arbejderens producerer — sker der i virkeligheden en ganske vist ikke synlig deling af arbejdsdagen: nemlig de timer, hvor han arbejder for at producere, hvad der svarer til lønnen, og de timer, hvor han arbejder gratis for arbejdsgiveren. For middelalderens hovbønder var denne deling klar: vise dage arbejdede de gratis på herregårdens marker — og andre for sig selv på deres egne agre. I vore dage er denne side af udbytningen skjult. I overenskomstene aftales en vis timeløn for alle dagens timer eller en vis stykpris for alt udført akkordarbejde. Dermed skabes det falske indtryk, at arbejderens får betaling for hele dagen og for alt udført arbejde.

Klassekampen som lønregulerende faktor

Lønnen reguleres ikke blot gennem tilbud og efterspørgsel, men også gennem klassekampen. Kapitalisterne søger med alle de midler, de råder over — herunder i stigende grad statsapparatet gennem en indkomstpolitik til gunst for dem selv, at øge profittens andel af de producerede værdier, på lønnens bekostning — dvs. at forlænge den ikke betalte del af arbejdsdagen. Arbejderne søger at hæve lønnen over værdien — dvs. at få betaling for flest muligt af arbejdsdagens timer.

Det er for det første en kamp om arbejdsdagens længde. Sær i kapitalismens barndom, da produktiviteten var lav og arbejderklassen svagt organiseret, forlængedes arbejdsdagen mere og mere, ligesom kvinder og børn inddrog i produktionen. Imidlertid satte selve den menneskelige fysik og

senere arbejdernes organiserede modstand en grænse for øgningen af den »absolutte merværdi«, som Marx kaldte denne forlængelse af den gratis arbejdstid. I stedet søgte og søger man at forlænge arbejdsdagen ad omveje. Man gør det ved at udvikle tendensen til overarbejde, og det kan betale sig for kapitalisterne, selv om de må betale ekstra for overtid. For det første på grund af vor tids meget kostbare maskiner, som jo skal forrentes, hvad enten de står stille eller arbejder. Dernæst fordi den samlede løn (normaltid plus overtid) erfaringsmæssig vil udlignes omkring arbejdskraftens værdi. Således har Frankrig officielt 40 timers uge, men den gennemsnitlige arbejdstid er 46. Alligevel er den reelle ugeløn i dag den samme, som da de 40 timer nogenlunde blev overholdt. Hos os medfører udviklingen i stigende grad, at hvor arbejderfamilien før levede af mandens løn, dér arbejder nu både mand og kone i produktionen for at klare familiens udgifter.

Men især præges udviklingen på arbejdsmarkedet af kapitalisternes bestræbelser for at øge det, som Marx kaldte den »relative merværdi« — dvs. at forlænge den gratis del af arbejdsdagen uden at forlænge denne selv ved at øge produktiviteten, så arbejderen nu producerer, hvad der svarer til hans løn på kortere tid.

Som et nærliggende middel bruger arbejdsgiveren her sin ejendomsret til produktionsmidlerne og sin eneret til at lede og fordele arbejdet til at skærpe arbejdsdisciplinen gennem kontrolorganer og en række arbejdsbestemmelser med hensyn til forsømmelser, spisepauser, toiletbesøg m. m. Men især spiller også indførelsen af ny teknik en rolle. Således steg henholdsvis investeringer og produktion i dansk industri som følger på skemaet nederst næste side.

Fra 1955 til 1964 er antallet af arbejdstimer steget med 15 procent (fra 555,1 million timer til 622,7 millioner), men samtidig er industriproduktionens værdi (omregnet i 1955-kroner) steget med 78 procent. Fra 1959 til 1964 steg time-tallet 9 procent og produktionsværdien 42 procent! (tallene

er fra Industriens hovedtal, udgivet af Industrirådet, 1966].

Videre gennemføres nye produktions- og lønformer. Om-diskuteret var i så henseende i årevis stillingen til henholds-vis time- eller akkordløn. Arbejdsgivernes interesser i så hen-seende kan aflæses af, at det på dem kan virke som en trus-sel, når arbejdere, der ikke er tilfredse med akkord, siger at de hellere vil arbejde på timeløn. Mange arbejdere tiltales ved muligheden for at tjene en ekstra skilling. Imidlertid viser alle erfaringer, at det er med akkordløn som ved andre produktionsfremmende foranstaltninger, at lønmæssige frem-skridt, der kan opnås, kun er forbigående. Grundlaget for fastsættelse af akkordpriser er i sidste ende timelønnen og dermed arbejdskraftens værdi. Det eneste sikre er en stadig øgning af arbejdstempoet til gavn for arbejdsgiverne. Klas-sisk er eksemplet fra Fords fabrikker, hvor lønnen var for-holdsvis høj, men hvor tempoet til gengæld var så hårdt og enerverende, at en arbejder i reglen var slidt op i 40 års al-deren.

<i>Investeringer (i mill. kr.)</i>			<i>Samlet produktions- værdi</i>	<i>Værditil- vækst</i>
	<i>I alt</i>	<i>I maskiner og værktøj</i>		
1955	623	304	13.041	5.589
1958	765	422	15.799	6.867
1960	1.368	594	19.769	8.881
1962	1.851	906	23.741	11.148
1964	1.970	987	27.987	13.014
1965	2.050	1.055		

Loven, hvormed VI vort land bygges - eller Demokrati er mere end én ting

En mørk novemberaften i året 1820 gik den 30-årige latin-skolelærer Jacob Jacobsen Dampe gennem Københavns gader til en lejlighed i Brolæggerstræde 73. Næppe kommet ind ad døren blev han arresteret, angivet af en »ven«, løjtnant Torpe, der i virkeligheden viste sig at være stikker. Ved en hurtig rettergang blev han dømt til døden, hvilket kong Frederik den Sjette allernådigst ændrede til livsvarigt fængsel. De følgende 27 år af sit liv har Dampe selv skildret i bogen »Fortælling om mit fængsel i allerhårdeste grad i tyve år og min forvisning i syv år«.

For hvilken forbrydelse måtte Dampe nu henleve sine bedste år i fængsel, dels i Kastellet i København og dels på Christiansø? For, som det hed i domspræmisserne, »at have undersøgt om der var anledning til ændring i regeringsformen« og for »at have forfattet udkast angående samme og for at have lejet en lejlighed, hvor der kunne stiftes et selskab til drøftelse af sådanne spørgsmål«.

Dette eksempel nævnes for at rette den hyppigt fremsatte påstand om Danmark og Norden som et særligt »friheds hjem« med særlige demokratiske traditioner. Den regerings-

form, som Dampe levede under, var enevælden, og Frederik den Sjette var, skrev Dampe, »fuldt af hint uforsonlige had, som opflammer monarker, når agtelsen for deres myndighed er blevet overtrådt«.

Enevoldskongerne og den jordbesiddende adel afgav ikke noget af deres magt og forrettigheder godvilligt — og det er kun betinget rigtigt, når kong Frederik den Syvende på statuer landet over prises som »grundlovens giver«. Da Danmark forholdsvis sent, fik sin forfatning 1849, skete det mindre på grund af kongens kærlighed til folket, men mere magthavernes forskrækkelse over den franske februarrevolution 1848 og dens virkninger ud over Europa, hvilket hos os kom til udtryk i københavnernes trussel om i givet fald »at gribe til fortvivlelsens nødhjælp« og på landet i husmændenes omfattende aktioner.

Det sene tidspunkt og de særlige forhold for det borgerlige demokratis indflydelse i Danmark medførte, at det skete under forholdsvis fredelige former og ikke gennem en voldsom revolution som for eksempel i Frankrig. Men det havde også negative virkninger. I Frankrig stod den fremvoksende kapitalistklasse som den eneste bevidste revolutionære kraft over for de gamle magthavere, konge, adel og kirke. Dens parole om »frihed, lighed og broderskab« var dens krav om at frigøre sig fra de middelalderlige bånd, der hæmmede dens egen klassemæssige udvikling og interesser. En bevidst arbejderklasse fandtes endnu ikke, og arbejdere og småborgere havde kun at lægge ryg til først den revolutionære kamp og derpå til den uhemmede kapitalistiske udbytning.

I de følgende år begyndte sammen med industriens udvikling især arbejderklassen at organisere sig og stille sine egne klassemæssige krav — ikke mindst over for de nye magthavere. De gjorde det for eksempel i 1830 og altså i 1848 med sådan en styrke, at bourgeoisiet blev bange og foretrak at kohandle sig frem til kompromisser med de gamle — mod arbejderne.

Juni-grundloven — et kompromis med det gamle

Danmark var dengang et afsides og underudviklet land. 1820 havde Dampes dommere erklæret: »Vi går efter loven, men kongen kan gøre, som han vil« — og endnu 1835 udtalte Frederik den Sjette sit kendte: »Vi alene vide, hvad der tjener til statens og folkets sande gavn og bedste.« Dette må ydermere ses på baggrund af, at næppe nogen af de oldenburgske konger med nogen ret kunne påberåbe sig, at den gud gav embede, ville han nok også give forstand. Så sent som i 1846 skrev den 26-årige Friedrich Engels til sin ven Karl Marx (begge læste dansk): »Som en uskyldig bifornøjelse har jeg i den sidste dårlige tid udover med piger drevet nogen omgang med Danmark og det øvrige Norden... Sådan et højdepunkt af moraliserings-, lavs- og stænderuvæsen eksisterer ikke mere noget andet sted. Danskeren betragter Tyskland som et sted, hvor man rejser hen for »at holde sig piger og bruge sin formue sammen med dem«, har jeg læst i en dansk skolebog.«

I Danmark tegner især de nationalliberale billedet som demokratiets førende kraft, men det mest aktive og frygtede røre kom fra bønderne og især fra de sjællandske husmænd — under ledelse af folk som Peter Hansen (Peter Tingløber) Lundby og med bladet »Almuevennen«. Således talte Peter Hansen og en lærer Rasmus Sørensen 1845 trods forbud for 8000 mennesker på Ulkestrup mark, og husmændene gik flere steder til angreb på godserne.

Den danske grundlov blev da også et typisk kompromis mellem de gamle magthavere og de nationalliberale, der typisk nok senere udviklede sig til Estrups godsejerparti Højre og senere til højfinansens konservative. Mens Frankrigs 1789-forfatning var republikansk, forblev Danmark et omend indskrænket kongedømme. Danmark skilte ikke som Frankrig og USA kirken fra staten, men bevarede en folkekirke. Opgøret med adelens privilegier begrænsedes hos os til en løfteparagraf, som først — og kun begrænset og util-

fredsstillende — indfriedes med jordlovene 1919 under påvirkning fra den russiske revolution.

Ydermere erfarede det danske folk hurtigt, at demokrati og frihed, så lidt som andre goder, er noget man får én gang for alle. 1866, efter det militære overfald fra Tyskland 1864, som den hjemlige reaktion i nogen grad selv havde givet den aggressive »jernkansler« Bismarck mulighed for at starte, gennemførtes en forringelse af grundloven, der i virkeligheden forvandlede Danmark til et konge- og godsejerdiktatur. Kun under tryk af et aktivt demokratisk samarbejde mellem den fremskridtsvenlige del af bønderne, den frisindede intelligens og især arbejderklassen opnåedes en række fremskridt. 1901 gennemførtes den såkaldte »folketingsparlamentarisme«, der i praksis tvang kongen til at udnævne sine ministre på grundlag af folketetinget. Ved grundlovsændringer 1915 (og 1920) fik kvinderne valgret, og der gennemføres en ny valglov, der med sit system af tillægsmandater må betragtes som en af de mest demokratiske i den borgerlige verden. Endelig gik Danmark fra tokammersystem (folke- og landsting) over til det nuværende étkammersystem i 1953.

Det formelle og det reelle i grundloven

Danmark er siden vi fik junigrundloven den 5. juni 1849 et borgerligt demokrati. Dets økonomiske grundlag er den private ejendomsret: *»Ejendomsretten er ukrænkelig. Ingen kan tilpligtes til at afstå sin ejendom, uden hvor almenvellet kræver det. Det kan kun ske ifølge lov, og med fuldstændig erstatning,«* hedder det direkte i paragraf 73. Grundloven fastslår også direkte kapitalismens oprindelige liberalistiske grundlag: *»Alle indskrænkninger i den frie og lige adgang til erhverv, som ikke er begrundede i det almene vel, skal hæves ved lov«* (paragraf 74).

Det man derpå ved næringsfrihedsloven 1857 fjernede var det lavsvæsen, der hidtil på næsten alle måder havde hæm-

met fri produktion og handel. Men det er stadig kun formelt, at alle er lige for loven, for penge giver stadig magt over menneskene, og de, der har pengene, har mere ret end andre.

Det er kun formelt, at enhver efter næringsfrihedsloven har samme ret som en A. P. Møller og en Knud Lauritzen til at oprette rederier og at købe skibsværfter. Og hvor ofte har vi ikke set, hvordan de, der har penge, ikke blot køber de dygtigste fodboldspillere med deres særlige evner, men også videnskabsmænd, dygtige organisatorer, økonomer m. m. hver med deres evner, fordi de kan betale mere end for eksempel andelsselskaber eller stat og kommuner.

Det er også kun formelt, at alle har samme ret til at benytte sig af paragraf 77: »Enhver er berettiget til på tryk, skrift og i tale at offentliggøre sine tanker, dog under ansvar for domstolene. Censur og andre forebyggende foranstaltninger kan ingen sinde på ny indføres.«

Efter loven kan enhver udgive en avis. Det gælder også en sømand eller arbejdsmand, hvis de store blade ikke vil give ham samme spalteplass som en Nationalbank-direktør eller som skibsreder Lauritzens håbefulde søn. Men praksis ser anderledes ud. Siden 1945 er ifølge en artikel af Niels Thomsen i »Pressehistoriske afhandlinger« (1965) 76 danske dagblade — eller halvdelen af de da eksisterende — gået ind. I tilsvarende grad er også monopoliseringen af avisudgiver-virksomheden — dvs. i væsentlig grad af den offentlige meningsdannelse — fortsat. Af et samlet avisoplag 1965 på 1.657.807 eksemplarer falder halvdelen på privatejede aviser og denne andel er steget fra 43 procent i 1945 til 51 procent i 1965. De fire største avisgrupper i Danmark råder over 53 procent af oplaget mod i Sverige 43 procent, Norge 38 procent og i Finland 37 procent.

Hvor hård kampen er, viser eksemplet fra Sverige, hvor det svenske LO måtte opgive udgivelsen af »Stockholms Tidningen« trods et oplag på 165.000. Årsagen er en anden klemme, som storkapitalen har ikke blot på sine »egne« blade, men på pressen overhovedet, nemlig gennem annon-

cerne. Disse indbringer to tredjedele af et moderne dagblads indtægter og kun én tredjedel skyldes abonnenter og løssalg. Hvad det betyder, erfarede »Politiken«, der i 1920 kom til at udtrykke en anden mening i spørgsmålet om, Flensburg skulle »hjem« til Danmark, end visse reaktionære kapitalkræfter af spekulationsmæssige grunde mente. Det kostede på én nat bladet alle store annoncer. Men det blev også sidste gang, at bladet i afgørende spørgsmål er gået mod storfinanssen. Til tak kan »Politiken«s aktionærer nu glæde sig over blandt andet en række dyre annoncer fra store internationale koncerner.

Over for denne mægtige presse og dens indflydelse har arbejderpressen altid været en nødvendig og uadskillelig del af arbejderklassens kamp. Vi har foran fortalt om forholdet mellem materiel kontra ideel magt. Også når det gælder pressen er alle materielle fordele på kapitalisternes side. Det er ikke tilfældigt, at kun 10 procent af de danske avisers oplag udgives af organisationer. Det koster både ofre og afsavn for arbejderne at udgive deres aviser. Men de yder disse ofre, fordi de simpelt hen ikke kan undvære en presse, der viser den kapitalistiske udbyttings virkelige omfang og forskellige former, som råber alarm mod deres planer og organiserer arbejderne kampe.

1911 begyndte syndikalisterne at udgive ugebladet »Solidaritet«. Det spillede en betydelig rolle under den udplynning af arbejderklassen, der fandt sted under den første verdenskrig – og var organisator af den bølge af strejker, der blandt andet førte til 8-timers dagens indførelse i 1920. Efter en bevæget overgangsperiode sluttedes det sammen med andre mindre blade til »Arbejderbladet« i 1921. 1934 blev det dagblad, og op gennem trediverne førte dette en utrættelig kamp for samling i arbejderklassen og folket og mod den truende fascisme og krigsfare.

Under krigen og besættelsen fortsatte den kommunistiske presse først og fremmest med »Land og Folk«, kampen og

som sådan har det spillet og spiller sin store rolle i efterkrigsårene.

Som i høj grad typisk for det borgerlige demokrati kan nævnes paragraf 75:

»Til fremme af almenvellet bør det tilstræbes, at enhver arbejdsduelig borger har mulighed for arbejde på vilkår, der betrygger hans tilværelse.«

Kommunisterne havde foreslået en paragraf, der direkte gjorde retten til arbejde til en sikret menneskeret, hvilket imidlertid strider mod kapitalisternes interesse i at have en vis reserve på arbejdsmarkedet. I overensstemmelse hermed har man end ikke søgt at efterleve ovenstående paragraf, men gang på gang gjort beskæftigelsen til en brik i det politiske spil for at sikre kapitalisterne en fortsat og stigende profit, sådan som man har set det ved en række beskæftigelsesbegrænsende foranstaltninger — sidst kreditstramningen.

Magtens tredeling

Det borgerlige demokrati kendetegnes ved, at magten ifølge grundloven er tredelt: 1. »Den lovgivende magt er kongen og folketinget i forening, 2. Den udøvende magt er hos kongen, og 3. Den dømmende magt er hos domstolene.«

Denne tredeling opstod som et modstykke til enevældens »vi alene vide«, og hvor al magt: lovgivningen, administrationen og domstolene var samlet i kongens hånd. Den skulle sikre mod misbrug af magten, men den skabte samtidig et falsk indtryk af statsmagten og dens organer, som et upartisk og uafhængigt apparat hævet over klasser og snævre klasseinteresser. I modsætning til denne tredeling er magtens tre grene i det socialistiske samfund igen samlet i én hånd: nemlig det arbejdende folk — og for de tre områder gennem dets valgte organer og under dets kontrol.

Tredelingen betyder, at man for at bedømme et styres virkeligt demokratiske indhold må interessere sig for alle tre sider (foruden selvfølgelig for borgernes demokratiske ret-

tigheder og muligheder i deres daglige og praktiske tilværelse — ikke mindst med hensyn til den væsentlige del af sit liv, som en arbejder tilbringer på sin arbejdsplads]. Selv om grundloven virkelig praktiseres efter sin ånd med hensyn til, at lovgivningsmagten vælges ved »almindelige, direkte og hemmelige valg« (paragraf 31), og at der »sikres en lige- lig repræsentation af de forskellige anskuelser blandt væl- gerne« (hvilket blandt andet hindres af spærreregler), så nyt- ter det kun lidt, hvis ikke folket har en tilsvarende demo- kratisk indflydelse på, hvordan lovene fortolkes og admini- streres i praksis.

Lovgivningsmagten

Grundloven siger, at »lovene gives af folketinget og kongen i forening og stadfæstes af kongen«. Ethvert folketingsmed- lem kan fremsætte (og kongen »lade fremsætte«) forslag til love og andre beslutninger. For at blive lov skal de derpå be- handles tre gange i folketinget og inden 30 dage stadfæstes af kongen. Denne bestemmelse om de tre behandlinger ind- førtes for at sikre en grundig behandling. For desuden at give folket mulighed for at følge og kontrollere lovgivningsarbej- det, og for at beskytte det mod indflydelse udefra, er »folke- tingets møder offentlige« (paragraf 49), og der gives om end begrænsede og indviklede muligheder for at sende forslag til folkeafstemning (paragraf 42).

Virkeligheden svarer imidlertid ikke til de formelle ord. Fra trediveårerne kender vi »Kanslergade-forliget« og fra de senere år blandt andet »Langelinie-forliget« — begge to ud- tryk for, hvordan man flytter forhandlingen om afgørende sager udenfor folketinget og dermed udenfor folkets med- leven og kontrol. De tre behandlinger i folketinget antager i tilsvarende grad i befolkningens øjne karakteren af teater- torden og spilfægteri om ting, man på forhånd har kohand- let sig til rette om bag lukkede døre.

En anden højtidelig bestemmelse er, at »folketinget er

ukrænkelig. Enhver, der antaster dets frihed og sikkerhed, enhver, der adlyder nogen dertil sigtende befaling, gør sig skyldig i højforræderi«. Tilsvarende er de enkelte medlemmer »immune«. Intet medlem af folketinget kan uden dets samtykke tiltales eller underkastes fængsling af nogen art, medmindre han gribes på fersk gerning. For sine ytringer i folketinget kan intet af dets medlemmer uden folketingets samtykke drages til ansvar udenfor folketinget.«

Det var et meget groft brud på grundloven, da de ansvarlige partier under krigen gik med til at lade de kommunistiske medlemmer arrestere og senere udlevere til tyskerne.

En mod demokratiet stridende og farlig paragraf er paragraf 56: »Folketingets medlemmer er alene bundet ved deres overbevisning og ikke ved nogen forskrift fra deres vælgere.«

Det er på baggrund af denne måske ikke helt tilfældigt, at folk ser med mistillid til det, man i daglig tale kalder folketingsmedlemmernes »ben«. Det kan for et tænksomt menneske virke noget urovækkende, når man for eksempel i Kraks Blå Bog kan læse om, hvor mange og vidt forskellige bestyrelsesposter en folketingsmand kan finde sagkundskab og tid til at overkomme.

Dette gælder for eksempel landsretssagfører Per Federspiel — valgt af det oprindelige bonde- og andelsparti Venstre — der blandt andet sidder i en række engelske firmaer: Dunlop Rubber, Beechham Product (som kendes fra biografreklamer med deres Bryl-creme, Macs tandpasta, Ribena saft), International Computers and Tabulators (hulkortmaskiner), for ikke at tale om Unilever-firmaet (dansk andelsbevægelses hovedkonkurrent), Maypole Dairy Company. Per Federspiel er som bekendt ivrig europæer — og det er ikke blot politisk, men også praktisk. Han er med i det vesttyske KOKS (kul og koks), det svejtsisk-vesttyske Henkel (vaskemidler). Videre amerikanske som Dansk Veedol (Getty-koncernen) samt en række mere eller mindre danske selskaber.

Det turde være tilgiveligt, om en eller anden spørger, om det nu er sådanne menneskers utvivlsomt kostbare tid

og ellers i håb om, at den vorherre giver så mange embeder, vil han også give tilsvarende vidtspændende sagkundskab og forstand, som får så mange firmaer til at placere ham i deres bestyrelse — eller om man nu også skeler til den politiske indflydelse, vælgerne har givet ham.

Ét eller flere partier

Som et stort fortrin ved vort demokrati og som en prøvesten på demokrati overhovedet fremhæves ofte eksistensen af flere partier. Herud fra nægter man samtidig at godkende, at der i Sovjetunionen, hvor der kun findes ét parti, kan eksistere noget demokrati. Derimod benægter en sovjetborger ikke vort demokratis fortrin sammenlignet med andre kapitalistiske lande som Spanien, Portugal, Grækenland m. m. Men han betragter det danske demokrati som mindre demokratisk end det sovjetiske — blandt andet fordi han ikke måler det ud fra antallet af partier, men ud fra befolkningens og de enkelte befolkningsgruppers praktiske muligheder for deltagelse i og indflydelse på det politiske liv og på statsmagtens organer. I Danmark udgør arbejderne ca. 50 procent af befolkningen, men er kun repræsenteret med 10 procent i folketinget. Funktionærerne udgør 30 procent af befolkningen, men ca. 5 procent af folketingets medlemmer. Anderledes i Sovjetunionen, hvor der i den Øverste Sovjet er 781 arbejdere og bønder, 277 funktionærer i parti-, faglige-, ungdoms- og andre masseorganisationer, 239 fra de økonomiske organer og 152 fra kunst og videnskab — altså en sammensætning, der i høj grad genspejler befolkningens sammensætning og interesser.

I øvrigt er kommunisterne ikke tilhængere af étpartisytemet. At dette findes i Sovjetunionen skyldes særlige forhold, nemlig revolutionens karakter, hvor udenlandske magter nægtede at godkende folkeflertallets afgørelse og gennem en militær indblanding søgte at genindføre kapitalismen. I denne krig stillede de andre partiers ledere sig på

kontrarevolutionens og de fremmede magters side og blev derfor forbudt.

I vore dage arbejder kommunisterne for at udnytte alle eksisterende muligheder for en ikke-voldelig overgang til socialismen samt at sikre en så fredelig opbygningsperiode som mulig. En forudsætning for at dette skal lykkes er den bredest mulige aktive understøttelse i folket og dets masseorganisationer og partier.

Den udøvende (og administrerende) magt

Ifølge paragraf 14 i grundloven ligger den udøvende (og administrerende) magt hos kongen, der »udnævner og afskediger statsministeren og hans øvrige ministre«. Men paragraf 15 siger: »ingen minister kan blive i sit embede, efter at folketinget har udtalt mistillid til ham«.

Når lovene er vedtaget, er det uhyre vigtigt, hvordan de fortolkes og praktiseres af administration og domstole. Men her er befolkningens muligheder for medindflydelse og kontrol langt ringere end ved lovgivningen, idet embedsmænd og dommere ikke vælges, men ansættes. Det spiller en stor og i givet fald en farlig rolle, at det i alt for høj grad er overklassen, der i praksis har mulighed for at give deres børn den uddannelse, der er en forudsætning for at komme op på statsmagtens afgørende poster. Selv forudsat den bedste vilje kan det være svært for en mand, der har haft en sorgløs

barndom i et velstående hjem, og som kun kender livet fra skoler og læreanstalter at forstå og der ud fra vurdere en invalid, en arbejdsløs eller lignendes sociale problemer. Værre er det naturligvis, når selve viljen mangler.

Kommunerne

Om kommunerne, der blandt andet administrerer en stor del af lovgivningen og af den offentlige økonomi, siger paragraf 82 meget kort, at »kommunernes ret til under statens tilsyn selvstændigt at styre deres anliggender ordnes ved lov«. Bevarelsen og udviklingen af dette kommunale selvstyre og befolkningens mulighed for at følge og kontrollere det har altid udgjort en væsentlig del af demokratiet. Socialdemokratiet har endog en overgang direkte talt om en særlig »kommunesocialisme«, hvorigennem man lod kommunerne overtage en betydelig del af tidligere private områder indenfor byggeri, produktion, transport m. m., og hvor man gennem den kommunale skatte- og socialpolitik modvirkede social ulighed og uret. Men som blandt andet Kautsky sagde lige efter århundredskiftet, er der inden for det bestående samfund snævre grænser for, hvor langt kommunerne kan gå, men alligevel kunne man, hvis viljen var til stede, føre en langt mere demokratisk kommunalpolitik, end man gør. I virkeligheden præges kommunalpolitikken mindre af en selvstændig optræden i den lokale befolknings interesser end af det politiske samarbejde vendt mod arbejderne og den brede befolkning, som kendetegner folketingets arbejde. Vi finder da også samme skæve sammensætning i kommunalbestyrelserne, hvor arbejderne selv i de socialdemokratiske grupper i reglen er underrepræsenteret i forhold til andre samfundsgupper.

Kommunisterne er naturligvis for en fortsat udvikling af det kommunale selvstyre. Vi vender os derfor mod, at der indskydes magistratsled som mellemed mellem befolkningen og dens valgte repræsentanter. Særlige problemer opstår

i vore dage sammen med byernes vækst og ved den tendens til dannelse af storkommuner, der er en naturlig følge af blandt andet trafikmidlernes udvikling og af det stigende antal opgaver, der lægges på kommunerne. Men samtidig vokser afstanden fra beboerne til kommunalbestyrelsen, og der opstår farer for bureaukratisme. Dette har i praksis rejst spørgsmålet om »lokalråd«, som overtager visse lokale problemer — og som aktivt samarbejder med befolkningen og dens organisationer.

Den dømmende magt

Ifølge paragraf 62 i grundloven udøves den dømmende magt af domstolene og »retsplejen skal stedse holdes adskilt fra lovgivningsmagten«. »Dommerne har stedse i deres kald alene at rette sig efter loven.«

Domstolene fremhæves i særlig grad som løftet op over klasser og klassehensyn, men det var næppe tilfældigt, at det gamle ordsprog siger, at »dommergunst er bedre end hundrede regler i loven«. Domstolenes opgave er blandt andet at værne om borgernes grundlovsmæssige rettigheder.

»Den personlige frihed er ukrænkelig. Ingen dansk borger kan på grund af sin politiske eller religiøse overbevisning eller sin afstamning underkastes nogen form for frihedsberøvelse.« »Enhver, der anholdes, skal indenfor 24 timer stilles for en dommer.«

Alligevel godkendte domstolene under besættelsen den ulovlige arrestation af kommunisterne, og man lod hengå

flere måneder, inden man meget formelt stillede dem for en dommer.

Domstolene kan lige så lidt som andre af statsmagtens organer skilles fra samfundet, som de er en del af — eller fra dettes grundlag: den private ejendomsrets ukrænkelighed. Dette i særlig grad når det gælder spørgsmål, som angår samfundets hovedmodsatning: forholdet mellem arbejdet og arbejdsgiver. Arbejdsretten har givet mange beviser for, at det er demagogisk at forestille sig for eksempel faglige voldgifter hævet over eksisterende klasseskel. I øvrigt er selve Arbejdsrettens virksomhed vanskelig at forene med paragraf 61, at »særdomstole med dømmende myndighed kan ikke nedsættes« og paragraf 71: »Den kendelse, som dommeren afsiger, kan af vedkommende straks indbringes for en højere ret.« Som bekendt virker Arbejdsretten som en særdomstol, der afsiger kendelser og idømmer bod, og dens kendelser kan ikke appelleres.

Staten

Også i Danmark har udviklingen bekræftet marxismens lære om staten og dens rolle. For mange står staten som en fremmed, overnaturlig, men også nødvendig og neutral magt: den udsteder de love, som nødvendigvis må regulere vor tilværelse, og den sørger for deres overholdelse ved hjælp af politi og domstole. På den ene side griber den med skattens skarpe klo i vor lønningspose — på den anden værner den om syge, gamle, bygger skoler, veje, broer m. m.

Men staten er ikke nogen neutral magt. Den er et klasseorgan, som den klasse, der har magten i samfundet, bruger mod andre eksisterende klasser. Det var statsapparat, hær, politi, domstole og fængsler, der i oldtidens Athen sikrede 90.000 fri magt og udbytning af 360.000 slaver. Det var staten, der i middelalderen sikrede en lille herskende klasse af adel, kirke og kongens undertrykkelse af bønderne. Det er den, der i vore dage sikrer et lille mindretals hellige ejen-

domsrets ukrænkelighed og blandt andet gennem et indviklet juridisk apparat varetager arbejdsgivernes profitinteresser over for arbejderne.

Staten kan have forskellige ydre former alt efter de i hvert enkelt land herskende klasse- og produktionsforhold — men uanset om den ytrer sig som et borgerligt demokrati er dets indhold det samme: et organ til at sikre det lille herskende mindretals magt og privilegier over for flertallet. Det er på denne baggrund, at Marx betegnede statsmagten som et udtryk for den til enhver tid herskende klasses diktatur — men naturligvis er det ikke ligegyldigt, hvordan dette diktatur virker i praksis — om det er et åbent fascistisk styre — eller et demokrati.

Men demokrati er mere end én ting. Vi har i historien læst om demokratiet i Athen — om hvordan alle frie borgere samledes for i fællesskab at beslutte afgørende ting, indvælge embedsmænd m. m. Dette var naturligvis et fremskridt sammenlignet med aristokratisk styrede stater — men det var kun et demokrati for et mindretal, nemlig de 90.000 frie. Slaverne var udenfor. På lignende måde mødtes i Danmark de frie bønder på landstingene i Viborg, Ringsted og Lund for at vælge konge og tage afgørelser om skatter, krig og fred. Men dette bondedemokrati gjaldt kun 200.000 af det danske riges daværende 400.000 indbyggere. Trællene var udenfor.

Også i vore dage skifter såvel demokratiet som synet på demokratiet karakter. Som et typisk eksempel kan nævnes følgende om partiet Venstres stilling: 1885 under en omfattende fem måneder lang arbejdskamp henvendte arbejderne sig til venstrelederen Berg om hjælp. Han erkendte åbent, at han forstod sig såre lidt på akkorder, overarbejde, priskurant m. m. — men, sagde han: »Drejer det sig ikke først og fremmest om arbejdernes foreningsret?» — »Jo.« — »Javel, det fremgår af alle sagens dokumenter! Så støtter Venstre arbejderne i kampen for deres grundlovsmæssige ret!« I dag er Venstres stilling som bekendt ganske modsat.

Kommunisterne betragter naturligvis det borgerlige demokrati som et historisk fremskridt sammenlignet med middelalderens adelsvælde — og som et uhyre værdifuldt gode mod alle former for reaktionært diktatur. Derfor kæmpede kommunisterne aktivt for demokratiet mod de overgreb, der fandt sted både fra tysk og fra samarbejdspolitikernes side — og derfor forsvarer vi enhver demokratisk vinding mod overgreb i dag. Det gælder de indgreb i de valgæssige rettigheder, som valglovens spærreregler er udtryk for, og det gælder de grundlovsbrud, som kartotekssystemet i virkeligheden er. Men derudover er samfundet en levende organisme. Staten spiller, som vi senere vil vise under vor omtale af den statsmonopolistiske periode, en anden rolle i dag end før. Derfor må også demokratiet udvides, fornyes og tilpasses nye former. Kommunisterne har her ud fra over for det danske folk udarbejdet og fremlagt deres »Program til demokratiets fornyelse« (1960).

Også når arbejderklassen erobrer magten og går i gang med at opbygge en socialistisk økonomi og samfundsformer, vil den have brug for en statsmagt til at beskytte sine erobringer mod de kræfter, der ikke gerne og godvilligt affinder sig med de nye forhold. Men arbejdermagten og »proletariatets diktatur« er væsensforskelligt fra det borgerlige diktatur. Det er ikke et mindretals magtapparat vendt mod flertallet, men omvendt. Det er ikke et apparat til sikring af bestående økonomisk og social ulighed og uret, men et apparat til fjernelse af undertrykkelse og udbytning. I øvrigt har proletariatets diktatur ligesom borgerskabets forskellige former — blandt andet afhængig af de tidligere klassers og af udenlandske magters indblanding i det socialistiske lands indre forhold.

Staten er som sagt et klasseinstrument. Der var ingen stat, før klasserne opstod, og staten vil forsvinde, når samfundet når det trin, der kaldes kommunismen — og hvor klasserne er forsvundet.

Denne udvikling er praktisk i gang først og fremmest i Sovjetunionen. Den kommer til udtryk i befolkningens direkte inddragen i arbejdet på alle samfundslivets områder. Det gælder lovgivningsarbejdet gennem en bred folkelig debat og i stigende grad folkeafstemning om vigtige og vidtrækkende love. Administrationen, ikke mindst af de sociale love, sundhedsvæsen, boligvæsen m. m. udføres af masseorganisationer som fagforeninger og gennem kollektivbrugerne. Inden for retsvæsenet virker folkedomstole med valgte dommere samt kammeratskabsdomstole, der ikke først og fremmest dømmer, når lovovertrædelsen er sket, men som kammeratlig hjælper og vejleder folk inden den er sket. Med hensyn til magtorganer spiller frivilligt politi en stigende rolle. Det, som man betegnede som proletariatets diktatur, bliver til "hele folkets stat".

Den strømlinjede VII kapitalisme

»De borgerlige hoverede, og vore partifæller så flove ud, hver gang navnet Karl Marx blev nævnt.« »Keynes og hans elever har lært politikerne, hvorledes man med finanspolitiske midler kan bevare en høj og stabil beskæftigelse.«

Det er Erling Olsen, der i det socialdemokratiske »Verdens gang« (marts 1966) forsøger at forklare, hvordan folk, som han mener, at Marx har taget fejl, og hvorfor de har erstattet marxismen med den borgerlige engelske økonom Keynes teori. For øvrigt havde den konservative Christmas Møller lige efter krigen med sit »Vi er alle socialister« og noget senere socialdemokraten Hans Hedtoft med sin kvittering »Vi er alle en slags liberalister« ydet deres bidrag til at skabe det indtryk, at der i vore dage hverken findes nogen »ren« kapitalisme eller socialisme. Velfærdssamfundet har forældet marxismens lære om klasseforskel og dermed om klassekampen.

Naturligvis ville det stride mod marxismens indhold og ånd, om kommunisterne nægtede, at kapitalismens ydre former og metoder ændrer sig i takt med produktivkræfternes udvikling, eller at kapitalisterne ville forsøge at lære af sine erfaringer. Det gjorde blandt andet ovennævnte engelske sir Maynard Keynes (født 1883, død 1946), da han i mellemkrigsårene søgte at finde årsagerne til den store krise og på grundlag heraf finde midler til at undgå gentagelser. Årsagerne fandt han ikke i det kapitalistiske system, men i den så at sige psykiske egenskab ved menneskene, at de foretrak

at spare deres indtjente penge op frem for at bruge dem — og således sætte dem i omløb. Opgaven blev følgelig at fremme dette forbrug, og midlet var for ham dels at lokke kapitalisterne til at øge deres investeringer ved hjælp af udsigten til øget profit, dvs. på lønmodtagernes bekostning — dels ved offentlige foranstaltninger: subsidier, statslige investeringer og større offentlige forbrug — blandt andet til i øvrigt uproduktive militære formål.

Imperialismen

Allerede under første verdenskrig studerede og beskrev den landflygtige Lenin i sin bog »Imperialismen som kapitalismens højeste stadium« hvordan kapitalismen dengang var anderledes, end den unge, opadstigende kapitalisme, som Marx havde kendt. Kapitalismen havde — og har — ikke ændret sine grundlæggende træk, sine indre modsætninger eller disses følger. Den har ganske vist på den ene side skabt et hidtil uset produktionsapparat og dermed *muligheder* for et liv i materiel velstand, tryghed og kultur for alle, men kapitalismens private ejendomsret og profitjagt hindrer en *virkelig udnyttelse* af disse muligheder. Det politiske samarbejde mellem højre-socialdemokraterne og de borgerlige partier genspejler da heller ikke de virkelige klasseforhold i samfundet. I alle lande kommer modsætningerne og arbejderne utilfredshed og deres ønsker om en fornuftig indretning af samfundet da også til udtryk i strejker, demonstrationer og andre masseaktioner. I hele verden var der 1958–60 årlig 7–8 mill. strejkende, i 1961–65 årlig over 10 mill.

Lenin søgte ikke at modbevise eller revidere marxismen. Han viste netop på grundlag af marxismen, at den nye imperialistiske periode ikke var en ganske enkel udvikling af den oprindelige kapitalisme, men en periode med sine særlige træk — der oven i købet ofte er og virker direkte modsat kapitalismens oprindelige og principielle grundlag. Men først og fremmest viste Lenin, at imperialismen ikke blot er kapitalismens højeste, men også den sidste etape, hvor

alle dens negative tendenser og modsætninger for alvor bliver de fremherskende. Den er »forgården til proletariats sociale revolution« (Lenin: Udvalgte værker. Bind 8, side 28.)

Men hverken Marx eller Lenin har hævdet, at kapitalismen ville dø af sig selv. Og selv om den nu er inde i sin afsluttende periode, er den ikke blot præget af forfald og tilbagegang. Den har, som vi har set, været i stand til at opnå betydelige fremskridt ikke mindst på produktionens område. Og den er stadig både meget stærk og smidig — og hensynsløs. Den vil i sin desperation kunne tilføje menneskeheden umådelige ødelæggelser og skade, hvis den ikke hindres deri. Det kræver mere end nogen sinde bevidst og forstærket fælles kamp af alle arbejderklassens, demokratiets og fredens kræfter. Og det kræver, at man omhyggeligt, ærligt og nøgternt studerer vor tids nye betingelser og muligheder for på dette grundlag at kunne kæmpe rigtigt.

Aktieselskaberne — er de en demokratisering?

Blandt imperialismens særlige kendetegn nævnede Lenin, at den oprindelige frie konkurrence (liberalismen) var afløst af dens modsætning, monopolenes herredømme — at altså ikke marxismen var forældet, men derimod den megen liberalistiske snak om »de selvstændige næringsdrivende« og deres frie initiativ i by og på land.

Vi vil anføre et eksempel på hvordan denne udvikling foregår netop som en naturlig følge af den frie konkurrences alles kamp mod alle — hvor de svage enten bukker under eller købes ud af de stærke.

Danmark havde år 1800 ikke mindre end 2500 brænde-
vinsbrænderier. København, der lige havde passeret 100.000 indbyggere havde 316, Ålborg med 5500 indbyggere havde 100 og f. eks. det lille Thisted 84. Dengang herskede den frie konkurrences junglelov hvor kun de stærkeste, dygtigste og mest hensynsløse overlevede. 1863 var der i hele landet kun 396 brænderier tilbage og i 1885 kun 143, deraf

i København 45, i Århus 4 og i Ålborg — 1, den kendte Harald Jensen. Men kampen mellem de færre, men til gengæld stærkere konkurrenter fortsatte til vi i dag kun har ét selskab, De Danske Spritfabrikker.

Cement- og byggeindustrien er et andet eksempel. Også det bygger på et hjemligt råstof — og har sikret sig ikke alene ved at slå alle konkurrenter (undtagen en andelscementfabrik i Nørresundby) ud, men de har derudover opkøbt alle anvendelige råstofforekomster her i landet — ikke for selv at udnytte dem, men for at hindre ny konkurrence i at opstå.

Denne udvikling skyldtes ikke blot ejerens særlige evner og den tekniske udvikling, men også en uohørt udbytning af arbejderne. Arbejdsdagen forlængedes i kapitalismens genembrudsår til 14–16 timer og lønnen pressedes så langt ned, at ikke blot kvinderne, men børn ned til 4–6 års alderen måtte arbejde med. Arbejderne, især i København stuvendes sammen i elendige slumkvarterer, med det resultat, at en koleraepidemi 1853 alene i denne by bortrev 4700 mennesker.

Et led i denne koncentration er, at aktieformen i vældig grad har afløst det personlige ejendomsforhold til produktionsmidlerne. Helt ny er denne form dog ikke, idet den kendtes f. eks. i England og Holland allerede i det 17. århundrede. I Danmark begyndte den først at slå igennem efter 1870 hvilket år der var 72 selskaber med en samlet kapital på 84 millioner kroner. 1912 var der 650 selskaber med 670 mill. kr., 1931 7200 selskaber med 2100 mill. kr. og 1964 15.000 selskaber med 8000 mill. kr. På den anden side har Danmark en mere lemfældig lovgivning overfor aktieselskaber end i de fleste andre lande. Allerede 1901 kom et kommissionsudkast, men først 1917 en lov, der til gengæld i sine hovedtræk gælder endnu.

Men trods aktieformen er Danmark naturligvis stadig et kapitalistisk land. Uanset den ydre form er produktionsmidlerne privat ejendom og produktionen organiseres og ledes

som før med det formål at skabe profit. Men derudover er aktieformen et udtryk for, hvordan de kapitalistiske ejere mere og mere fjernes fra de virksomheder og de mennesker, hvis produktion giver dem deres rigdomme. Deres eneste forbindelse med disse er et stykke papir — en aktie. Der findes f. eks. de såkaldt holdingselskaber, som ikke selv ejer produktionsmidler, mens hvis opgave er at købe aktier i andre selskaber (bl. a. med det formål at sikre en klikes magt over disse). Et kendt eksempel er dampskibsselskabet »Orient«, der solgte sit sidste skib 1957, men som ikke desto mindre hvert år udbetaler profit til sine aktionærer.

Aktieformen fremhæves ofte som en demokratisering af kapitalismen. Enhver kan efter evne købe en større eller mindre aktie og således blive medejer af virksomheden. Og da ikke alle kan købe de betydelige »aktieposter«, der om sættes på børsen er der endog oprettet særlige selskaber (som »Aktieforvaltningsinstituttet« og »Dansk aktie trust«) som opkøber sådanne, som de så udstykker i småaktier, men naturligvis ikke af hensyn til småaktionærerne. Der er herudfra skabt det begreb, som kaldes »folkekapitalismen« og visse socialdemokrater har ligefrem fremelsket en teori om, at arbejderne ligefrem kan købe kapitalisterne ud, eventuelt gennem fagforeningerne eller sociale fonds. »Dermed — forklarer formanden for Arbejderbevægelsen Erhvervsråd, Jørgen Paldam i »Verdens Gang« (marts 1966) — forsvinder arbejderklassen i hidtidig forstand. Proletarerne bliver på en måde kapitalister. Kapitalisterne er ikke mere fabrikernes herrer, men erstattes af direktøren, der virker i alles interesser. Socialiseringsproblemet rykker dermed noget i baggrunden. Det kan ikke interessere ret mange, om lederne af fremtidens store upersonlige selskaber udpeges af regeringen eller af en privat bestyrelse.«

Dette sidste er naturligvis kun rigtigt, hvis man, som Paldam åbenbart gør, går ud fra, at en regering kun kan handle i private aktionærklikes interesser. Det er ikke rigtigt under en virkelig demokratisk regering, der arbejder *mod* de pri-

vate monopoler og deres indflydelse, men under befolkningens kontrol og i dens interesse.

Naturligvis bygger alle teorier om gradvis at købe kapitalismen ud på håbløse illusioner. Småaktionærerne har, som bl. a. rigtigt påpeget af forbundsformand Hans Rasmussen i anledning af skibssreder Lauritzens opkøb af Det Forenede Dampskibs-Selskab, »ikke den mindste indflydelse i en virksomhed. Det bliver de aktionærkredse i selskabet, som forstår spekulationens kunst, som bliver de afgørende kræfter, selv om de måske kun er i besiddelse af en lille del af aktiekapitalen«.

Den almindelige aktieejers, sagde den konservative professor Birck i »Den økonomiske virksomhed« (1928) »møder på generalforsamlingen ganske uforberedt, kender intet til noget som helst. — Regnskaberne er, når de er bedst, uigenkendselige og ofte urigtige. Aktionærerne er enfoldige som lam og tvinges under normale forhold til at være blide som duer«.

Dertil udsteder den ledende aktionærklasse ofte for at sikre sig, aktier med ingen eller begrænset stemmeret eller opretter førnævnte holdingselskaber med det ene formål at beherske et selskabs aktiekapital. Det tør herudfra nok siges, at gamle Gustav Bang allerede før første verdenskrig ud fra sine marxistiske vurderinger viste mere forståelse end hans moderne partifælle Paldam, da han advarede: »For den naive betragtning er aktievæsenet et middel til at gøre den lille kapital delagtig i den store kapitalers højere fortjenester. I virkeligheden er den kun et middel for den store kapital til at suge den lille til sig. — Så langt fra at være demokratisk virker aktievæsenet netop som et pumpeværk, der stadig suger middelstandens spareskillinger op i den store kapitalers lommer.« (»Den socialistiske fremtidsstat«).

Finanskapitalen — direktørernes og bankernes samfund

Tværtimod at være et middel til »lidt efter lidt umærkeligt og på fredelig vis at forvandle kapitalen til folkeeje« —

sagde på samme tid den østrigske socialdemokrat Kautsky — giver aktieselskabsformen »den store kapital midler til at samle kapitalen i nogle få pengemænds hænder«. Og tværtimod at direktørerne, som Paldam påstod, skulle *erstatte* kapitalisterne som fabrikkernes herrer, er »direktørsamfundet« et middel til at fremskynde og udøve den kapitalkoncentration, som Marx forudså. Professor Birck sagde det sådan:

»Gennem den forholdsregel, at direktørerne sidder i hinandens selskaber i forbindelse med, at finansgrupperne i virkeligheden råder over stemmeretten på generalforsamlingen, er vi kommet til at ledelsen i vort erhvervsliv er kommet i en klipes hænder, hvis magt, så sandt som magt i erhvervslivet er den afgørende magt i samfundet — er stærkere end nogen anden magt, inclusive statsmagten. Den udøver denne magt i egen, det vil sige i snævraste interesse og med korteste sigt for øje« (Den økonomiske virksomhed.)

Dette bekræftedes af den trustkommission, der under tryk af de første efterkrigsårs demokratiske aktivitet blev nedsat i 1949 med det formål dels at undersøge og afgive betænkning over omfanget af konkurrencebegrænsninger i dansk erhvervsliv, dels »at tage stilling til« om lovgivningen var tilstrækkelig til »på betryggende måde at værne mod urimelige og skadelige virkninger af konkurrencebegrænsninger«. Det lød faktisk for godt til at monopolerne og med dem de borgerlige partier syntes om det. Og socialdemokraterne bøjede sig, — først ved udfra de hellige »forretningshemmeligheder« fra starten at vanskeliggøre kommissionens arbejde og dernæst ved på forslag af Venstre og Konservative at ophæve den, inden den var færdig med sit arbejde.

Dog nåede den at vise, at praktisk talt alle afgørende områder indenfor pengevæsen, produktion, omsætning byggeri og tjenesteydelser er underkastet konkurrencebegrænsende aftaler. Senere har Helge Andersens meget indgående undersøgelser i »Hvem ejer Danmark« bekræftet, at også i Danmark hersker det, som Lenin kaldte *finanskapitalen*, dvs.

»En tre, fire, fem af de største banker har i hvert af de kapitalistisk højest udviklede lande skabt en »personalunion« mellem industri og bankkapital og samlet sig rådighedsretten over milliarder og atter milliarder, over størstedelen af landets kapitalværdier og pengeindkomster.« (Imperialismen som kapitalismens højeste stadium.)

Bankerne er også hos os, sagde professor Birck, blevet »brændpunktet for højfinansens koncentration og magtfulde. — Gennem bankerne kæmper højfinansens om den økonomiske magt. — Bankerne er blevet det tredje ting, repræsenterende fåmandsvældet, idet de er kredittens, købekraftens herrer« (da Birck skrev sin bog havde Danmark både et folke- og et landsting).

Danmark havde 1963 i alt 158 banker med en samlet balance på 30.399 millioner kroner. Af denne rådede de tre hovedbanker: Landmandsbanken, Privatbanken og Københavns Handelsbank over de 60 procent. Og Helge Andersen viser, hvordan disse tre banker ved at »direktørerne (og bestyrelsesmedlemmer) sidder i hinandens selskaber« forbindes med og kontrollerer dansk pengevæsen, produktion og omsætning. De råder over forlag og pressevæsen og dermed over, hvad befolkningen må få at vide og i hvilken form. De »spænder, sagde Lenin, et tæt net af afhængighedsforhold over alle økonomiske og politiske institutioner i det moderne samfund«.

Privatbanken (balance: 3312 mill. kr.) oprettedes 1857 og er den ældste men den mindste af de tre. Den var Tietgen, »dansk industris fader«s bank og omfatter stadig hans selskaber. Bl. a. er den forbundet med: Store Nordiske Telegraf-selskab, Københavns Telefon Aktieselskab, Burmeister & Wain, De danske Sukkerfabrikker, De Danske Spritfabrikker, Bryggerierne, Kryolitselskabet, Skandinavisk Tobakskompagni, Philips m. m.

Landmandsbanken (balance 7616 millioner kr.) oprettedes 1870 efter den pengerigelighed, der bredte sig fra Tyskland efter den fransk-tyske krig, hvor Frankrig måtte betale en

uhyre krigsskadeerstatning. Banken gik fallit efter den første verdenskrig og staten måtte overtage boet og betale, hvad det kostede. Senere, da forholdene var rettet op, solgte staten sine aktier, som da (1936) blev købt af de stærkeste kapitalister.

Banken er forbundet med ØK, en såkaldt koncern, der omfatter forskellige foretagender på forskellige trin af produktion og omsætning: råstofudvinding (plantager og tinminer), transport, (rederiet), produktion (værfter, oliemøller og risemøller) samt handelsvirksomhed. Videre med tekstilindustrien (»De forenede Textilfabrikker«, Ålborg), det store forsikringsselskab Baltica og med Carlsberg.

Kjøbenhavns Handelsbank (balance 7826 mill. kr.) oprettedes ligeledes 1870, som navnet siger for en stor del af handelskredse, der mente, at Tietgen begunstigede industrien på handelens bekostning.

Blandt dens forbindelser kan nævnes findes F. L. Smith, Christiani & Nielsen, Cementindustrien, Højgård & Schultz, Det danske Trælastkompani, Dyrup-koncernen m. m. Her findes også A. P. Møller, Danfoss-koncernen, »Nordiske«s forsikringskoncerner, Korn- & Foderstofcompagniet m. m.

Denne meget korte oversigt viser, hvor træffende det var, da Danmarks kommunistiske Partis formand Knud Jespersen på partiets 22. kongres 5.-7. november 1965 sagde:

»Storkapitalens overkommando i vort land er i hænderne på tre storbanker. De alene råder over 25 procent af den samlede nationalformue, eller 42,9 milliarder kroner. Genem deres indirekte og direkte forbindelser har de dirigentmyndigheden over 126 aktieselskaber. Det svarer til 35 procent af alle de selskaber, der har mere end 1 million kroner aktiekapital. Herved træffer de afgørelser for 65 procent af alle aktiekapitaler overhovedet. Fra de tre storbankers lokaler udøver en håndfuld mennesker — 15 i alt — en magt, som ingen ministre har turdet drømme om. Tilsammen beklæder disse 15 mennesker 140 bestyrelsesposter. En enkelt,

højesteretssagfører H. Beck-Bruhn overkommer alene 24 bestyrelsesposter.«

Tre gange højkonjunktur

Danmark har siden 1958 stort set haft, hvad der kaldes »gode tider« om end i høj grad bedre for nogle end for andre. Såvel industri- som landbrugsproduktion er steget betydeligt, der har været relativ god beskæftigelse og socialdemokratiske akademikere rødmer når de hører navnet Marx.

Imidlertid er denne periode hverken bevis for den nuværende regerings særlige dygtighed eller for at vore dages kapitalister »med finanspolitiske midler« er i stand til at overvinde deres indre modsætninger og vanskeligheder. Sådanne perioder er før set under særlige betingelser og forhold.

Det var således tilfældet fra omkring århundredskiftet og til 1913 — i Danmark dog med et tilbageslag omkring 1908. Verdenskapitalismen havde dengang nået sit højdepunkt. Et verdenskort fra den tid vil vise, som Lenin sagde, at verden var opdelt mellem de imperialistiske stormagter og stod til disses rådighed som råstof-, investerings- og afsætningsområde. Dette medførte en vældig koncentration i nationale og internationale monopolsammenslutninger og overgang til moderne stordrift og til relativt god beskæftigelse. Dansk landbrug nød godt af Englands udplyndring af dets store og rige kolonier, som skabte verdens største fødevarermarked lige uden for vor dør.

Men verdens næsten fuldstændige opdeling betød også, at hvis en stormagt ville udvide sit område, kunne det kun ske på bekostning af de andre og ved hjælp af militær magt. Og det ville Tyskland. Det var senere udviklet end England og var derfor også kommet bagefter ved den første opdeling. Nu var det imidlertid ved »et spring« kommet foran England og krævede overensstemmende hermed en tilsvarende del af kagen. Dette førte til rustningskapløb, dannelse af militære blokke — og som en logisk konsekvens til den før-

ste verdenskrig med dens 10 millioner døde og 20 millioner lemlæstede.

Den førte derimod ikke til en kapitalistisk nyopdeling men tværtimod til socialismens sejr i tsarens Rusland og dermed til at kapitalismen mistede en sjettedel af kloden. Det betød — sagde Lenin — indledningen til *kapitalismens almene krise*.

Med dette begreb menes noget andet og mere end de tidligere regelmæssigt tilbagevendende økonomiske kriser, som især i kapitalismens første tid ligeså regelmæssigt afløstes af ny opgangsperioder. Den almene krise er en altomfattende krise for selve det kapitalistiske system. Den er dets endelige forfaldsperiode, og slutetappe, samtidig med at socialismen sejrer og vinder frem i verdensmålestok.

Dette udelukkede som nævnt ikke også relativt langvarige opgangsperioder, i verdensmålestok fra 1923 til 1929 — i Danmark fra 1925 til 1930.

Som arbejderne og den brede befolkning havde båret krigens, kom de nu også til at bære efterkrigens byrder. Arbejdsløsheden voksede fra 6,1 procent i 1920 til 34,2 procent i vinteren 1922. En række banker gik som følge af krigstidens vilde spekulationer og af deres indre magtkampe til grunde og rev tusinder af små næringsdrivende med sig i faldet.

Men i årene efter 1923 kom et nyt opsving. På ruinerne af krigens ødelagte virksomheder og af fallerede småvirksomheder skete nu en yderligere koncentration. Der byggedes nye, store og moderne fabrikker. Dette førte til øget beskæftigelse, men også til øget udpresning gennem nye raffinerede rationaliseringsmetoder.

Både i årene omkring 1900 og nu talte både de kapitalistiske økonomer om, at marxismen havde taget fejl og om at erstatte klassekampen med samarbejde mellem arbejder og arbejdsgiver. Den engelske kemi-konge sir Alfred Mond udarbejdede en hel teori herom, som i Danmark brugtes som grundlag for forhandlinger mellem De samvirkende Fagforbund og Arbejdsgiverne. Imidlertid brød, som forud-

sagt af kommunisterne, den kapitalistiske højkonjunktur sammen i 1929, 1933 satte de tyske monopoler Hitler til magten og 1939 kom den anden verdenskrig.

Heller ikke den endte som kapitalisterne havde håbet med tilintetgørelse af den socialistiske Sovjetunion. Tværtimod faldt yderligere en række lande ud af det kapitalistiske system. I dag findes en hel socialistisk verdenslejr omfattende en tredjedel af kloden med 40 procent af den mennesker og industriproduktion. Den 2. verdenskrig endte med overgangen til anden etape af kapitalismens almene krise.

Trods de såkaldte »gode tider« har også de senere år udviklet sig til ugunst for kapitalismen. Allerede i årene efter krigen gjorde en betydelig del af kolonierne i Asien sig fri, årene omkring 1960 er med rette kaldt Afrikas år, fordi i dem falder store dele af denne verdensdels frigørelse og med Cuba har denne frihedskamp også nået Amerika. Med fuld ret betegnes denne kolonilandenenes frigørelse som en tredje etape af den almene krise.

Den statsmonopolistiske kapitalisme

Bag dette vanskelige og mærkelige ord skjuler sig et nyt og særligt afsnit af kapitalismen. Dets vigtigste særdrag er, som navnet siger, udbygningen af et fast og meget omfattende, men samtidig indviklet system af forskellige midler og måder, hvormed de afgørende monopoler mere eller mindre åbent udnytter statsapparatet til at øge sin indflydelse og profit.

Lenin brugte udtrykket allerede 1917 (i »Staten og Revolutionen« og i »Den truende katastrofe, og hvordan den skal overvindes«, Udvalgte værker, bind 8 og 9). Baggrunden var bl. a. det system af statslige indgreb, der blev gjort under krigen for at sikre en total krigsindsats (og f. eks. i Danmark af hensyn til at den normale import af en række forbrugs- og råvarer blev hindret af englændernes og tyskernes krigsførelse.) I årene mellem krigene udbyggedes det statsmonopolistiske system bl. a. på grundlag af førnævnte Keynes teo-

rier. De dannede så at sige grundlaget for så forskellige statslige indgreb som Roosevelts i USA og Hitlers i Tyskland.

Allerede Gustav Bang skrev om hvordan der »imellem krigsministerierne og de store fabrikkers agenturer spores i mere end et land underjordiske forbindelser«. I vore dage går disse forbindelser på alle områder og ikke blot underjordiske. Monopolerne anbringer direkte deres folk i ministerierne, lovgivning, administration, rets- og militærvæsen. Det er lettere at komme til enighed om en rustningsordres omfang og pris, når forsvarsministeren og hans specialister kommer fra samme firma, som man skal forhandle med, og når offentligheden yderligere kan holdes udenfor, fordi det drejer sig om »militære hemmeligheder«. På samme måde er det godt for monopolerne at have direkte og gode fortalere, når det gælder afskrivningsregler, brugsforeningsskat, aktieselskabslove, jordlove m. m.

Men også mere indirekte udøver monopolerne deres økonomiske magt og deres indflydelse på den offentlige mening til at påvirke — måske direkte at øve tryk — på statsapparatet. Vi kender fra hver eneste overenskomstsituation, hvordan denne forberedes og påvirkes af taler og tal fra »økonomiske vismænd«, nationalbankdirektører og »erhvervenes« bekymrede talsmænd. I Danmark som i andre europæiske lande har bankerne været i stand til at bremse de lige efter krigen betydelige offentlige billige kreditter til boligbyggeri, landbrug og andet erhverv m. m. til fordel for de private låneinstitutter og deres interesser. »Penge giver magt over menneskene,« sagde Birck. Derfor kan storrederne skaffe sig dispensation fra bemandingsreglerne, storhandelen fjerne kontrol med priser og avancer, industrien sikre sig sine gunstige skattemæssige vilkår, kapitalister i by og på land vælte jordlovene.

Finans- og indkomstpolitik — helhedsløsning, rammeaftaler m. m.

Ud fra — og i tillid til — deres indflydelse over statsapparatet, gennemfører kapitalisterne en række offentlige foranstalt-

ninger, der i øvrigt strider mod det kapitalistiske systems principielt »liberale« grundlag. Oprindeligt bekæmpedes således enhver form for statslig indblanding i de private erhverv som et absolut onde. »Lad borgerne selv administrere deres penge«, hed det.

Nu gennemføres i alle kapitalistiske lande en række indgreb og foranstaltninger med hensyn til en bevidst dirigeret fordeling af nationalindkomsten — og overalt med samme sigte: at øge kapitalisternes profit på lønnens bekostning.

Med dette formål for øje søgte man gennem indgreb i overenskomstsituationer og i lønpolitikken i øvrigt at fastfryse lønnen — uden at tage hensyn til det øgede arbejds-tempo og den stigende produktivitet. Man påberåbte sig ønsket om at standse den såkaldte »onde cirkel«, det såkaldte kapløb mellem lønninger og priser, men man lod samtidig kapitalisterne have frie hænder med hensyn til priser og profiler. Oven i købet fremmede man selv dyrtiden gennem en uafbrudt række af afgiftsbuketter.

Denne sidste tendens skærpedes efter at arbejderne i nogen grad brød lønstoppet. Det skete især efter 1956 og 1960. 1956 ved landsomfattende demonstrationer og strejker, der i visse byer antog karakter af generalstrejker. Årsagen var arbejderens berettigede harme mod at folketinget på forslag af H. C. Hansen-regeringen havde gjort et overenskomstfor-slag til bindende lov, efter at arbejderne på lovlig vis havde forkastet det. 1960 kom ud over hele landet en sand bølge af mere eller mindre spontane strejker. De blev ganske vist på bånd erklæret ulovlige, og arbejderne blev idømt bøder. Alligevel medførte de større lønmæssige resultater end i noget andet efterkrigsår.

Regeringen reagerede med at lægge sin politik om, nemlig til i endnu stærkere grad at undergrave lønnens købekraft og at sikre de arbejdsfrie profiler gennem en bevidst inflatorisk politik. Mens priserne fra 1957 til 1961 steg 7 procent steg de 1961 til 1965 med 28 procent — dvs. 7 procent årligt samtidigt med at regeringen og dens vismænd

anså 2—3 procent som svarende til, hvad samfundet kunne bære. Bestræbelserne for stadig at forringe pristalsreguleringen, så det i endnu ringere grad gav arbejderne dækning for de stedfundne prisstigninger, er endnu et eksempel på storfinansens metoder i den statsmonopolistiske periode.

Sideløbende med sådanne mere direkte angreb på arbejderne levevilkår og demokratiske rettigheder går en række indirekte, hvis formål bl. a. er at svække arbejderne og deres organisationer i den daglige kamp med arbejdsgiverne og på arbejdspladserne. Der er forsøgene på at skærpe konkurrencen på arbejdspladserne ved at skabe en »passende« arbejdsløshed, begrænsning af anlægsarbejder og boligbyggeri, kreditstramning, en landbrugspolitik, der allerede har tvunget mere end 100.000 landbrugere ind som hovedsagelig bil-lig uaglært arbejdskraft på byernes arbejdspladser og dertil kræves import af udenlandsk arbejdskraft.

Men bag de stadige indgreb ligger også forsøg på at undergrave arbejderne tro på, at »det nytter« at kæmpe, deres tro på sig selv. Arbejderne og fremskridtets modstandere har for så vidt gjort tvivlen til et våben for deres politik. Det så arbejdsmandsforbundets tidligere formand Aksel Olsen allerede i 1936, da han ikke alene kritiserede Stauning-regeringen for et indgreb med tvungen voldgift, men tilføjede: »Vil man svække de danske fagforeninger, skal man blot fortsætte ad denne vej. — Og samtidig har man knækket ryggen på dansk fagbevægelse.«

Desværre tyder hele den senere politik på, at man meget bevidst har fortsat ad denne vej. Men selvfølgelig nytter det at kæmpe. Hvis fagbevægelsen stærkt og enigt udnytter sin organisatoriske styrke, vil ingen i længden kunne regere mod deres vilje.

Øget offentligt forbrug, investeringer og langstidplanlægning

I strid med alle liberale »moral«-regler steg skatternes andel af nationalindkomsten fra 19,2 procent i 1939 til 31,8 procent i 1965 og det offentlige forbrug fra 9 procent til 16,2

procent. Disse andele er dog nærmest mindre end i andre kapitalistiske lande — også i sådanne som har borgerlig regeringer. Dette viser, at vore konservative er mere konservative og mindre »moderne«, som de selv ynder at sige, end tilsvarende partier i andre lande.

Især når det gælder offentlige investeringer og offentlig drift ligger adskillige lande langt forud for Danmark. Dette skyldes naturligvis ikke, at disse landes kapitalister på denne måde ønsker at genere sig selv gennem en utidig konkurrence, men sker kun på de områder og i det omfang, der tjener deres interesser. Det vil sige på områder, som nødvendigvis må udvikles af hensyn til kapitalisternes egen produktion og økonomi, men som kræver betydelige investeringer uden samtidig at kunne give det store og hurtige udbytte, som private kapitalister finder »rimelige«. Det gælder bl. a. jernbane- og havneanlæg, gas- og elforsyning, byplanlægning og byggemodning, uddannelse og videnskabelig forskning som f. eks. atomstationen på Risø. Ikke alene overlader man det offentlige at løse sådanne opgaver, men man lader dem arbejde med billige tariffer for den store kapital på bekostning af småforbrugene og skatteydere. Her, foruden i regnskabsmæssige opstillinger, ligger væsentlige årsager til at offentlige virksomheder ofte udviser underskud.

Langtidsplanlægning blev tidligere afvist som skadelige socialistiske overgreb mod arbejdsgivernes eneret til at lede og fordele arbejdet og i øvrigt hånet som praktisk uigennemførligt. Nu arbejder den socialdemokratiske regering i Danmark som de Gaulle i Frankrig, katolikkerne i Holland og som Arbejderpartiet i England i fortsættelse af deres konservative med sådanne planer. Der kan være noget forskellige årsager, men fælles er også her ønsket om at udnytte statsapparatet i monopolernes interesse.

En vigtig fælles årsag er produktionsapparatets vældige vækst, der i løbet af få år har rundt regnet 10-doblet investeringsomkostningerne pr. arbejdsplads. Kapitalisterne søger på denne baggrund gennem visse reguleringer af investeringer,

produktion og afsætning at sikre sig ikke mindst størst mulig profit af deres penge, men også at sikre sig mod overproduktion og økonomiske tilbageslag.

Kapitalisterne søger med andre ord at modvirke det, som Marx kaldte »profitratens faldende tendens«. I samme grad som investeringerne i arbejdsbesparende teknik øges, stiger også teknikkens andel i den samlede kapital på bekostning af den andel, der investeres i arbejdskraft. — Den »konstante« kapital vokser stærkere end den »variable«. Marx sagde, at kapitalens »organiske sammensætning« blev højere. Men jo mere investeringerne stiger, des større kapital bliver der at forrente og des større må profitsummen være for bare at opretholde forrentningsprocenten. Når der så samtidig investeres en mindre del i den arbejdskraft, som er profittens egentlige kilde, er det for kapitalisterne klart, at de på enhver måde må øge udbytningen af denne — og også her bruges i den statsmonopolistiske periode indkomst — rente- og planlægningspolitik.

En medvirkende årsag til kapitalisternes ændrede indstilling til planlægningen er den socialistiske planøkonomis resultater. Vor tid er præget af kampen mellem socialisme og kapitalisme, og hvad enten kapitalisterne synes om det eller ej foregår denne kamp også som en fredelig kappestrid på økonomiens og produktionens områder. Og her har den socialistiske økonomis resultater med klare tal vist kapitalisterne, at de, om de vil bevare håbet om at hævde sig, må lære også af den socialistiske planøkonomi.

Betal din skat med glæde...

Det var en socialdemokrat, der i sin tid udformede denne optimistiske parole. Bag den ligger et forsøg på at fremstille skatten som noget neutralt. Det er en demokratisk ret og pligt for alle at yde deres bidrag til fælles samfundsmæssige goder som skoler, veje, sygehuse og andre sociale og kulturelle formål.

I virkeligheden er skatterne i meget høj grad udnyttet som led i en indkomstpolitik i storkapitalens interesse. Ved at opkræve skatter langt udover, hvad der overhovedet bruges, er de gjort til midler i regeringens forbrugsbegrænsende politik. Det er dernæst ikke ligegyldigt, hvem der betaler disse skatter. Socialdemokraterne betragtede engang en demokratisk skattepolitik som et omend begrænset middel til at skabe en vis indkomstudligning: »Ved påligning af de fornødne skatter tilstræbes en formindskelse af den bestående sociale ulighed«, sagde de radikale direkte i deres 1905-program. Sammen med arbejdernes og husmandsorganisationerne krævede man »de største byrder lagt på de stærkeste skuldre« gennem direkte skat på indkomst og formue efter en stærkt stigende skala.

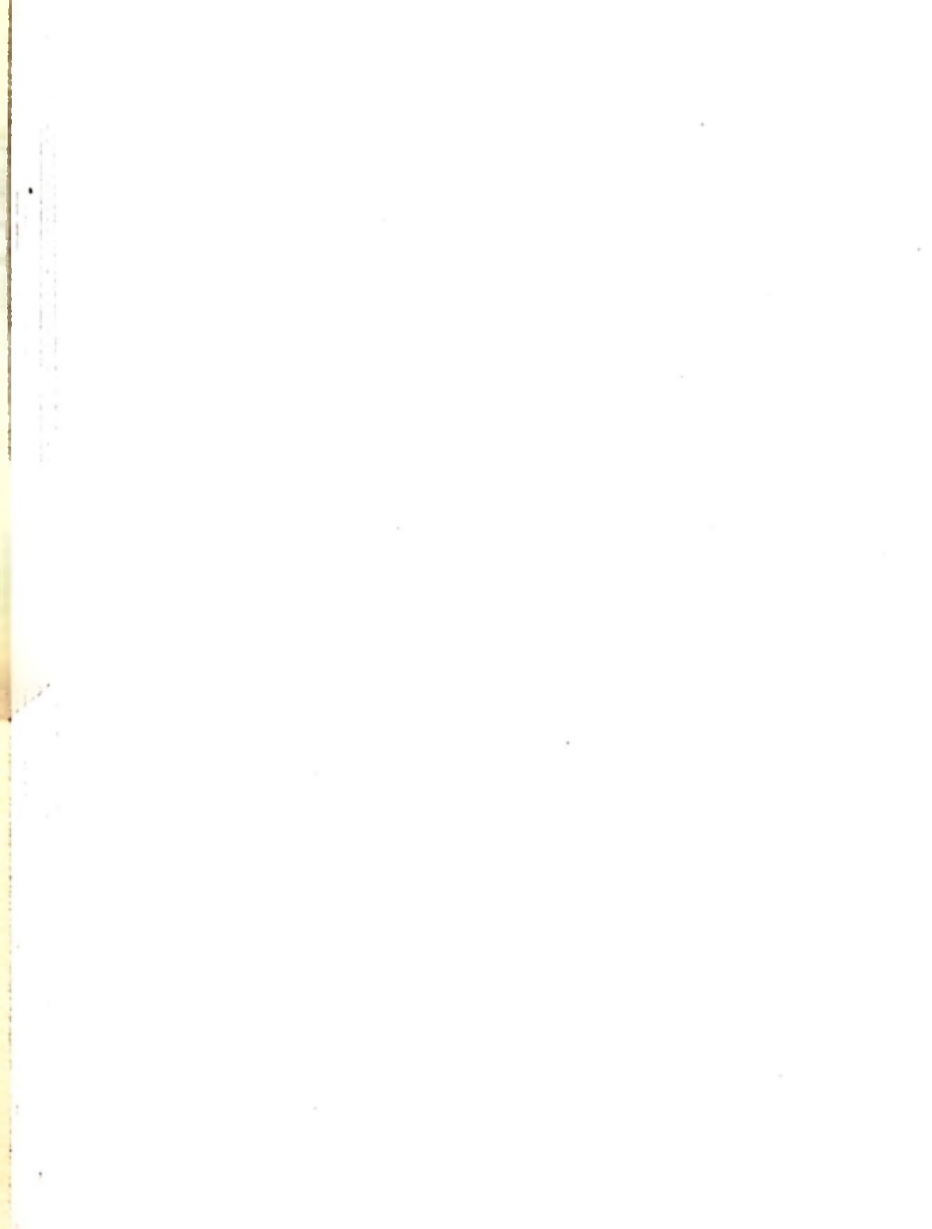
Indirekte »skatter og love, som skaffer varefordyrelse for befolkningen«, som socialdemokraterne udtrykte det i 1913, afvistes. De »virker som en indkomstskat med synkende skala – jo fattigere en mand er, des større brøkdel af sin indkomst må han betale til staten«, sagde Gustav Bang.

Meroms og andre afgifter må desuden vurderes ud fra en anden synsvinkel, nemlig som socialdemokraten Sigvald Olsen sagde i 1919 i folketinget: »Overfor de indirekte skatter er vor principielle indvending, at de er en social uretfærdighed. Men dertil kommer, at de i modsætning til de direkte skatter unddrager sig befolkningens kontrol. Man mærker ikke at man betaler dem. Det giver større spillerum for forbrug af statens midler til formål, som er befolkningen imod«.

Fra 1939 til 1963/64 er forbrugsbeskatningens andel af de samlede offentlige indtægter (stat, kommune og offentlige sikringsordninger) ifølge beregninger af professor Jørgen Dich (i »Økonomi og Politik« nr. 3 1965) steget fra 34 procent til 42 procent. Samtidig er der imidlertid sket en stadig skævre fordeling af de direkte skatter. Dette skyldes dels en skatteskala, der vel takket være børnetilskud betyder en vis lettelse for de laveste indkomster, men især en betydelig

lettelse for de største, mens den har medført betydelig stigning for hvad der svarer til almindelige arbejder- og tjenstemandsindkomster. Hertil kommer de nye afskrivningsregler, der blev indført af Kampmann 1957, lavere selskabsskatter, ringere kontrol end i de fleste andre lande samt retten til at fradrage betalt skat. I alt regnes med, at der legalt eller illegalt unddrages skattevæsnet indkomster på 5—6 milliarder årligt svarende til en skatteindkomst på $2\frac{1}{4}$ milliard.

Sluttelig peger professor Dich på tilskudsordningerne, der 1939 udgjorde 2 procent af nationalindkomsten og den gang til de dårligst stillede, mod 1962/63 8,8 procent og nu i væsentlig grad til landbruget og fordelt på en sådan måde, at de, der havde meget, fik de største tilskud.

Forgården til VIII den sociale revolution

Sådan kendetegnede Lenin imperialismen — og netop under statsmonopolismens betingelser har dette fået ny betydning. Som vist foran spiller staten i vore dage en helt ny, langt mere omfattende rolle end før. Fra først og fremmest at være et politisk, politimæssigt magt- og undertrykkelsesapparat, er den nu også et økonomisk instrument med store og langt-virkende opgaver. Det giver på den ene side storkapitalen en uhyre magt og muligheder, men på den anden side træder også her det kapitalistiske systems indre modsigelser klart for dagen og i en ny form: det apparat, monopolerne her har udbygget i deres interesser, kan vendes og bruges i demokratiets interesser og vendt mod monopolerne. Det giver i virkeligheden de økonomiske og politiske kampe er helt nyt og vidtrækkende perspektiv. »Hele systemet,« siger franskmanden Jean P. Delitez (i *International Revy*, nr. 11 1965), »bliver nu afhængig af eventuelle ændringer i statsmagtens karakter. Man kan i den betydning med fuld ret sige, at socialismen allerede nu kigger gennem vinduerne i den monopolkapitalistiske bygnings vinduer.«

Det gælder f. eks. med hensyn til langtidsplanlægning og investeringer, indkomst- og skattepolitik. I dag gennemføres de af en stat, der beherskes af monopolerne og derfor i deres interesser. I morgen kan de gennemføres af en antimonopolistisk, demokratisk regering, der støtter sig på folket og dets brede og aktive bevægelser — og derved ikke blot i dets interesser, men også som et redskab for et socialistisk perspek-

tiv. Herud fra er kommunisterne ikke mod enhver form for indkomstpolitik og planlægning. Vi er mod den form, hvorunder den nu gennemføres i storkapitalens interesse, men vi kæmper for den som et led i en demokratisk politik i befolkningens interesser.

Vi er klar over, at en sådan udvikling ikke er mulig under forhold, hvor en lille finansklike ejer eller råder over landets afgørende rigdomme og behersker såvel landets økonomiske som politiske liv. Monopolernes magt må brydes. Det er herunder nødvendigt at afsløre de partier, der tilrettelægger deres politik ud fra hensynet til storkapitalens profitinteresser. Dette gælder ikke mindst i de befolkningsgruppers øjne, der i strid med deres egne interesser og i virkeligheden også med deres tankegang og idealer endnu tror på dem. Det er nødvendigt, at der samarbejdes, arbejdes og løftes i flok af alle de, der må betale til monopolernes udbytning, eller hvis nuværende eksistens trues af deres politik.

Et sådant samarbejde er i længden ikke muligt og stabilt, uden at man er enig om at bygge det på en vis fælles målsætning. En positiv og holdbar samling kan ikke bygges blot på en aldrig så begrundet utilfredshed eller kritik af andre. Blot at diskutere og handle herud fra vil betyde at diskutere på modstanderens grundlag og i virkeligheden lade ham afgøre, hvor, hvorunder og under hvilke betingelser slaget skal slås. Folk må vide, hvad de kæmper for. De må føle og forstå det som noget, der gælder deres egne vigtige behov og krav. Og de må tro på dem. Folk vil ikke virkelig gå ind for noget, som de inderst inde tvivler på kan gennemføres.

Her overfor stiller kommunisterne deres forslag til en fælles kamp mod monopolernes magt — i folkets, fredens og fremskridtets interesser.

Et afgørende led i kampen mod monopolernes overhåndtagende magt og indflydelse består i at berøve dem de kommandoposter, hvorigennem en lille finansklike udøver denne magt, dvs. *nationalisering* af de afgørende banker, forsikringsselskaber og andre kreditinstitutioner, af samfundsmæs-

sigt vigtige områder som samfærdsel og telefon, naturlige råstoffer samt nøgleindustrier som for eksempel byggeindustrien.

Her udover har vi krævet effektiv offentlig kontrol med investeringer og profiler, med kredit og renteforhold. Vi støtter de talrige krav om en skærpet aktieselskabslovgivning, blandt andet med hensyn til disse ejerforhold og regnskaber. Hvis man anvendte samme ihærdighed og energi her som overfor lønmodtagere, ville staten kunne indtjene milliardbeløb og samfundet spare andre milliarder, der nu ødes på skatte- og spekulationsmæssige investeringer.

Nationalisering, offentlig drift og kontrol er under kapitalismen ikke i sig selv garanti for at virksomhederne og produktionen virkelig udnyttes i befolkningens interesser — og de er på ingen måde i sig selv socialistiske udviklingstrin. En forudsætning herfor er demokratisk indflydelse og medbestemmelsesret. Det gælder for arbejdere og funktionærer på de enkelte virksomheder, og det er naturligt, at stat og kommuner her går i spidsen. Det gælder for fagforeninger og andre af befolkningens organisationer i lands- og landsdelsmålestok.

Vi er ubetinget for en demokratisk egns- og landsplanlægning, der sikrer beskæftigelsen og udnytter alle naturlige og geografiske muligheder i områder, der er mindre udviklet og erfaringsmæssigt mere arbejdsløshedsramt end andre dele af landet. Årsagen er bl. a. den kapitalistiske koncentration, der her ytrer sig gennem koncentration af produktion, pengevæsen og omsætning omkring de administrative og økonomiske centrer. Det er dernæst overhovedet selve den kapitalistiske produktionsform, hvorunder også udnyttelsen af eventuelle råstoffer tilrettelægges ud fra, om det gavner eller generer den herskende finansgruppes specielle profitinteresser. Cementfabrikkernes før omtalte opkøb af råstoffer med det formål at hindre andre i at udnytte dem er ikke enestående. Bl. a. har sukkermonopolet på samme måde i årevis hindret oprettelsen af en sukkerfabrik i Jylland. Det

er sådanne eksempler der motiverer kravet om nationalisering og offentlig udnyttelse af landets naturlige råstoffer.

Den nuværende spredning ud fra, hvor der er tilstrækkelig og billig arbejdskraft, er hverken tilfredsstillende eller på nogen måde i stand til at løse egnsudviklingens mange spørgsmål. Som systematiske led heri må gennemføres udbygning af trafikforholdene, gennemføres øget boligbyggeri, oprettelse af læreanstalter. Der må stilles midler til rådighed til udvikling af såvel offentlige som kooperative og private virksomheder.

Men først og fremmest må en virkelig egnsplanlægning gennemføres under befolkningens direkte medvirken og kontrol — og ikke overlades til det private finans- og erhvervslivs inderkreds.

Kommunisterne er for en bevidst finans- og indkomstpolitik, men en sådan der virkelig betyder en omfordeling af nationalformuen i befolkningens interesse. Vi har som vor mest umiddelbare løsning på partiets 22. kongres opstillet følgende antiinflationsprogram:

1. Standsning af priser og avancer.
2. Opsugning af gevinsterne fra grundspekulationen.
3. Sikring af fuld beskæftigelse.
4. Indgreb mod unødige investeringer.
5. Statens overtagelse af Nationalbanken, forsikringsselskabernes nationalisering, kontrol med storbankerne.
6. Ophævelse af afskrivningsreglerne, indførelse af en demokratisk skattereform.

I en henvendelse til regeringen i maj 1966 gjorde kommunisterne nærmere rede for partiets syn på en sådan skattereform:

Det afgørende er ikke kildeskat eller ikke. Dette er kun et spørgsmål om skatteopkrævningens form. Kommunisterne modsætter sig ikke, at denne sker i overensstemmelse med hvad et flertal i arbejderklassen finder mest lempelig. Men vi bekæmper, at kildeskattespørgsmålet bruges til at aflede fra det, som er det afgørende i al skattepolitik: hvordan skat-

tebyrden fordeles. Derudfra fremlagde kommunisterne deres syn på skattepolitikken i en henvendelse til regeringen i maj 1966:

»En virkelig demokratisk skattereform må begynde med ophævelse af skattelovens urimeligt lempelige bestemmelser for de store indtægter. Det drejer sig i første række om skattefradragsretten, om frihed for opsparing og rentebetaling for ejendomme, stramning af afskrivningsretten og om forhøjelse af aktieselskabsskatten.

I den nye skatteskala, som skattefradragsrettens afskaffelse gør nødvendig, må skattefrihed for mindre indtægter og forsørgerfradrag for mindre indkomster opretholdes, mens progressionen må gøres stærkere end i den nuværende skala.

Med et sådant udgangspunkt vil der blive skabt et godt grundlag for løsningen af brændende skatteproblemer som f. eks. afskaffelse af skat på elementære livsfornødenheder og for indførelse af kildeskat.«

En sådan demokratisk skattepolitik er mulig. Hvis blot viljen var til stede og hvis regeringen ikke simpelt hen betragtede skatten som et led i en indkomstpolitik i kapitalisternes interesse, var det muligt at komme skattesnyderiet til livs. Om dettes omfang viser en oversigt (ganske vist fra 1946), at mens de selvstændige landbrugere unddrager skattevæsnet 25—30 procent, dog nærmest 30 procent af deres indkomst, de selvstændige indenfor industri, handel og håndværk 15—20 procent, dog nærmest 20 procent og de frie erhverv 10—15 procent, nærmest 15 procent, kommer lønmodtagerne ikke over 5 procent. Med rette skrev den socialdemokratiske folketingsmand Holger Eriksen i Dansk Arbejdsmands- og Specialarbejder Forbunds medlemsblad, at »det var nemt at fastslå, at ligesom arbejdsgiverne skal give oplysning om, hvad der udbetales i arbejdsløn, skulle pengeinstitutterne være forpligtet til at give oplysning om, hvad der udbetales i udbytte af aktier, obligationer og renter«.

Som bekendt vender de borgerlige partier sig voldsomt mod skattefradragsrettens afskaffelse. Det forstår man godt, når

man ser en oversigt udarbejdet af Thorkil Kristensen, over hvad den betyder for indtægter af forskellig størrelse — og derfor med stigende skatteprocent: for de små indtægter med lav skatteprocent betyder retten til at fradrage betalt skat kun en ringe lettelse, mens den virkelig betyder noget for de største indtægter:

<i>Skatteprocent formel</i>	<i>tilsvarende reel</i>
10	9,1
20	16,7
50	33,3
80	44,4
100	50

Blandt de legale former for at unddrage sig skat, er de skattefrie afskrivninger, der samtidig over alle grænser har øget den asociale grundspekulation. Som eksempel nævner den radikale Karl Skytte i »Jyllands-Posten« (22. 11. 65) at i tre nordsjællandske kommuner har 70 lystgårde på ét år skaffet sig en underskud, på i alt 2,6 mill. kr. som de kunne trække fra en samlet indtægt (altså af virksomhed i og udenfor landbrug) på i alt 5,5 mill. kr. Ikke underligt, at sådanne vender sig mod kommunisternes forslag om at forbyde ikke-landmænd opkøb af landbrugsjord — og umiddelbart om, at de forskellige indtægter skal beskattes hver for sig. Og netop grundspekulationen er sammen med renten vigtige årsager til vor tids store sociale onde: bolignøden.

Boligen — en menneskeret

Kommunisterne har som arbejderbevægelsen overhovedet altid betragtet retten til en god og sund bolig til en overkommelig pris som en naturlig menneskeret. Derfor foreslog vi den indført sammen med retten til arbejde i Grundloven ved dennes revision 1953. Det var og er ikke noget

uigennemførligt krav: Danmark havde i 1945 færre krigsødelæggelser end de fleste andre lande, vi har stort set selv de nødvendige materialer og vi har arbejdskraften. Alligevel blev forslaget forkastet. Dette skyldes ikke, at de andre partier ikke forstår boligspørgsmålets betydning: i alle parti-programmer og valgparoler spiller løfter om flere og billigere boliger en fremtrædende rolle. Bolignøden hører som så mange andre sociale onder sammen med selve det kapitalistiske system: med det private frie initiativs ret til at skaffe sig profit ved at bygge eller undlade at bygge, ved spekulation med boliger og grunde, ved fordyrelser af byggematerialer og ved renteåger.

Allerede 1845 fortæller Engels i »Den arbejdende classes stilling i England« og i 1872 i »Om boligspørgsmålet« om hvordan kapitalisme og bolignød hører sammen. Dengang i kapitalismens barndom og industriens udvikling interesse-rede ingen sig for at skaffe tag over hovedet til de titusinder af landarbejdere og bønder, der blev revet bort fra deres hidtidige hjem. Minder om den tid findes i vore storbyers slumkvarterer. Arbejderne satte helbredet til, men spekulanterne tjente formuer.

Men hvor meget er ændret i vor »velfærdsstat«. Der bor stadig folk stuvet sammen i usunde lejligheder, hvor børnenes dødelighed og sygelighed er større end andre steder, fordi kapitalisterne betragter boligspekulation som et retsmæssigt middel til at berige sig på andres bekostning. Hvis boligspørgsmålet skal løses, bliver det selvfølgelig ikke ved kohandeler med de borgerlige partier, men ved aktivt samarbejde mellem alle dem, der lider under de alt for høje lejer og det alt for ringe byggeri. Det gælder i virkeligheden ikke alene boliger, men også mange erhvervsdrivendes lokaler. At det kan ændres så vi i årene lige efter krigen, da der under indtryk af den aktivitet, der endnu var i folket, og fordi der var en stærk kommunistisk gruppe i folketinget, gennemførtes en boliglovgivning, der kunne være grundlag for en virkelig løsning af boligproblemet indenfor en overskuelig tid.

Det er imidlertid gået ganske anderledes. I stedet for at udnytte og udbygge denne lov, har man systematisk forringet den i samme grad, som de "gamle" partier genvandt deres indflydelse over befolkningen. Heroverfor støtter kommunisterne lejerbevægelsens boligmæssige krav. Vi opfordrer til samling i denne, til aktiv indsats fra fagbevægelsens side og i folket om en ny boligpolitik. Vi har for at skabe grundlag for en varig løsning krævet nationalisering af byggegrunde i og omkring de store byer, af den gamle boligmasse, og som led i kampen mod de store avancer på byggematerialer af byggeindustrien. Vi har som umiddelbare krav krævet opretholdelse af opsigelsesforbuddet, øget nybyggeri med billig statsstøtte — og huslejetilskud til ubemidlede.

For en selvstændig dansk udenrigspolitik mod Fællesmarkedet og NATO

I praksis kan den uden- og den indenrigspolitiske hovedlinje ikke adskilles. Derfor er kampen for en ny udenrigspolitik et afgørende led i kampen for et demokratisk, socialt og kulturelt bedre Danmark.

Markedspolitik som et forsøg på en økonomisk og politisk samling af den kapitalistiske verden under dens førende stater (USA og Vesttyskland) og som basis for et militært samarbejde begyndte længe før underskrivelsen af Rom-traktaten

den 25. 3. 1957. Allerede under den første verdenskrig taltes der om »Europas forenede stater« og et af Hitlers krigsmål under den anden verdenskrig var et »Neuropa« under Nazi-tysklands førerskab. Efter krigen kom så 1947 den amerikanske Marshallplan. Disse tendenser er en følge af produktivkræfternes stormende udvikling, der har skabt et behov for investeringsmuligheder, råstoffer og afsætningsmarkeder, der for længst har sprængt nationalstaternes økonomiske rammer. De er et nyt udtryk for kapitalistiske principper, der slår om i det modsatte.

Nationalstaten

Begrebet »nationalstat« i moderne betydning opstod oprindeligt sammen med industriens og kapitalismens gennembrud, — dels for at beskytte senere udviklede landes svagere industri mod at blive kvalt af stærkere konkurrenter og dels for at sikre et tilstrækkeligt stort indre marked for industriens masseproduktion. Dette var bl. a. baggrunden for samlingen af Tysklands mange enkeltstater (ofte med hver sin mønt, vægt og toldgrænser) i det tyske rige efter den fransk-tyske krig 1870—71.

Det er typisk for Danmark, at her skete industriens gennembrud for alvor efter den tabte krig 1864. Tabet af hertugdømmerne betød nemlig samtidig, at der lukkedes af for den kvælende konkurrence fra Hamburg-Altona. Lige så typisk kom et nyt opsving i trediverne: valutacentral og importregulering ligesom skabte et læbælte for en række for en stor del mindre virksomheder.

Vore dages storindustri har ændret disse forhold. De store bilfabrikker kan ikke afsætte deres produktion på deres eget lands begrænsede marked, — og dansk landbrug, der på grundlag af moderne videnskab og teknik producerer fødevarer til 12—14 millioner mennesker, kan ikke nøjes med det danske markeds $4\frac{3}{4}$ millioner indbyggere. Men under kapitalismen udvikler et i sig selv naturligt samarbejde ikke på naturlig måde, dvs. som et samarbejde ud fra lige vilkår

og i alle parterers gensidige interesser. Dette viser alle erfaringer fra såvel »Frihandelsområdet« (EFTA) som »Fællesmarkedet«. De er, som kommunisterne fra første færd har påvist, dannet på initiativ af stormagternes monopoler og virker ensidigt i deres interesse. Men netop som udtryk for de kapitalistiske monopoler, er de også blevet udtryk for kapitalismens modsætninger. Derfor blev der ikke ét, men to indbyrdes konkurrerende markeder, EFTA med England som dominerende magt, og Fællesmarkedet med Vesttyskland. Derfor torpederede de Gaulle Englands tilslutning 1964. De Gaulle er nu som før de franske monopolars mand og hans sidste oprør er et udtryk for de franske monopolars kamp mod de stærke tyske monopolars aggressive konkurrence.

De stærke kræfter, der også i Danmark er tilhængere af dansk medlemskab af Fællesmarkedet, er udtryk for, hvordan kapitalismen fra i hvert fald formelt at være national nu åbent optræder unationalt. Dette kom stærkt til udtryk ved grundlovsrevisionen 1953, hvor man af hensyn til de militære blokdannelser og det økonomiske samarbejde, indføjede den farlige paragraf 20:

»Beføjelser, som efter denne grundlov tilkommer rigets myndigheder, kan ved lov i nærmere bestemt omfang overlades til mellemfolkelige myndigheder, der er oprettet ved gensidig overenskomst med andre stater til fremme af mellemfolkelig retsorden og samarbejde.«

Men findes der nogen anden vej end en sådan opgivelse af det danske folks ret til selv at bestemme over sine forhold — til opgivelse af vort lands tusindårige selvstændighed? Fællesmarkedstilhængerne siger nej. Også her søger de at skabe og udnytte selvopgivelsen og tvivlen som redskab for deres reaktionære, landsskadelige politik. Men der findes en anden vej. Kommunisterne erkender, at verden mere end nogen sinde er en helhed, hvor den enkelte ikke kan være sig selv nok. Men hverken Fællesmarkedet, EFTA eller dem begge tilsammen er hele verden og løser som alle, især de

små landes bitre erfaringer viser, ingen problemer. De er tilsammen ikke mere end et halvt Europa. Heroverfor har de Forenede Nationers økonomiske komité for Europa påvist nødvendigheden af at udbygge samhandelen mellem vest og øst, ligesom FN selv på sovjetisk forslag og med dansk tilslutning har udtalt sig for en almindelig udvidelse af verdenshandelen.

I overensstemmelse hermed har kommunisterne arbejdet efter de retningslinjer, der i manifestet fra partiets 22. kongres udtryktes sådan:

»— i økonomisk henseende bør Danmark genvinde sin selvstændige handlefrihed. Planer om at underlægge os økonomiske blokannelser må forhindres. Danmark må udvikle sine handelsforbindelser til alle sider, men på ligeberettigelsens grund og uden at tillade, at landets produktionsapparat gøres til et tilbehør til de udenlandske storkapitalistiske monopoler. Mulighederne for langsigtede og udvidede aftaler med de krisefri socialistiske lande må yderligere udnyttes.«

For et neutralt og fredssikret Danmark

NATO er så at sige det militære sidestykke til de økonomiske markedsplaner, og bygger som det på løgn og bedrag mod folkene. Da det den 4. april 1949 blev underskrevet, påberåbte man sig traktatens tekst, et angiveligt fælles ønske, om at leve i fred med alle nationer og regeringer — sikre deres folk frihed, fælles traditioner og kultur hvilende på demokratiets og den personlige friheds grundsætninger og på lov og ret — at fremme velfærd og stabilitet i det nordatlantiske rum. — Deltagerne forpligter sig til, som foreskrevet i FNs pagt, at bilægge enhver international stridighed, i hvilken de måtte blive inddraget, på en sådan måde, at mellemfolkelig fred og sikkerhed såvel som retfærdigheden ikke bringes i fare — at afstå fra trusler og magtanvendelse.

1952 blev »det nordatlantiske rum« udvidet med de to

halvfascistiske stater Tyrkiet og Grækenland og i 1955 kom Vesttyskland med.

Tysklands optagelse holdt hårdt. Folkene havde ikke glemt den bitre lære, som bl. a. det danske folketing enstemmigt udtrykte i et memorandum i 1947 til stormagternes ministermøde i London:

*»Europas historie i det sidste århundrede viser, hvilken trussel den tyske militarisme har udgjort for Tysklands nabo-stater. Danmark var offer for den første eroblingskrig — og Danmark var et af ofrene for den sidste tyske aggression. — — — Danmark har derfor en ganske særlig interesse i Tysklands fuldstændige afrustning og i at tysk militarisme var-
rigt udryddes. Den kongelige danske regering går ud fra, at effektive foranstaltninger vil blive truffet til forhindring af militær uddannelse af tysk ungdom, og for at forebygge at en tysk våbenindustri genopstår. — — — at den af besættelses-
magterne iværksatte afnazificering gennemføres således, at det bl. a. udelukkes, at ledende stillinger i tysk offentligt liv beklædes af aktive medlemmer af det nazistiske parti.«*

Overalt var modstanden voldsom, og tilhængerne måtte gribe til militarismens gamle våben: Løgner. I det danske folketing sagde H. C. Hansen: »Det afgørende træk i denne udvikling er, at Sovjetunionen og de østeuropæiske lande siden 1945 har opretholdt og udbygget deres militære styrker i et omfang, der ikke har noget historisk sidestykke.«

Dette var efterplapring af en amerikansk propaganda, som man selv senere har erkendt, var bevidst opdigt.

Medlemskabet af NATO har været dyrt for Danmark.

Vore militærudgifter var:

1948-49	351 millioner kroner
1951-52	574 millioner kroner
1953-54	863 millioner kroner
og nu over.....	2000 millioner kroner

»NATO-lande fører ikke krig«, hed det i sin tid, men

NATO har hverken bragt Danmark eller verden i sikkerhed:

- 1949 overfaldt Holland Indonesien,
- 1951 truede USA under Korea-krigen med at bruge atomvåben mod Korea og Kina. På det tidspunkt var det endnu muligt at bedrage folkene og kuppe FN til at støtte USAs krig,
- 1953 afsatte engelske tropper Guyanas (Sydamerika) lovligt valgte parlament,
- 1954 og følgende år førte de imperialistiske NATO-magter desperate og grusomme krige mod folkenes frihedskampe. Frankrig i Vietnam og Algeriet, England i Kenya og Malaya, mens USA forjog Guatemalas demokratiske regering,
- 1956 bragte England og Frankrig sammen med Israel ved sit angreb på Ægypten verden på storkrigens rand,
- 1957 og følgende år opererede USA i det olierige Mellemste Østen, Jordan og Libanon — og i Laos,
- 1960 førte Belgien krig i Congo,
- 1960 og 1961 bragte USA med sine provokationer omkring Cuba verden nærmere atomkrigen end på noget andet tidspunkt efter krigen,
- 1964 og følgende år har USA escaleret sin farlige overfalds-krig mod Vietnam.

NATO har ikke bragt Danmark i sikkerhed, og ingen kan med nogen ret sige, at det danske folk har fælles interesser med de aggressive regeringer i det fascistiske Portugal, i Grækenland og Tyrkiet, i Vesttyskland med dets revanchister eller i USA i den af monopolerne beherskede regering.

Og også overfor NATO findes et alternativ, nemlig som Hedtoft sagde i radioen 30. 1. 1948: »Vi skal overhovedet ikke placere vort land i nogen blok. Vi er medlemmer af de Forenede Nationer, og skal der gøre vor pligt som nordisk land.«

Kommunisterne har bekæmpet NATO-politikken og vil gøre det ud fra hovedlinjerne i partiets kongresmanifest af 1965:

»Vi må sørge for, at 1969 bliver den sidste frist for Danmarks NATO-medlemskab. Vi bør allerede nu begynde afviklingen, først og fremmest ved at standse det militære samarbejde med Vesttyskland.

Danmark må på ny placeres som neutralt land og udnytte mulighederne for med politiske midler at skabe sig sikkerhedsgarantier. De foreliggende forslag om i Europa at oprette atomfrie, nedrustede neutrale zoner viser en vej. De kommunistiske lande har erklæret sig villige til at deltage i garantier for ukrænkeligheden af sådanne zoner (overfor en henvendelse rettet til de politiske ledere i Moskva, Warszawa og Berlin). Danmark bør forlange tilsvarende garantier af vestmagterne. Mulighederne for at gøre hele Norden til et neutralt og atomfrit område må udnyttes.

Danmark bør støtte, at der efter NATO kommer en kollektiv sikkerhedsordning i Europa byggende på princippet om fredelig sameksistens, med ophævelse af de militære blokdanelser og med garantier, som spærrer vejen for enhver revanche- og erobringspolitik. De bestående grænser må anerkendes, og forsøgene på at unddrage DDR anerkendelse må indstilles.

Den oprustning, som nu tynger landets økonomi og udsetter det for fare, må standses. Danmark kan først frit fastlægge sin forsvarspolitik, når landet er frigjort fra NATO's overherredømme. Så vil det stå til det danske folk at afgøre, hvilket forsvar der eventuelt skal være i Danmark. Vort standpunkt er, at alle muligheder for ned- og afrustning må udnyttes, og at man allerede nu må skære militæruddgifterne grundigt ned, må nedsætte tjenestetiden og demokratisere værnene.«

Det IX kommunistiske parti - et parti af en ny type

»Alle hidtidige samfunds historie er en klassekampens historie.« I denne korte sætning i indledningen til »Det kommunistiske manifest« er den historiske kendsgerning, at der i alle klassesamfund har været ført en »snart skjult, snart åbenlys« kamp mellem modstående klasser. De viser videre, at netop denne kamp har været en afgørende drivkraft i selve samfundsudviklingen.

I det kapitalistiske samfund føres denne kamp især mellem to modstående hovedklasser: arbejderne og kapitalisterne. Arbejderklassen fører denne kamp på tre hovedfronter: den økonomiske, den politiske og den ideologiske.

Arbejderklassens fagligt-økonomiske kamp

Den historisk ældste af disse tre er den fagligt-økonomiske kamp for at forsvare og forbedre sine direkte arbejds- og levevilkår mod den mest umiddelbare og direkte udbytter, arbejderens »egen« arbejdsgiver, som er lige så gammel som klassen selv. Arbejdernes afgørende klasseorganisationer for disse kampe var og er fagforeningerne. Disse opstod i det første industrialiserede land, England, omkring år 1800. De første mange år var imidlertid såvel disse som strejker forbudt, og først efter 1842 kunne de virke legalt og åbenlyst. Til Danmark kom de sammen med den øvrige socialistiske bevægelse

efter Pariserkommunen 1871 og udviklede sig i takt med industriens gennembrud. Men de var fra starten præget af Danmarks økonomiske tilbagestående og af de bestående rester af de middelalderlige håndværkerlav. Mange fagforeninger krævede svendebreve af deres medlemmer. Fra den tid stammer den stadig gældende, men i virkeligheden ganske utidsvarende opdeling af dansk fagbevægelse.

Det vigtigste våben i den økonomiske kamp er strejken. Det véd også arbejdsgiverne. Da de blev tvunget til at godkende arbejdernes organisationsret, gjorde de det til en hovedopgave at begrænse strejkeretten. De ældste strejker var i reglen spontane strejker mod deres »egen« arbejds-giver — og gennemført på det for ham mest ugunstige tidspunkt. Senere udvidedes disse kampe, idet parterne udvidede deres organisationer. Arbejderne sluttede sig sammen i bymålestok (fællesorganisationer) og i landsforbund, og i 1898 dannedes De samvirkende Fagforbund, nu LO, og arbejdsgiverne dannede året efter Dansk Arbejdsgiverforening

Arbejderne tilkæmpede sig disse år betydelige resultater. Fra 1872 til 1899 faldt gennemsnitsarbejdsdagen fra 11 timer og 18 minutter til 10 timer og 6 minutter, og timelønnen steg fra 19,9 øre til 35,5 øre.

... og den politiske kamp

Ikke mindre vigtigt var det, at disse fagligt-økonomiske kampe blev så at sige en skole, hvor arbejderne udviklede deres politiske bevidsthed og klassefølelse, de lærte dem betydningen af at forene sig og gav dem tillid til deres styrke. De viste dem samfundets sande indhold og lærte dem at skelne mellem, hvem der var med dem, og hvem der var mod. Men først og fremmest lærte de, hvordan den faglige kamp så at sige »vokser over i« og hænger sammen med den politiske kamp, de så, hvordan de selv i tilsyneladende »rent faglige« kampe ikke blot havde arbejdsgiverne, men statsapparatet imod sig. Efter en af de ældste kendte danske strejker, en byg-

ningsarbejderstrejke 1731 og senere efter tømrerstrejken 1794, gennemførtes forordninger, der truede med fængsel eller endog dødsstraf for strejker. Det var ganske vist under enevælden, men selv efter grundloven brugtes denne forordning 1857 mod en murerstrejke. 1872 havde vi det historiske »slag på Fælleden«, hvor politi og husarer huggede ind på et lovligt indkaldt solidaritetsmøde med en da løbende strejke. Endelig endte den store lock-out 1899 med det kendte September-forlig, og med det som udgangspunkt er i årenes løb udbygget hele det juridiske apparat, der faktisk har umuliggjort en effektiv, lovlig strejke i Danmark.

Til disse mere direkte indgreb kommer imidlertid talrige former for mere indirekte, men ikke mindre virkningsfulde, politiske indgreb mod fagbevægelsen og mod arbejdernes demokratiske ret til selv at afgøre overenskomst- og arbejdsforhold — og dertil kommer den tidligere omtalte pris-, rente-, husleje- og skattepolitik, hvis formål er at undergrave de overenskomstmæssige lønningers reelle værdi og købekraft.

Alt dette viste endelig, at vel er den daglige, økonomiske kamp for hverdagens umiddelbare krav af livsvigtig betydning for arbejderne, men de viste også, at man på denne måde kun kan forbedre arbejdernes kår indenfor visse grænser — kunne så at sige kun mildne virkningerne af det kapitalistiske system. Virkelig befrielse af arbejderklassen og menneskene overhovedet for undertrykkelse og udbytning, for nød og frygt for morgendagen er kun muligt ved at ændre samfundet. Og dette er i afgørende grad et spørgsmål om politisk kamp.

Den politiske kamp har talrige former: fra deltagelse i parlamentariske valg og udnyttelsen af parlamenter og kommunale råd m. m. over brede masseaktioner, demonstrationer og politiske strejker til direkte kampe for en revolutionær ændring af samfundet — og derfra til opbygning af det nye og til befæstelse og forsvar af de opnåede resultater.

Den politiske kamp er følgelig langt mere vidtrækkende og stiller større krav end den faglige. Man kan sige det så-

dan, at i den fagligt-økonomiske kamp er der i reglen kun bestemte grupper af arbejderklassen, der kæmper mod bestemte grupper af arbejdsgiverne og ofte kun for disse gruppers særlige krav. I den politiske kamp drejer det sig i langt højere grad om de samlede klassers grundlæggende interesser — lige frem til en revolutionær ændring af samfundet. I denne kamp slår fagforeningerne og andre lignende masseorganisationer ikke til. I denne kamp kæmper de politiske partier.

De politiske partier er klasseorganer

De borgerlige partier og i stigende grad også Socialdemokratiet, og som navnet selv siger, Socialistisk Folkeparti, fremstiller sig selv som brede altfavnende partier, hævet over klasseinteresser og -hensyn. I virkeligheden er partiernes netop opstået som partier i et klassesamfund som udtryk for, at der findes forskellige klasser og for disses modstridende interesser og ønsker.

Hermed være ikke sagt, at de enkelte partier ikke har tilslutning og vælgere fra flere klasser. Vi har således set, at de konservative takket være en dygtig og pågående propaganda om, »at det er moderne at være konservativ«, har opnået en betydelig tilslutning fra blandt andet funktionærer og andre, der klassemæssigt ikke hører hjemme i dette højfinansens parti. Men det er ikke disse folk, der former partiets politik eller vælges ind som dets repræsentanter i folketinget. Man behøver blot at følge folk som Poul Møllers, Poul Sørensens eller Tofts praktiske virksomhed for at overbevise sig om, at de konservative stadig er tro arvtagere af Estrups godsejerhøjres og højfinansens politik. Navneforandringen, så de også kalder sig for et folkeparti, skyldes ikke kursændring, men blot et udtryk for at kapitalisterne har skiftet det kompromitterende »højre« ud med et navn med mere »blikfang«.

Venstre opstod som bøndernes parti og er det formelt endnu. Men Venstre har altid været præget af, at der findes både

små og store bønder. De første skilte sig ud i 1905 og blev sammen med dele af den frisindede intelligens til de radikale. De store nærmede sig mere og mere de konservative. Ganske vist er stadig halvdelen af partiets folketingsgruppe bønder, men Venstres politik har for længst fjernet sig fra fortidens udprægede antimilitarisme og fra den antikapitalisme, der kom til udtryk i andelsbevægelsen. I dag præges partiets landbrugspolitik af en Anders Andersens storbondepolitik og dens politik overhovedet af direkte monopolinteresser. Dette hindrer naturligvis ikke, at Venstres oprindelige idealer stadig lever i partiets vælgerskarer, og partiet har med et vist held søgt at vinde fodfæste i byerne som erstatning for, hvad de mister som en naturlig følge af landbefolkningens forholdsvis og absolutte tilbagegang.

Vi vil lidt længere fremme omtale arbejderklassens partier og her kun omtale et forhold, som er fælles for såvel de borgerlige partier som for Socialdemokratiet, nemlig at deres folketingsgrupper i stigende grad beherskes af folk, der så at sige fra deres ungdom har valgt politik som erhverv. Hvor man i betydelig grad kan sige om fortidens politikere, at de udvalgte og skoledes gennem deres partiers praktiske kampe, så er det nu sådan, at mange ligefrem »studerer« til en politisk »karriere«. I stedet for »folkets røst« er det i tilsvarende grad blevet Studenterforeningens jargon, der lyder i landets lovgivende forsamling.

»Ideologisk kamp«

På såvel det økonomiske som på det politiske område må arbejderklassen og dens forbundsfæller kæmpe en uafbrudt »ideologisk« kamp mod modstandere, der i »kampen om sjælene«, om folkemassernes overbevisning og ikke mindst med hensyn til at sprede og misbruge »antikommunisme« og »antisocialisme«, ofrer og er i stand til at ofre milliardbeløb og gøre brug af såvel dygtige og højtbetalte reklamefolk som den psykologiske videnskab. Et overmåde lærerigt og ad-

varende eksempel på denne propagandas magt oplevede vi ved afstemningen om jordlovene, hvor et flertal af Danmarks befolkning imod deres egne interesser stemte mod jordlove, hvis hovedformål var at begrænse spekulationen med jord og byggegrunde, at hindre dansk jords opkøb af udlændinge og at bevare dansk natur for almindelige danske mennesker.

Arbejderne kender denne kamp fra den så at sige »psykologiske forberedelse« til hver eneste overenskomstsituation, hvor »økonomiske eksperter«, Nationalbank-direktører og »erhvervenes mænd« dybsindigt opfordrer arbejderne til mådehold »for deres egen skyld og af hensyn til beskæftigelsen tænke på konkurrencen fra udlandet«. Heroverfor må arbejderne forstå, at i stedet for at arbejderne i de forskellige lande på denne måde konkurrerer med hinanden, kun til gavn for kapitalisternes profitter, bør de, samtidig med at de kæmper for at fravriste deres egne arbejdsgivere mest muligt, holde sammen og lade sig inspirere af hinandens kampe og resultater. For det gælder stadig, som Socialdemokratiet sagde i 1913: »Arbejdernes stilling og den voksende klassekamp er i alle lande med kapitalistisk produktion væsentlig den samme, og ved denne produktions internationale karakter bliver arbejdernes interesser overalt de samme og fælles.«

Overhovedet spiller den »psykologiske kamp« en vældig rolle i udenrigspolitikken. På den ene side misbruger man på det skammeligste arbejdernes og andre ærlige menneskers sunde trofasthed overfor idealer som demokrati, national selvstændighed og fred til fordel for NATO- og Fællesmarkedspolitikken, der så sandt intet har med disse idealer at gøre. På den anden side bruges, når denne propaganda ikke mere slår til eller har afsløret sig selv, tvivlen som våben: Almindelige mennesker er ikke i stand til at vurdere eller at overse udenrigspolitiske problemer, »Krig har der altid været og vil der altid være«, »Danmark er ikke i stand til at stå på egne ben« osv.

»Et klassebevidst, socialistisk arbejderparti«

Som et våben i arbejderklassens store kamp for at ændre samfundet, for at skabe enhed i klassen og for stadige økonomiske fremskridt slår fagforeningerne ikke til. I denne kamp har arbejderklassen brug for sit eget, selvstændige politiske parti. I erkendelse heraf satte Socialdemokratiet sig 1913 som mål at samle dansk arbejderklasse i »et klassebevidst socialistiske parti«.

I dag findes imidlertid ikke ét, men tre partier i Danmark, der bygger på arbejderklassen: 1919 dannedes Danmarks kommunistiske Parti og 1958 Socialistisk Folkeparti. Socialdemokratiske ledere har gennem alle årene kaldt kommunisterne for »splittelsesfolk« og mere eller mindre velment opfordret kommunisterne til at opløse deres parti og selv gå ind i »det store Socialdemokrati«. På samme måde og med samme henvisning afviser de samarbejdet med kommunisterne og for så vidt med folkesocialisterne.

Så enkel er sagen imidlertid ikke. Danmarks kommunistiske Parti opstod ikke tilfældigt, eller fordi nogle utilfredse mennesker fik lyst til at lave et nyt parti. Det opstod netop fordi dansk arbejderklasse måtte have et bevidst socialistisk parti og på et tidspunkt, hvor det måtte være klart, at Socialdemokratiet ikke kunne være dette parti.

Revisionismen

Dette hænger sammen med den strømning i arbejderbevægelsen, som kaldes »revisionismen«. Ordet kommer af »at revidere« — at gennemse og korrigere. Dets ophavsmænd hævdede, at marxismen på afgørende områder havde taget fejl eller var forældet og derfor måtte »revideres« og fornyes. Det gjaldt med hensyn til hele arbejderklassens stilling i samfundet og dermed dens stilling til klassekampen — og det gjaldt socialismen og kampen for denne.

Revisionismens årsager var forskellige. I en artikel om I Internationale med den mærkelige titel »Døde Socialistisk

Internationale i vuggen?" skrev folketingsmand Frode Jakobsen: »Døde Internationale ikke snarere som en sat, velnæret borger på 50, hvis hjerte slog klik, første gang anstrengelserne viste sig? Dvs. i 1914, da deres partier havde svoret, at de ved solidariske aktioner ville umuliggøre krig, i stedet for kappedes med borgerskabet om at stemme for bevillinger til krigen« (Verdens gang, juni 1964). Nu kører Frode Jakobsen sur i I og II Internationale, men II Internationales udartning og sammenbrud hænger sammen med kapitalismens almindelige opgangsperiode i årene før den anden verdenskrig. Med denne fulgte en almindelig vækst i arbejderklassen og i arbejderbevægelsen: 1896 havde det danske Socialdemokrati 23.000 medlemmer, 1900: 30.000 og 1913 over 50.000. »Social-Demokraten«s oplag voksede — 1881: 2500, 1885: 20.000, 1896: 35.000 og 1911: 120.000.

For kapitalisterne betød »højkonjunkturen«, at det kunne betale sig for den at betale en del af arbejderklassen relativt godt for at sikre ro på arbejdspladserne — og det var denne del, »arbejderaristokratiet«, der gav grobund for revisionismen. Det var, som om denne relativt begunstigede del af arbejderklassen sammen med den topledelse, der var bragt til tops sammen med bevægelsens vækst, ligesom forvekslede deres egen tålelige stilling med klassens. Deres tanker prægedes af, at de betragtede løsningen af deres egne problemer som ensbetydende med, at klassens var løst. Tyskeren Bernstein hævdede, at klassekampen ikke, som Marx hævdede, skærpedes, men afløstes af klassesamarbejde og bestræbelser for at løse arbejdernes problemer indenfor det kapitalistiske samfund gennem reformer. Derfor taler man også om »reformister«. »Bevægelsen,« sagde Bernstein (dvs. den bevægelse, der var skyld i hans og hans liges privilegerede stilling), »var alt — målet var intet.«

Der var dog altid en fløj i dansk arbejderbevægelse, der holdt marxismens og klassekampens fane højt. Allerede 1889 blev Gerson Trier og Lorenz Petersen (der begge havde direkte forbindelse med Engels) ekskluderet af Socialdemo-

kratiet på grund af deres blad »Arbejderen«. 1910 dannedes »Fagoppositionens Sammenslutning« med bladet »Solidaritets«. Det var syndikalist (»syndikat« betyder i den forbindelse fagforening), der så det reformistiske ondes rod i det parlamentariske livs kohandeler, og som derfor kun anerkendte faglig kamp. Også i ungdommen voksede utilfredsheden med partiets politik, og det oprindelig »Socialistisk Ungdomsforbund« blev til »Danmarks kommunistiske Ungdom«. I verdensmålestok var det især det russiske socialdemokratis flertalsfløj (derfor bolsjevikker = flertal), der var tro mod marxismen og som forstod at videreudvikle den under imperialismens nye betingelser. 1917 førte de den socialistiske revolution til sejr i Rusland – og inspireret heraf organiserede den socialistiske fløj i dansk arbejderbevægelse 1919 »Danmarks kommunistiske Parti«.

Arbejderklassens førende parti

Danmarks kommunistiske Parti er dansk arbejderklassens selvstændige parti og den førende kraft i kampen for socialismen. At dette ikke er nogen overdrivelse viser kendsgerningerne. I mange lande har arbejderne ført deres ledere frem til de afgørende regeringsposter, men kun i de lande, hvor de tilhørte kommunistiske partier, har det ført til gennemførelse af arbejderbevægelsens historiske målsætning, til skabelsen af en socialistisk samfundsorden. Derfor kan heller ikke dansk arbejderklasse undvære et stærkt kommunistisk parti. Det er ikke som den ondsindede og stupide antikommunisme hævder i udanske eller blot ud fra egoistiske partiinteresser, men som vor pligt mod dansk arbejderklasse, at kommunisterne opfordrer til at styrke det kommunistiske parti.

Det kommunistiske parti er »et parti af en ny type«. Vi sætter os ikke som mål, som Socialdemokratiet gjorde i 1913, at »samle hele arbejderklassen i ét parti«, men først og fremmest de mest bevidste, aktive og offervillige. Men der-

for betragter vi ikke vort kommunistiske parti som en lukket eller eksklusiv gruppe — eller os selv som anderledes end andre mennesker. Vi betragter os som en del af det arbejdende danske folk, og partiets døre står åbne for enhver, der godkender partiets program og love og som aktivt vil deltage og økonomisk vil støtte gennemførelsen af vor politik. Vore opgaver er store og vidtspændende. Derfor har vi brug for stadig flere og nye kræfter — og vi har plads og virkefelt for de mest forskellige interesser og evner.

Kommunisterne betragter ikke sig selv som bedre end andre. Vor styrke ligger i vort partis organisatoriske opbygning, som bedst muligt forener alle kræfter i én fælles retning, og som samtidig gør det til et stærkt og smidigt redskab i de arbejdende menneskers kamp.

Kommunisterne betragter sig ikke som klogere end andre. Vor styrke bygger på at vi har ret, at vi bygger på den videnskabelige socialismes teori, på såvel den danske som den internationale arbejderklasses fælles erfaringer. Vi ved, at den samtidig afhænger af vor evne til at bruge denne fælles teori på vor tids skiftende forhold og betingelser. Lige så skadelig og farlig for enhver bevægelse som den principløse *revisionisme* er den såkaldte *dogmatisme*. Det vil sige stiv og stædig fastholden ved bestemte læresætninger og formuleringer, uden at kunne eller ville tage hensyn til det levende livs skiftende forhold og betingelser.

»Et parti af en ny type«

Det kommunistiske parti er anderledes organiseret end andre partier. Disse er opbygget som vælger- eller partiforeninger, hvor medlemmernes vigtigste opgave er at støtte og styrke partiet ved parlamentariske valg og ellers betale et vist kontingent. Udformningen af den politiske linje er derimod i praksis overladt til en snæver ledelse og dens gennemførelse til, hvad parlamentsgruppen kan nå som »det højest opnåelige«. Det er betegnende, at hverken de socialdemokratiske eller Socialistisk Folkepartis ledere lægger vægt

på at understøtte deres parlamentariske virksomhed med de bredest mulige aktioner af arbejderklassens og folkets kræfter udenfor, snarere tværtimod. Og dog ville dette være en naturlig og nødvendig modvægt mod storkapitalens mangesidede, aggressive og stadige pres på folketing og administration. Naturligvis holder også andre partier kongresser, der vedtager formelle programmer og beslutninger, men enhver kender forskellen på sådanne programmer og valgløfter — og så den praktiske politik. Allerede da Socialdemokratiet vedtog sit 1913-program, var partiet langt inde i samarbejdet med de borgerlige, fagbevægelsen havde bundet arbejderne til 5-årige overenskomster, som hindrede dem i at få dækning for krigsårenes prisstigninger, og 1916 blev Stauning minister. Ikke mindre grelt virker en sammenligning mellem det sidste efterkrigsprogram: »Fremtidens Danmark« og så den faktiske politik. Heller ikke Socialistisk Folkeparti har bragt den fornyelse, hvormed Aksel Larsen bl. a. motiverede sin desertering fra sit gamle parti. De ærlige arbejdere, der ud fra en ærlig overbevisning og vilje brød med deres gamle parti, har opdaget eller vil gøre det, at det, som de håbede ville være et nyt indslag i dansk arbejderbevægelse, blot er en gentagelse af revisionismens principløse: Bevægelsen (og nogle ledes person) er alt — målet intet.

Det kommunistiske parti er opbygget af relativt små grundorganisationer i byområder, mindre byer og i landområder samt på bedrifter. Naturligvis spiller i visse lande og under visse forhold konspirative sikkerhedshensyn ind. Således forberedte Danmark kommunistiske Parti sig, ene af alle danske partier, på at kæmpe mod tyskerne og mod den hjemlige reaktion under besættelsesårenes skærpede betingelser ved at omstille sit organisatoriske apparat i tiden op til 22. juni 1941. Dette var årsagen til, at partiet forblev intakt og arbejdsdygtigt, selv om politiet arresterede hundreder af ledende folk.

Men først og fremmest sikrer det kommunistiske partis organisatoriske oplysning at flest mulige af partiets med-

lemmer inddrages i såvel tilrettelæggelsen som gennemførelsen af partiets praktiske politik, ligesom den giver den bedst mulige forbindelse med befolkningens brede lag. En lille, levende afdeling i en by, i nogle gader eller på en virksomhed har meget bedre end en stor forening for et større område føling med, hvad der rører sig i den lokale befolkning, med dens aktuelle forhold, ønsker og krav.

Grundorganisationerne er i store byer samlet i byorganisationer og ellers i distrikter, ledet af distriktsledelser — og endelig ledes hele partiet af en på en kongres valgt central-komité.

Det kommunistiske parti bygger sin politik og sit virke på marxismens principper og på den internationale arbejderbevægelses fælles erfaringer og kamp. Men de tidligere ledere af vort parti, der nu hævder, at dette har ført til gold og stiv dogmatisme, taler mod bedre vidende. Marxismen er overmåde levende, fordi den netop bygger på, at politik såvel som livet overhovedet er et uhyre fint og følsomt samspil af skiftende forhold og kræfter. Herudfra har Danmarks kommunistiske Parti altid betragtet det som sin opgave, at udvikle og bruge marxismens almene principper på vore forhold. Vor organisatoriske opbygning sikrer, at vor almene danske politik udformes og bruges under de forskellige egne særlige forhold — og derfra helt ud til de enkelte gader og bedrifter — og derfra tilbage.

»Enhed i tanke og handling«

Partiet står i sin kamp mod social uret, udbytning og undertrykkelse over for mægtige modstandere og må overvinde uhyre vanskeligheder på sin vej. Det kan kun løse denne opgave, hvis det forstår at sætte alle kræfter samlet ind i én retning, at virke udfra »enhed i tanke og handling«.

Herudfra udarbejdes partiets politiske linje såvel som dets praktiske arbejde efter »den demokratiske centralismes principper«. De er demokratiske, fordi partiet ikke alene giver alle sine medlemmer og organisationer samme ret, men

også tilstræber, at de udnytter den, når det gælder en nøgtern vurdering af positive som negative erfaringer i dets praktiske politik, og når det gælder herudfra at tilrettelægge fremtidens linje og vælge partiets ledelse. Men hermed følger også samme pligt og ansvar, når det gælder gennemførelsen af trufne beslutninger.

I dette sidste ligger »centralismen«. Når et flertal efter demokratisk og lige diskussion har truffet en beslutning, lagt en linje og valgt en ledelse, er enhver forpligtet til ikke blot at bøje sig for denne afgørelse, men også til loyalt at arbejde for dens gennemførelse. Det kommunistiske partis opgaver er så store, at det ikke er i stand til at løse dem og så samtidig sprede sine kræfter i indbyrdes diskuterende grupper eller fraktioner. Men »den demokratiske centralisme« forudsætter ikke nogen blind »kadaverdisciplin«, men er en frivillig forpligtelse, som ethvert medlem ved sin indtræden i det kommunistiske parti påtager sig — sådan som ethvert oprigtigt menneske i praksis som noget naturligt erkender og efterlever, at den enkelte ikke altid har og ikke altid kan få ret.

»Proletarer i alle lande, foren jer!«

»Enheden i tanke og handling« er også en nødvendighed for arbejderklassen internationalt, og det var denne nødvendighed Marx og Engels 1948 udtrykte i »Det kommunistiske partis manifest«s berømte slutord. I dag er de mere aktuelle end nogen sinde. I alle kapitalistiske lande er højfinansens jagt efter større rigdomme, profit og magt den bærende drivkraft bag produktion og profit. I denne kamp lærer de af hinandens metoder med hensyn til indkomst-, skatte- og lønpolitik, og et udtryk for direkte at samordne deres bestræbelser har vi i Fællesmarkedets »harmoniseringsbestræbelser«. Som led i samme stræben søger de også at spille de forskellige landes arbejdere ud mod hinanden, når de opfordrer deres »egne« arbejdere til at vise mådehold af hensyn til konkurrencen fra andre landes billigere arbejdskraft

— eller når de vil have et frit kapital- og arbejdsmarked, hvor de kan disponere ud fra, hvor arbejdskraften er billigst.

Heroverfor har arbejderne samme interesser og mål. Det kan ikke være deres opgave at konkurrere hinanden ned i løn, men i hvert land gennem kamp mod deres arbejdsgivere at bidrage til at løfte den internationale arbejderklasses samlede levestandard — og i deres egen kamp at hente inspiration af andre landes kampe og resultater.

Verden er en helhed, og ikke mindst er spørgsmålet om krig eller fred, for eller imod national undertrykkelse, for eller imod socialismen et spørgsmål om menneskehedens fælles skæbne. Enhver sejr i et land for fredens, demokratiets, den nationale selvstændigheds og socialismens kræfter er en sejr for alle, mens ethvert nederlag svækker den fælles front. Derfor er den internationale solidaritet af afgørende betydning. Men en forudsætning for fælles fremgang i denne kamp er en rigtig vurdering af de forhold, der kæmpes under, af såvel sine egne som modpartens kræfter, af modpartens planer og derudfra, hvor arbejderklassen og socialismen selv må sætte ind.

Herudfra skrev Marx og Engels for det internationale »Kommunisternes Forbund« 1848 deres »manifest«, og Marx skrev 1864 sin »Inauguraladresse« til »Den internationale arbejderassociation« (1 Internationale) med ordene, at »arbejderklassens frigørelse må være dens eget værk«.

Under vor tids forhold enedes kommunistiske partier fra hele verden efter grundige drøftelser og fælles vurderinger i 1957 og 1960. Til skade for den samlede bevægelse har Kinas kommunistiske parti senere sammen med enkelte andre ændret standpunkt, idet de blandt andet ikke mener, at de højtudviklede landes arbejderklasses klassekamp, men kolonifolkenes frihedskamp er de afgørende træk i vor tids kamp for socialismen, ligesom de bestrider, at der i vor tid gives nye, herunder under visse betingelser også ikke-voldelige former for overgang til socialismen.

*Hvor før vi stod, endnu vi stå,
vi valgte ej på må og få
en fanevagt i blinde.
Ung er vor higen, evig ung —
og gennem sår og skrammer
så rigt, så frit, så stolt som før
vort hjerte står i flammer.*

Edvard Søderberg

Vi har i det forudgående søgt at give læseren et indtryk af kommunisternes syn på den tid, vi lever i, og af vore forslag til løsning af dens og af fremtidens problemer. Vi har fremlagt nogle træk af vor politiske hovedlinje for i folkeflertallets interesse at sikre:

1. Økonomisk og kulturel fremgang,
2. Social tryghed og retfærdighed,
3. Forsvar, videreudvikling og fornyelse af demokratiet,
4. Danmarks og det danske folks sikkerhed, selvstændighed og fred.

Vi har vist, at en sådan udvikling ikke er mulig under forhold, hvor en lille finanslikke ejer eller råder over landets afgørende rigdomme og behersker såvel produktion, pengevæsen, omsætning som i stigende grad landets politik. Derfor må monopolernes magt brydes. En virkelig løsning af nutidens og fremtidens problemer er imidlertid ikke mulig inden for det kapitalistiske samfunds rammer. Derfor må

kampen for dagens økonomiske og politiske krav forbindes med kampen mod kapitalismen og dens private ejendomsret, for

5. En socialistisk ændring af samfundet.

Hvor stort dette mål er og hvilket uhyre skridt i menneskehedsens samlede historie, det i virkeligheden betyder, skilddrer Engels i »Socialismens udvikling fra utopi til videnskab«:

»Med samfundets overtagelse af produktionsmidlerne er vareproduktionen afskaffet og dermed produkternes herredømme over producenterne. Anarkiet indenfor den samfundsmæssige produktion erstattes med planmæssig, bevidst produktion. Kampen for den enkeltes eksistens hører op. Dermed træder mennesket i en vis forstand endelig ud af dyreriget, træder fra dyriske kår ind i virkelige menneskelige. Summen af de livsvilkår, som omgiver menneskene, og som indtil nu beherskede dem, kommer nu ind under menneskenes herredømme og kontrol, og menneskene bliver for første gang bevidste, virkelige herrer over naturen, fordi de og idet de bliver herrer over deres egne samfundsforhold... Først fra da af skaber menneskene deres historie og med fuld bevidsthed, først fra da af vil de sociale årsager, som sættes i bevægelse af dem, overvejende og i stigende grad få de tilsigtede virkninger. Det er menneskehedsens spring fra nødvendighedens rige ind i frihedens rige« (Marx-Engels: Udvalgte værker, II, side 149).

Der må samarbejdes og løftes i flok...

Kommunisterne erkender, at disse store og vidtrækkende mål ikke kan løses af et enkelt parti eller befolkningsgruppe alene, men kun i fællesskab af alle, der må lægge ryg til højfinansens udbytning, eller hvis eksistens trues af dens politik. Det gælder først og fremmest i arbejderklassen, der ikke alene er den stærkeste, mest direkte udbyttede klasse,

men også den klasse, der skal lægge den udlevede kapitalisme i graven, men det gælder mange andre.

... men er en sådan samling mulig?

Politiske ledere fra andre partier siger nej. Socialdemokratiske og socialistisk folkepartiledere har afvist forslag og nægtet samarbejde med kommunisterne med henvisning til, at der mellem dem og os var alt for store og uovervindelige forskelle: det gælder ideologisk i deres og vort syn på socialismen og kampen for socialismen, på demokratiet, på samarbejdet med den internationale arbejderbevægelse såvel som på aktuel inden- og især udenrigspolitik.

Kommunisterne nægter eller undervurderer ikke, at der findes forskelle af principiel såvel som aktuel art. Derfor findes der i øjeblikket tre partier, og derfor var det demagogisk og bevidst rettet mod de samlingsbestræbelser, der var i gang 1945, at socialdemokraterne forlangte, at man skulle begynde med at slå partierne sammen. Det ville heller ikke i dag fremme enheden at forsøge at narre sig selv og andre ved at skjule de meningsforskelligheder, der findes. Vi må åbent fremlægge dem og diskutere dem . . . men det må gøres tålmodigt og kammeratligt ud fra en ærlig vilje til at forstå hinanden og for at mindske og efterhånden overvinde dem — og ikke for at uddybe og forevige dem. Og fremfor alt må forskellene ikke bruges til at skjule det, der er fælles.

Det gælder først og fremmest den kendsgerning, at alle tre partier hovedsagelig bygger på arbejderklassen, og at det er arbejdere, der hver for sig har tillid til dem. Det giver et fælles grundlag og et fælles klassemæssigt ansvar.

Lad være at vi har forskelligt syn på overgangen til socialismen — fredelig eller ikke-fredelig. Men uanset om det bliver det ene eller det andet, så forudsætter det, at højfinansens magt erstattes af arbejdernes og deres forbundsfællers magt, så forudsætter det klassekamp, enhed og aktivitet i arbejderklassen. Det vil sige, at man når ikke socialisme og

ikke et skridt henimod den ved samarbejde med de borgerlige partier.

Man stiller »den demokratiske socialisme« op som modstykke til »proletariatets diktatur« og opstiller det som en hindring for samarbejde. Men socialismen betyder i sig selv en umådelig udvidelse af demokratiet, idet den betyder økonomisk demokrati og dermed den eneste mulige form for virkelig medbestemmelsesret.

Man spørger os, om vi vil respektere mindretallets ret. Ja, det vil vi, men spørgsmålet er også, om mindretallet vil respektere flertallets ret — og i så henseende har vi talrige eksempler på, at det kapitalistiske mindretal har henvendt sig til udenlandske monopoler for ved deres hjælp at knuse deres eget folks flertal. Har da ikke den socialistiske stat både ret og pligt til at forsvare folkets erobringer?

Hvad den dagsaktuelle politik angår må de tre partier, som bygger på samme arbejderklasse, have en række fælles interesser og krav. Disse gennemføres ikke ved, at den ene part foretrækker samarbejdet med de borgerlige partier, mod arbejderne, men kun ved enhed i arbejderklassen.

Kommunisternes stilling er klar: vi vil enheden, fordi den er en forudsætning for resultater i arbejderklassens og det arbejdende folks kamp. Men sand og varig enhed består ikke i en eller anden abstrakt skrivebordsaftale mellem nogle toppersoner. Den må bygges på enhed om bestemte ting og på fælles handling i klassen. Den må bygges på et fælles grundlag.

Og dette grundlag findes. Det er udtrykt i arbejdspladsernes og fagbevægelsens fælles udtalelser med deres faglige, sociale og politiske interesser og krav. Det findes i brede befolkningslags fælles krav om en løsning af boligspørgsmålet og om en demokratisk skattepolitik. Det findes i alle ærlige danskes stræben efter at bevare og udbygge Danmarks selvstændighed og sikkerhed. Og flere og flere vil indse, at kun socialisme kan løse fremtidens mest brændende problemer.

Hvis en og anden vil mene, at det han eller hun har læst,

kendte de i forvejen, vil vi give vedkommende ret. Det, vi arbejder for, er en naturlig og logisk videreførelse af, hvad håndens og åndens arbejdere slægt efter slægt før os har bygget på. Det nye er, at arbejderklassen og kommunisterne ikke stræber efter at blive en ny herskerklasse over andre befolkningsgrupper. Det, som vi kalder til samling om, er at gøre hele det arbejdende folk til fælles ejer af det, som de selv har skabt — og til herre over deres egen skæbne.

Og vi er stolte af i dag med rette at kunne sige, som Hørup gjorde det for 70 år siden:

»Vi er ikke kommet for at forsvare os, vi har intet at forsvare, thi det er os, der har ret. Vi er ikke kommet for at undskylde os, hvad skulle vi undskylde! Det er de andre, der har forbrudt sig. Vi er kommet for at angribe — for at angribe dem, der er en hindring, ikke for os, men for landet.«

Noter

Aktieselskab. Mens virksomhederne i kapitalismens barndom ejedes af en enkeltperson, er aktieselskabsformen nu fremherskende. Aktieformen er udtryk for en kollektiv, men stadig kapitalistisk ejendomsform, der skyldes, at den tekniske udvikling stiller større investeringskrav, end den enkelte magter. Den betyder derimod ikke en demokratisering af kapitalen, idet aktionærerne stemmer efter deres aktiers pålydende. Dette giver i sig selv nogle få storaktionærer mulighed for at beherske den samlede kapital, hvortil kommer, at de – for at sikre sig – udsteder aktier med begrænset stemmeret – og for øvrigt også med særstilling ved udbetaling af udbytte. Aktieformen fjerner de kapitalistiske ejere fra produktionen. Deres eneste forbindelse med den er et stykke papir, og deres eneste interesse er profit.

Almen krise. Herved forstås den altomfattende økonomiske, politiske og ideologiske krise, der betegner kapitalismens forfald og samtidig den verdensomfattende overgang fra kapitalisme til socialisme. Dens karakteristiske kendetegn i dag er bl. a.: 1. At der eksisterer en socialistisk verdenslejr ved siden af kapitalismen. 2. Kolonisystemet bryder sammen som følge af folkenes frihedskampe. 3. Samtidig med, at kapitalismen går over i statsmonopolismen og øget militarisme, vokser dens indre modsætninger. 4. I alle kapitalistiske lande skærpes klassekampen.

Dialektik. Den metode, ud fra hvilken marxismen studerer naturen, samfundslivet og den menneskelige tænkemåde. Ud fra dens almene love om bevægelser og udviklinger i natur, samfund og tænkemåde lærer vi at vurdere og handle rigtigt i vor politiske kamp.

Den marxistiske dialektik bygger på:

- a) Verden er en helhed. Alt er indbyrdes forbundet, påvirker hinanden og er afhængig af hinanden.

- b) Intet er evigt og ubevægeligt. Udviklingen foregår ikke blot som en kvantitativ udvikling og vækst, men også med en kvalitativ ændring – dvs. overgang til et nyt stade.
- c) Drivkraften i disse ændringer er kamp mellem modsætninger.

Feudalisme. Historisk samfundsperiode, hvis klassemodsatning var modsætningen mellem en lille klasse jordejende herremænd og de livegne bønder, der vel ikke var slaver, men bundet til jorden (»vornede«, »stavnsbundne«). De udbyttedes gennem hoveri og afgifter – først i naturalier, senere også i penge. Byernes produktion var baseret på håndværksmæssigt arbejde og småhandel. Feudalismen afløste slavesamfundet og afløstes selv af kapitalismen.

Filosofi. Den videnskab, der beskæftiger sig med verdens almene lovmæssigheder. Den adskiller sig fra de talrige, forskellige enkeltvidenskaber, ved at den beskæftiger sig med erkendelsen af alle tings – herunder også den menneskelige tilværelses og tænkemådes – væsen, sammenhæng og udvikling. Filosofien er selv afhængig af de skiftende produktions- og samfundsformer.

Fredelig overgang. Om dette i »erklæringen fra de 81 partiers konference i Moskva 1960«. Findes i *Tiden* 1960, side 272. Se især afsnit V, side 289.

I. G. Farbenindustrie. Stor tysk kemikoncern, som blandt andet omfatter Bayer (medicin). Den var blandt dem, der i sin tid gennem stor økonomisk støtte sikrede Hitlers magtovertagelse. Til gengæld tjente den mangedobbelt først ved militære leverancer af sprængstoffer, giftgas blandt andet til koncentrationslejre, senere ved udplyndring af Europa og udnyttelse af krigs- og koncentrationslejr-fanger. Med rette sad flere af ledelsen (»gudernes råd«) på anklagebænken i Nürnberg som krigsforbrydere. Nu har de igen den gamle position og magt og behersker mere end 10 procent af den samlede vesttyske aktiekapital.

Imperialismen er vokset frem som en videre udvikling og direkte fortsættelse af kapitalismens grundlag – er »dennes højeste stadium«, sagde Lenin. Dens kendetegn er: 1. Produktion og kapital koncentrerer i hænderne på monopoler. 2. Industri- og bankkapi-

tal smeltes sammen til finanskapital. 3. Eksporten af kapital, dvs. investeringer i og kreditter til andre lande bliver vigtigere end eksporten af varer. 4. Der dannes store internationale sammenlutninger. 5: En opdeling af interessesfærer mellem stormagterne. Imperialisme er den rådende og døende kapitalisme, hvor udnyttelse af tekniske muligheder bremses undtagen til krigsproduktion — og den er forgården til den socialistiske revolution.

Internationaler. Betegnelse for internationale arbejdersammenlutninger. Den første grundlagdes i London 1864 og ledes af Marx og Engels. I kamp mod småborgerlige og anarkistiske strømninger lærte den arbejderne, at deres frigørelse måtte være deres eget værk, at de måtte organisere sig i kampen for magten, og at deres kamp var international. Den opløstes 1872. Den anden Internationale dannedes 1889 i Paris. Den voksede til en tal-mæssig massebevægelse, men undergravedes af revisionisme inderfra og opløstes ved første verdenskrigs udbrud. Den tredje, kommunistiske, Internationale dannedes under Lenins førerskab 1919 og opløstes under krigen 1943.

Kanslergade-forliget, en aftale, som blev truffet den 30. januar 1933 efter hemmelige forhandlinger mellem venstre, socialdemokrater og radikale i den daværende statsminister Staunings lejlighed i Kanslergade i København. Forliget indeholdt blandt andet nedskæring af kronen, forbud mod arbejdsstandsninger m. m. og var, som udviklingen bekræftede, vendt mod arbejdere og husmænd, som kom til at bære krisens byrder.

Kapital betegner i den politiske økonomi værdier, der skaber deres egen merværdi gennem udbytning af andre mennesker. Kapitalen bygger altså på privatejendomsret til produktionsmidlerne — men ikke enhver pengesum og ikke al privateje er kapital, kun hvis det tjener som middel til udbytning. I produktionsprocessen deles kapitalen i 1) konstant kapital (den del, der falder på grunde, bygninger, maskiner, råstoffer m. m.), som ikke i sig selv skaber ny værdi, og 2) variabel kapital, der sættes i arbejdskraft, og som er kilden til merværdi.

Kartel. A. Kapitalistisk monopolsammenslutning, hvor de deltagende selskaber forbliver selvstændige, men hvor de — for at und-

gå konkurrencekamp — træffer aftaler om fælles priser og om indbyrdes opdeling af markedet.

B. (faglig) Sammenslutning af medlemmer af forskellige fagforbund, men inden for samme industri eller arbejdsområde. Således Centralorganisationen af Metalarbejdere: 150.000 medlemmer fra 22 forbund.

Koncern. Sammenslutning af kapitalistiske aktieselskaber til et enkelt. En koncern kan være *horisontal*, når den omfatter virksomheder på samme trin i produktion eller omsætning (som sukkrefabrikkerne), eller *vertikal*, når den omfatter forskellige trin i produktions- og omsætningsprocessen (fra for eksempel planter, oliemøller til sæbe- eller margarineproduktion). Koncern kan også dannes ved, at et *moderselskab* opretter *datterselskaber*.

Materialismen bygger på følgende grundlæggende principper:

- a) at verden er en materiel realitet (ved begrebet »materie« forstås ikke et eller andet »verdensstof« til forskel fra de bestemte eksisterende stoffer og former, men det omfatter alle de ting, der eksisterer uden for og uafhængig af den menneskelige bevidsthed. Uadskillelig fra materien og dens former er bevægelse. Der gives ingen materie uden bevægelse og ingen bevægelse uden materie).
- b) Vi er i stand til at erkende verden og dens love. Der findes ting og foreteelser, som endnu ikke er erkendte, men ikke ting, som ikke kan erkendes. Dette er værdifuldt at vide, fordi det tillader os at udvikle og korrigere vor erkendelse gennem praksis.
- c) Tænkningen er et produkt af hjernen, den højest udviklede form for materie.

Pariserkommunen var verdens første forsøg på at organisere en socialistisk statsmagt. Den opstod efter den fransk-tyske krig 1870-71, og mere end to måneder (fra 18. marts til 28. maj 1871) holdt pariserarbejderne stand mod den reaktionære regeringsovermagt, som støttedes af dens tidligere modstander — den tyske militarisme. Pariserkommunen og dens lære er skildret af Marx i »Borgerkrigen i Frankrig« (Marx-Engels: Udvalgte værker, bind 1,

side 460-543) og benyttedes af Lenin blandt andet i »Staten og revolutionen« (Udvalgte værker, bind 8).

Statsmonopolistisk kapitalisme. Betegnelse for en udvikling, hvor de kapitalistiske monopoler underlægger sig statsapparatet og benytter det til indgreb i landets økonomiske liv for at erhverve sig størst mulig profit og styrke sin magt. Herunder sker en overførelse af enkelte virksomheder og økonomiske områder til staten og det offentlige – men uden at antaste den private ejendomsrets interesser.

Trust. Kapitalistisk monopolsammenslutning af forskellige virksomheder og selskaber, der hver for sig mister deres oprindelige erhvervsmæssige og juridiske selvstændighed og smelter sammen til et storforetagende med egen fælles ledelse. I den offentlige debat bruges benævnelsen ret bredt som udtryk for økonomisk koncentration.

Weimar-republikken. Udtryk for Tysklands statsform 1919 til 1932. Dens grundlag var den i Weimar vedtagne grundlov 11. august 1919. For at dæmme op for den revolutionære bevægelse var den formelt yderst demokratisk (ligesom vore socialdemokrater – efter anden verdenskrig – af samme grund lavede deres »Fremtidens Danmark«). Dens formelle indhold blev dog aldrig virkeliggjort, hvilket var en væsentlig årsag til, at brede lag følte sig svigtet og faldt for Hitlers demagogi.

Navne

Attlee, Clement (f. 1883) var fra 1935 til 1955 leder af det engelske arbejderparti. Han kritiserede Chamberlain, da denne sammen med franskmænden Daladier i München forrædte Tjekkoslaviet til Hitler. Under krigen var han medlem af regeringen, og da arbejderpartiet efter krigen vandt en stor valgsejr, blev han premierminister. Som sådan afløste han Churchill ved de sejrende stormagters forhandlinger i Potsdam om især Tysklands fremtid. Arbejderpartiets valgsejr udnyttedes voldsomt af andre landes socialdemokratiske partier — og også i Danmark brugtes parolen: "Gør som i England". Men i virkeligheden svigtede Attlee alle sine løfter, hvilket medførte svigtende værger-tillid til ham, og i 1951 valgte de igen en konservativ regering. En særlig rolle spillede det engelske arbejderparti, ved at dets repræsentanter besøgte elleve lande og hvert sted lagde grunden til en sprængning af den faglige og politiske enhed, der var udviklet i den fælles kamp under krigen.

Bang, Gustav (1871-1915). Dansk socialdemokrat og historiker, som gennem sine værker (blandt andet *Illustreret kulturhistorie*, 1897), talrige brochurer (blandt andet "Den socialistiske fremtidsstat", 1903, og "Husmanden og socialismen", 1911) og ikke mindst sine mandagsartikler i "Social-Demokraten" har ydet uhyre meget for at gøre marxismen kendt for den danske arbejderklasse. Herudfra prægede han Socialdemokratiets program i 1913. Han var fra 1910 folketingsmand og var gift med Nina Bang, der senere — i Stauning-regeringen 1924-26 — blev Danmarks første kvindelige minister.

Babeuf, Francois (1760-97). Fransk utopisk kommunist, som organiserede "De ligeberettigedes sammensværgelse" mod den borgerlige kontrarevolution, og som derfor blev henrettet.

Birck, Laurits V. (1871-1933). Dansk nationaløkonom og politiker. Han var af jysk bondeæt, og selv om han oprindeligt var konservativ, folte og udtrykte han respekt for arbejdere og bønder og afslørede i sine værker højfinansens og dens udartninger. 1920 brød han med sit parti, som den gang efter første verdenskrig i visse finanskredses interesser (blandt andet i ØKs) førte en heftig kampagne, for at Flensborg "skulle hjem til Danmark."

Bismarck (1815-98). Preussisk statsmand af godsejerslægt. Gennem sejrige krige (mod Danmark, hvor han prøvede den nye våbentechnik og dens muligheder – mod Østrig 1866, der havde været hans forbundsfælle mod Danmark – og mod Frankrig 1870-71 – som han selv var med til at fremkalde gennem den forfalskede Ems-depeche) skabte han grundlaget for den tyske nationalstat. Gennem sin berygtede "Socialistlov" søgte han at knuse arbejderbevægelsen, men forgæves.

Campanello, Thomasso (1568-1639). Italiensk filosof. Han sad i fængsel i 27 år for forsøg på at rejse en folkeopstand mod det daværende spanske fremmedherredømme. Han skrev her om den opdigtede, idealistiske "Solstaten".

Churchill, Winston (1874-1965). Engelsk konservativ politiker. Deltog fra 1895 som aktiv officer i Englands kolonikrige. Fra 1908 flere gange minister. Under første verdenskrig marineminister og senere en af organisatorerne af interventionskrigene mod den unge Sovjetunion. Som premierminister under den anden verdenskrig bidrog han til at sinke åbningen af "den anden front". Sidst minister 1951-55.

Darwin, Charles (1809-82). Engelsk naturforsker, der indførte materialismen i biologien. Blandt andet på grundlag af en rigdom af iagttagelser, som han gjorde under en jordomsejling med skibet "Beagle", udformede han sin lære om arternes opståen og udvikling gennem en bestandig kamp for tilværelsen, hvor de stærkeste og bedst egnede overlevede og førte slægten videre. Herudfra mennesket som den højest udviklede skabning, formet gennem en lang udvikling.

Engels, Friedrich (1820-95). En af marxismens klassikere, Marx' nære personlige ven og medkæmper. Han var søn af en tysk tekstilfabrikant og levede de fleste af sine år som leder af en tekstilfabrik i England. Her studerede og beskrev han »Arbejderklassens stilling i England«. Sammen med Marx skrev han »Det kommunistiske partis manifest« foruden en række selvstændige værker (blandt andet »Hr. Dührings omvæltning i videnskaben«, af hvilket et afsnit »Socialismens udvikling fra utopi til videnskab« er meget udbredt).

Estrup, J. B. Scavenius (1825-1913). Dansk godsejer og højrepolitiker. Da højre blandt andet på spørgsmålet om militærudgifterne og Københavns befæstning kom i mindretal i folketinget, satte han dette ud af kraft og styrede gennem provisoriske finanslove. Trods manglende flertalsbasis i folketinget udnævnte kong Christian den Niende frem til 1901 højre regeringen, således at Danmark faktisk styredes af et monarkistisk godsejerdiktatur. Det var mod dette, at venstre blandt andet dannede sine riffelfor- eninger.

Feuerbach, Ludwig (1804-72). Tysk filosof. Han var oprindelig tilhænger af Hegel, men gik mod dennes idealisme såvel som mod religionen, som idealismen altid var forbundet med. Hans materialistiske grundsyn øvede en vis indflydelse på Marx og Engels.

Hegel, G. W. F. (1770-1831). Tysk filosof, hvis tanker en overgang øvede betydelig indflydelse også i Danmark. Han søgte at skabe et filosofisk system, som omfattede alt og alle, og som basis for dette satte han »den absolutte idé« - en verdensånd, der skabte alt. »Det er tankeprocessen, som under navnet ideen, der skaber virkeligheden,« sagde Marx om hans teori. Marx og Engels forkastede denne idealistiske opfattelse, men de udnyttede det positive i hans dialektiske metode: at tilværelsen befandt sig i en stadig udvikling, der formede sig som bestandig kamp mellem modsætninger: Hvert enkelt led i denne udvikling havde sin modsætning - og disses indbyrdes kamp førte altid til, at begge på én gang forsvandt og samtidig forenede sig til en ny og højere enhed... som så igen havde sin modsætning, og således fortsatte kampen og udviklingen.

Hørup, Viggo (1841-1902). Frisindet, radikal dansk politiker og journalist. Forde en aktiv og aggressiv kamp mod højres brud på demokratiet og mod militarismen. Grundlagde sammen med Edvard Brandes »Politiken« (1884), der den gang spillede en rolle som frisindets organ.

Kautsky, Karl (1854-1938). Socialdemokratisk politiker, som oprindelig stod på det tyske socialdemokratis venstre fløj, og som sådan bekæmpede revisionismen. Blev senere »centrist«, dvs. han søgte at placere sig i en mellemsituation, men gled derfra videre til højre og bekæmpede den tyske revolution 1918-19 og senere Sovjetunionen.

Kerenskij (1881-1966). Russisk politiker og jurist. Tilhørte de socialrevolutionære og blev maj 1917, efter at tsaren var styrtet, krigsminister. Efter de såkaldte julidage, hvor reaktionære borgerlige kræfter søgte at drukne revolutionens videre udvikling i blod, blev han ministerpræsident. Efter den socialistiske revolutions sejr flygtede han til USA.

Lenin, V. I. (1870-1924). Fremtrædende russisk revolutionær og en af den videnskabelige socialismes klassikere. Lenins virke begyndte i halvfemserne kort efter Engels' død, og det blev ham, der i international målestok forsvarede marxismens grundlag mod den revisionistiske udvikling og udvanding, der især prægede Vesteuropas socialdemokratiske partier. Samtidig videreudviklede han marxismen ud fra kapitalismens nye, imperialistiske periodes betingelser. I Rusland sikrede Lenin i 1903, at den marxistiske fløj fik flertal i det russiske socialdemokrati, og i 1912 udformedes denne som selvstændigt parti — det nuværende Sovjetunionens kommunistiske parti. Under Lenins og dette partis ledelse sejrede socialismen i Rusland 1917. Lenin grundlagde 1919 Kommunistisk Internationale. 1910 boede han nogle måneder i København.

Mannerheim (1857-1951). Finsk friherre og politiker. Var russisk officer og deltog som sådan i såvel den russisk-japanske krig 1904-05 som den første verdenskrig. Støttet på tyske tropper og finske hvidgardister undertrykte han 1918 meget brutalt den finske

arbejderbevægelse. Var 1918-19 rigsforstander. Øverstkommanderende i 1939-40 samt i Hitlers angreb på Sovjetunionen i 1941. Skønt han dårligt talte finsk, fremstilledes han – også i borgerlig dansk propaganda – som finsk nationalhelt.

Marx, Karl (1818-83) var sammen med Engels grundlægger af den videnskabelige socialisme. Han fødtes i byen Trier i den tyske Rhin-provins. Studerede jura, historie og filosofi. Han påvirkedes her af en radikal fløj af den tyske filosof Hegels tilhængere og deltog i tidens demokratiske kampe. Herfra udviklede han sig mere og mere bevidst hen imod den videnskabelige socialisme, som han inden for den politiske økonomi udformede, især i »Kapitalen« og filosofi i den dialektiske materialismes filosofiske system, og endelig udviklede han teorien om socialismen og klassekampen.

Sammen med sit teoretiske virke deltog Marx aktivt i den politiske kamp. Han var en fremragende redaktør af den frisin-dede avis »Neue Rheinische Zeitung« og i det illegale »Kommunisternes Forbund«, for hvem han sammen med Engels skrev »Det kommunistiske partis manifest«. Han var en drivende kraft i Første Internationale oprettelse 1864 og i dens virke – ikke mindst under Pariserkommunen.

Noske, Gustav (1868-1946). Tysk højresocialdemokrat. Medlem af den tyske rigsdag fra 1906 og stemte som sådan for krigsbevil-lingerne 1914. Er gået ind i historien, da han som forsvarsmini-ster 1919 satte de reaktionære korps (der senere blev en kerne i Hitlers stormtropper) ind mod arbejderne med ordene: »En må være blodhund. Jeg viger ikke tilbage for ansvaret.«

Sartre, Jean-Paul (f. 1905). Fransk forfatter og filosof. Skønt han tilhører den udpræget idealistiske eksistentialisme, er han i sin politiske virksomhed aktiv antifascist og fredstilhænger.

Tietgen, C. F. (1829-1901). Dansk finansmand og ledende person i dansk kapitalismes udvikling. Efter et ophold i England, det den gang højest udviklede land, valgtes han 1857 til direktør for den nyoprettede Privatbanken og spillede herfra en førende rolle i såvel udviklingen som koncentrationen af dansk økonomi. 1866

forenede han en række mindre selskaber i Det Forenede Dampskibs-Selskab, og ved Burmeister & Wains overgang til aktieselskab 1871 erobrede han magten over dette. Han skabte for eksempel De Danske Sukkerfabrikker (1872), Tuborg (1873) af flere mindre bryggerier og De Danske Spritfabrikker (1881). Udad placerede han dansk kapitalisme i den imperialistiske udvikling gennem Det Store Nordiske Telegrafelskab (1869).

Trier, Gerson (1851-1918). Dansk socialist. Havde studeret kemi og fransk sprog og virkede i en årrække i Frankrig og England, hvor han kom i forbindelse med den marxistiske bevægelse og dens ledende mænd. Efter sin hjemkomst kritiserede han i ugebladet "Arbejderen" det danske socialdemokratis reformisme og samarbejde med venstre. 1889 blev han sammen med seks andre ekskluderet, men genoptaget og indvalgt i hovedbestyrelsen 1901. 1916 meldte han sig ud i protest mod Staunings optagelse i Zahles radikale regering. Han var medstifter af Folkeuniversitetsforeningen.

Trotsky, dæknavn for L. D. Bronstein (1879-1940). Russisk småborgerlig politiker, der i arbejderbevægelsen svingede mellem højrefløjen (det socialdemokratiske mindretal – mensjevikkerne) og Lenins bolsjevikker. Dannede 1913 sin egen Augustblok, men trådte under det revolutionære opsving 1917 ind i bolsjevikernes parti. Her fastholdt han imidlertid sin egen linje, og da partiet ikke fulgte den, bestred han, at Sovjetunionen var socialistisk. Han blev mere og mere direkte og aggressivt sovjetfjendtlig og blev forvist 1927. Han flyttede til udlandet og blev myrdet i Mexico 1940.

Wilhelm den Anden (1859-1941). Var som repræsentant for den tyske imperialisme i høj grad medskyldig i den første verdenskrig. Styrtes ved den tyske novemberrevolution 1918 og flygtede til Holland.

Indhold

Indledning	5
Det samfund, vi ønsker I	9
Vejen til et socialistisk Danmark II	23
Er Danmark kapitalistisk, socialistisk eller noget helt tredje? III	35
Kommunisterne og arbejderklassen IV	45
Bag den kapitalistiske udbyttnings slør V	63
Loven, hvormed vort land bygges — eller Demokrati er mere end én ting VI	73
Den strømlinjede kapitalisme VII	91
Forgården til den sociale revolution VIII	111
Det kommunistiske parti — et parti af en ny type IX ..	125
Hvor før vi stod X	139
Noter	145
Navne	151